

A SZÉP
DELFINLÁNY

MÍTOSZOK ÉS MESÉK
A GILBERT-
ÉS ELLICE-SZIGETEKRŐL

SIGRID KOCH

A SZÉP DELFINLÁNY

MÍTOSZOK ÉS MESÉK A GILBERT- ÉS ELLICE-SZIGETEKRŐL

EURÓPA KÖNYVKIADÓ

BUDAPEST 1976

Fordította: Bodrogi Tibor

A fordítás Sigrud Koch: *Sagen und Märchen von den Gilbert und Ellice Inseln. Museum Für Völkerkunde, Berlin, 1966* című kötetből készült

GILBERT-SZIGETEK

*A KÖTETBEN SZEREPLŐ MESÉK
EREDETHELYE*

Makin
Butaritari

Marakei
Abajang
Tarawa
Maiana

Kuria
Abemama
Aranuka

Nonouti

Tabiteuea

Beru

Nikunau

Onotoa

Tamana

Arorae

GILBERT-SZIGETEK

CSENDES-
OCEÁN

A KÖTETBEN SZEREPLŐ
MESÉK EREDETHELYE

A VILÁG TEREMTÉSE

Nonouti

Kezdetben nem volt ég, és nem volt föld sem. Minden egy óriási kagylóhéjba volt bezárva. A domború héj legmagasabb pontján ott állott Nareau isten. Lábával dobogott, és így énekelt:

– Döngölöm, döngölöm az eget. Kővé válik, szilárddá válik, egészen kemény lesz. Ao ae e. Egészen kemény lesz.

Ezután bejárt minden teret keletről nyugatra, északról délre, majd újból énekelni kezdett:

– Itt van a föld, a föld. Itt van az ég. Fény az égen, fény mindenütt. Átrobogok az égen. Mindenütt fénylik az ég. Megjelenek az égen. Észak felé nézek. Nem látok sem szellemet, sem embert.

– Itt van a föld, a föld. Itt van az ég. Fény az égen, mindenütt fény. Átrobogok az égen. Mindenütt fénylik az ég. Megjelenek az égen. Észak felé nézek. Nem látok sem szellemet, sem embert. Csak én magam vagyok az egész világon, én, a hatalmas Nareau.

– Itt van a föld, a föld. Itt van az ég. Fény az égen. Mindenütt fény. Átrobogok az égen. Mindenütt fénylik az ég. Megjelenek az égen. Dél felé nézek. Nem látok sem szellemet, sem embert. Csak én magam vagyok a világon, én, a hatalmas Nareau.

– Itt van a föld, a föld. Itt van az ég. Fény az égen. Mindenütt fény. Átrobogok az égen. Nyugat felé nézek, kelet felé nézek. Nem látok sem szellemet, sem embert. Csak én vagyok egyedül a világon, én, a hatalmas Nareau, és sem apád, Tebong, sem anyád, Teiti és Terube sem létezik még. Senki más nincsen, csupán én.

Most lenézett a sötét kagylóba, és látta, hogy sok ember fekszik odalenn, kinyújtózkodva, mozdulatlanul. Ekkor fogott egy hosszú zsinórt, és követ kötött rá. Leengedte a zsinórt, és a kővel megérintett egy fekvő embert. Ekkor ennek társa megmondta a fekvő ember nevét. Nareau ezután megérintett minden embert, és ugyanígy megtudta a nevüket. Ily módon ezek az emberek a birtokába kerültek, és hatalma lett fölöttük. Az első embernek, akit megérintett Bakaunakio volt a neve, a másodikat, aki mellette feküdt,

Nei Aibongnak hívták, a harmadik Karitoro volt, a negyedik Nabave, az ötödik Katimoi, a hatodik pedig Ngkoangkoa.

Nareau lement az emberekhez, és megcsavarta ízületeiket, térdüket, könyöküket, fejüket, gerincüket, kezüket, lábukat megtekerte, és az emberek mozogni tudtak. De az emberek nem örültek ennek, mert tagjaik a csavargatástól nagyon fájtak. Nareau összehívta őket, és megparancsolta, hogy emeljék fejük fölé az eget. Amikor mindnyájan nekiveselkedtek, hogy ezt megtegyék, Nareau így énekelt:

– Felemelem az eget, mozgatom és mozgatom az eget. Felemelem az eget, oszlopaira emelem, hogy elhagyja a földet, magasodó ég, kiemelkedő ég legyen. Keményre döngöltem az alsó földet, keményre döngöltem. Megemeltelek téged is, Riki, téged, az óriásit.

Most már fel tudtak állni az emberek, de még ez sem volt elég. Tovább kellett emelniük az eget, és Nareau új énekbe kezdett:

– Meggörnyednek, meggörnyednek a házuk alatt, az alacsony emelvény alatt, ott nyomorognak ég és föld között, míg még együtt vannak. És meghúzódva fekszenek, ide-oda forgolódva. És dolgozni sem tudnak.

– Meggörnyednek, meggörnyednek házuk alatt, az alacsony emelvény alatt, és ott nyomorognak ég és föld között, míg még együtt vannak. És meghúzódva fekszenek, ide-oda forgolódva. Tehetetlenek, aléltak, dolgozni sem tudnak.

Élt a földön, elrejtőzve egy lyukban, egy nagy *muréna*. A murénát Rikinek hívták, és nagyon erős volt. Egy szinten állott az emberekkel, de sokkal erősebb volt náluk. Nareau odaszólitotta Katimoit, és megparancsolta, hozza oda az óriási állatot. Katimoinak azonban nem sikerült úrrá lenni a murénán, sőt őt harapdálta össze mindenütt a muréna. Katimoi visszatért, és keserűen panaszkodott. Nareau most két fadarabot készített, a *kai ni matameá*-t, vagyis a hurkos botot és a *kai ni kabobó*-t, vagyis a csalétekbatot. Ezután kiment a zátonyhoz, fogott egy tízkarú tintahalat, és levágta két karját. Ezeket a karokat használta csalétekeknek. Nareau most maga ment az angolna búvólyukához, és így énekelt:

– *Riki O Riki O*. Jöjj ide, Riki, te óriási. De nehogy azt mondd, hogy rövid a farkad, Riki. Mert te fogod felemelni az eget. Te emeled

magasra az eget. Mert te fogod felemelni az eget.

Ekkor megjelent Riki, és Nareau megfogta a hurkos bottal. Így Riki neki kellett hogy feszüljön az égnek. Riki, az erős, egyre magasabbra és magasabbra emelte az eget. De az emberek tanácstalanok voltak és megzavarodtak. Nem értették, mi legyen az, amit látnak. Nareau ezért így szólt Katimoihoz:

– Csavarodjál az angolna teste köré, ott a közepe táján. Kapaszkodj meg benne erősen, s akkor megmondhatod az embereknek, mit akarok és mit teszek.

Ezután Rikihez fordult, és így énekelt:

– Meggömbült a látóhatár. Az ég szilárdan le van kötözve, és egyé nőtt. Az ég északon. Mondd meg nekem, szólj, hogy jobban megemeljem. *O au anne O anne O*. A látóhatár meggömbült. Az ég meg van kötve, az ég délen. Mondd meg nekem, szólj, hogy jobban megemeljem. *O au anne O anne O*. A látóhatár gömbén ível. Az ég meg van kötve, és összenőtt nyugaton. Mondd meg nekem, szólj, hogy jobban megemeljem. *O au anne O anne O*. Görbe a látóhatár. Az ég meg van kötve, és összenőtt. Az ég keleten. Mondd meg nekem, szóljál, hogy jobban megemeljem. *O au anne O anne O*. Maga emelkedett fel keleten, és ezzel elvált a földtől, szökellt, megjelent és eltűnt.

Amikor az ég most már elég magasan volt, Nareau megbízta Bakauanikót, a tüskés halat, hogy éles faroktüskéjével vágja át a világ záróizmát, nehogy az ég ismét becsukódjék. Míg Bakuaniko munkáját végezte, és Riki az eget erősen feszítette, Nareau így énekelt Bakuaniko helyett:

– Sietek, vágni sietek. Megtalálom az ég és föld között a gyökeret. Éles farokkal elvágom és emelem a földet, emelem a földet. Ez *Beru*. Most. Most kitepem a világkagyló bélmirigyeit, és messzire vetem. Ez *Tarawa*. Most megint eldobok valamit. Ez *Marakei*. Szigeteket teremtek, szigeteket alkotok. Készen van a nagy Nareau földje.

Elkészült a mű, s Nareau levágta Riki farkát, amely átszúrta az eget. Riki farkának kisebbik része, amely a földet érintette, és amelyet Nareau most levágott, itt maradt és tovább élt. Ezek a mai murénák.

De a földön még nem volt rend, és dagálykor az embereknek úszniok kellett, mert a szárazföld ilyenkor a tengerbe süllyedt. Nareau ekkor maga köré gyűjtött minden embert ott, ahol a föld a tenger fölé emelkedett, és ráolvasást énekelt:

– Víz fölött menjen, víz fölött menjen, víz fölött menjen. Én, Nareau, úszók, én, Nareau, úszók. Szamoát elérem a mélyben. O. Jöjj ide, te gyöngy, Baeao.

– Víz fölött menjen, víz fölött menjen, víz fölött menjen. Én, Nareau, úszók, én, Nareau, úszók. Elérem Szamoát a magasban. O. Jöjj ide, te golyó, Burereva.

Nareau folytatta rendteremtését a világban és Baeaót, a gyöngykagylót a kezébe vette, majd keleten egészen a látóhatár pereméig hajította. Ezzel megteremtette a napot, amelynek megparancsolta, szárítsa fel a nedvességet. Ezután fogta Burerevát, a tengeri csigát, és messze nyugatra, a látóhatár szélére hajította, ahol holdként látható az égen. Feladata, hogy beossza az időt. Ő mutatja meg, mikor kell növényt ültetni, vagy bizonyos halakat fogni, és még sok mást közöl az emberekkel.

Amikor Nareau látta, hogy a nap és a hold a helyükön vannak, így kezdett el énekelni:

– Elhoztam ezt a gyermeket, és elhozom ezt a gyermeket, és Észak asszonynak adom. Nem, nem a te helyedre O. Elhoztam ezt a gyermeket, és elhozom ezt a gyermeket, és Nyugat asszonynak adom. Nem, nem a te helyedre O. Elhoztam ezt a gyermeket, és elhozom ezt a gyermeket, és Kelet asszonynak adom, a hajnalnak adóm, a hajnalnak és a nappali fénynek, és ez a ti gyermeketek O, Nappal asszony. A nap felmegy. Megérkezik a nap. Ébredjetek, ébredjetek. Mert ez a sziget fénye O.

Nareau tömérdek elvégzett munkája után elment, és Szamoa szigetén élt. Felesége Nei Teba, a mennydörgés, két fia pedig Ten Teiti, a villámok. A villámfiúk felesége a távoli villámlás, akit Nei Terubének hívnak. Ennek az asszonynak fia született, ő volt *Nareau te kikiteia*, vagyis a nagyon bölcs Nareau.

HOGYAN KELETKEZETT AZ EMBERISÉG?

Nonouti

Az ég és a föld kagylóként záródtak össze. Sötét volt, és nem mozdult semmi. Csak egyetlen valaki létezett, a hatalmas Nareau. Nareau átszelte a Keletet. Nareau átszelte a Nyugatot. Nareau átszelte az Északot. Nareau átszelte a Délt. Nareau ismerte most már a Világ Végét, amelynek a közepén Ég és Föld találkoztak. A ki nem bontakozott ég felső görbületén állott, és lefelé nézett. Közben így szólt:

– *I a toutoua, I a toutoua. Aoni karawa. E riki ni ba. E riki n ari. E matoatoa ao e matoatoa.*

Ekkor kissé szétvált az ég és a föld. Nareau látta, hogyan fekszenek az emberek a földön. Amikor az ég megemelkedett, első ízben mozdultak meg az emberek, de felegyenesedni még nem tudtak.

Nareau mellett volt egy asszony, akit Nei Aibongnak hívtak. Nareau megkérte, hogy fogja meg a Tikutikutautaugaunga madarat. Az asszony megfogta a madarat és Nareaunak adta. De mert Nei Aibong ekkor segített neki, később is így kellett tennie. Nareau ugyanis zsinórt kötött a madárra, és a zsinórnál fogva leeresztette az egyik fekvő emberre. Ezután megkérdezte Nei Aibongot, mi ennek az embernek a neve. Az asszony így szólt:

– Ezt itt Ngkoangkoának hívják.

Ezzel Nareaunak hatalma lett Ngkoangkoa fölött.

Nareau a madár-zsinórral most egy másik emberre mutatott. Nei Aibongnak megint meg kellett mondania, hogy azt Karitorónak hívják. Ezután sorra következett a többi ember: Kutei, Bakauaniko, Nabave, Kotoro, Abane és mások. Nareau mindegyiknek megtudta a nevét, és ezzel úrrá lett fölöttük. Az embereknek azonban erőtlenekek voltak a tagjaik. Ekkor Nareau az ízületeikre ütött, és ezek merevvé és keményvé váltak. Nareau így szólt az emberekhez:

– Az ég alacsonyan fekszik. Nektek kell felemelni.

Az emberek engedelmeskedtek, és az ég lassan, nagyon lassan emelkedni kezdett. De az ég és a föld úgy össze volt kapcsolódva egymással, mintha kagyló lenne. Szétnyíltak ugyan, de az erős izmok ismét össze tudták húzni őket. A férfiak teljes erejüket megfeszítve magasra tartották az eget, és Nareau látta, hogy szét kell vágnia a záróizmot. Bakuanikót magához hívta, és így szólt:

– Látod, mit kell most tenni? Vágd szét az ég és a föld záróizmát. Helyettesek Riki, az Erős, tartja majd az eget.

Ezután énekelni kezdett Nareau:

– *O Riki O, Riki O. Nakomai Riki, te ababaki. Ma ko a kataka. Riki, te nukikororo ha ko I. Na routa karawa ha ko na mwemweka karawa i e.*

Ezzel Nareau arra kérte Rikit, hogy tartsa az eget. Ezt ugyan hallotta Riki, az erős muréna, de nem akart engedelmeskedni, hanem megharapta Kabobót hegyes fogaival. Minden férfi megijedt a murénától, és senki sem merészelt a közelébe menni. Megmondták ezt Nareaunak, aki így szólt Kabobóhoz:

– Készíts nekem két botot egy hurokkal, és megmutatom neked, hogyan tudod megfogni a murénát.

Az így készített hurkos bot neve *kai ni matamea*. Nareau kézbe vette a hurkos botot, és megfogta vele a murénát. A hatalmas angolna az eget olyan magasra feszítette, ahogyan ma is van, s az ég és föld közötti záróizmot így át lehetett vágni. Ég és föld most már örökre szétváltak egymástól. Nareau a tengeri angolnát egészen felhúzta az égbe.

Kabobóban azonban egyre növekedett a harag, hogy a halon, aki megharapta, nem bosszulta meg magát. Ezért levágta farkának a végét, ott, ahol még érintette a földet. Ez a fark tovább élt. Belőle lettek a murénák, *te mbono*, amelyeket csak kevesen foghatnak meg úgy, ahogyan azt Nareau megmutatta, vagyis csak azok, akik őseiken keresztül nincsenek vele rokonságban. Magát a nagy Rikit az égen lehet látni, mint a Tejutat. Ezt Neiabunak hívjuk.

Nareau tette az embereket emberré, és ő nyitotta meg nekik az élet terét. De sokan voltak olyanok, akik látták a történeteket, de nem értettek belőle semmit. Izgatottságukban csak ide-oda futkostak. Nareau ekkor megparancsolta Katimoinak, hogy menjen oda

ezekhez, és magyarázzon meg nekik mindent, hogy megnyugodjanak.

NAREAU FEJET CSERÉL

Nonouti

Nareau, a hatalmas isten, elhagyta szamoai lakóhelyét, és Tarawába ment. Ezen a szigeten egy király alatt olyan nép élt, amely nem ismerte Nareaut. Amikor Nareau megérkezett, az emberek éppen azzal foglalatostkodtak, hogy a bozótosban pálmalevelet vágjanak, amiből evé-gyé-kényeket akartak fonni az ünnepi lakomára. Amikor Nareau meglátta, miről is van szó, erős vágy kelt a szívében, hogy részt vegyen a nagy lakomán. Tudta azonban, hogy ha felfedezik, az emberek mint idegent azonnal agyonütik. Ezért titokban odament egy férfihoz, aki a többiektől egy kissé távolabb dolgozott. Gyorsan levágta a fejét, és a magáét tette a helyére, míg a férfi fejét a saját testére helyezte. Senki sem látta, mi történt, sőt maga a férfi sem vett észre semmit. Amikor vége lett a munkának, a férfiak a parti zátonyokhoz mentek, csak ez a férfi ment vissza mindjárt a faluba. Nareau hozzá csatlakozott. Az otthon maradt nők és férfiak így szóltak:

– Két férfi jön. Az egyiket ismerjük, de a másikat nem. Öljük meg az idegent!

Odarohantak ahhoz a férfihoz, akin Nareau feje volt, hogy megfognak. Ez azonban észrevette, hogy veszélyben van az élete, és olyan gyorsan visszamenekült az erdőbe, hogy nem tudták követni. Helyette Nareau maradt a faluban. Meg is hívták a lakomára. Dagadtra ette és nagyon jól érezte magát. Jó idő múlva visszament az erdőbe, és ott találta a férfit, aki az ő fejét viselte a nyakán. Nareau ismét kicserélte a fejeket, és mindketten újból azzá lettek, akik voltak. A férfi visszasietett a faluba, ahol mindenki csodálkozott, miért olyan dühös. A férfi szidalmazta őket:

– Miért voltatok olyan gonoszak hozzám, és miért akartatok megölni?

De ezek nem értették, hogy miért beszél a férfi így, hiszen szerintük éppen az imént ette teli magát. A férfi azonban nem tudott nekik magyarázatot adni. Ekkor megsajnálta és engedték, hogy megint részt vegyen a lakomán.

NAREAU KICSERÉLI AZ ENNIVALÓT

Nonouti

A varázslatban igen járatos Nareau egy faluba ment, ahol az emberek éppen egy nagy gyűlésházat építettek, és már csaknem befejezték a munkát. Nareau patkánnyá változott, és mindig éppen oda futott, ahol az emberek dolgoztak, és folyton-folyvást zavarta őket. Azután gyíkká változott, majd megint egy másik állattá, amely a ház gerendázatán szokott futkározni. A dolgozó emberek észrevették, hogy mindig ugyanaz a valaki akarja őket bosszantani és ingerelni. Először üldözték a különféle állatokat, hogy megöljék őket, de hamarosan észrevették, hogy ezeknél hatalmasabb valakivel van dolguk. Ekkor tanakodni kezdtek, hogyan tudnák csellel megölni. Megkérték hát Nareaut, aki újból felvette emberi alakját, hogy segítsen nekik, és ásson egy mély gödröt, olyan mélyet, amely az embert is eltakarja. Nareau azonban pontosan tudta, mi a szándékuk. Ásott és ásott. Amikor a gödör elkészült, nyomban másikat ásott mellette, ahová beállhatott. Ezután kiszólt a mélyből:

– Gyertek és nézzétek meg, elég mély-e nektek a gödör?

Az emberek odamentek, és a gödörbe egy nagy, súlyos követ dobtak, majd még sok földet, s úgy vélték, hogy Nareau meghalt. Vidámak lettek, és megkönnyebbülten hozzá akartak látni ünnepi lakomájukhoz. Nareau ekkor kimászott az oldalsó gödörből, ahová bemenekült, és ártatlan arccal megkérdezte.

– Már befejeztétek a munkát a gyűlésházon?

Mindenki nagyon megrémült. Senki sem tudott megszólalni, mivel nem számítottak arra, hogy valaha is viszontlátják Nareaut. Őket szedte rá és szégyenítette meg Nareau. Nem tehettek mást, mint hogy meghívják a lakomára. Míg néhányan még azzal foglalatostkodtak, hogy a tetőről lelógó pálmaleveleket egyenletesre vágják, mások a helyükön ültek, és feleségük mindegyikük elé már letette a pompás ételt. Nareaunak ugyan mutattak helyet, de nem volt senkije, aki ételt készített volna neki. Így ennivaló nélkül kellett ott üldögélnie.

Nareau azonban tudott segíteni magán. Odahívta a hangyákat, és megparancsolta nekik, hogy a gyűlésházban található valamennyi ételből lopjanak el egy keveset, és vigyék hozzá. Így adódott, hogy Nareau előtt tornyosult a legtöbb étel. Ezután Nareau összekeverte az ételeket, és egészen alulra a saját, rettenetesen bűzlő ürülékét tette.

Nos, itt az volt a szokás, hogy az ilyen ünnepeken a magával hozott ennivalót mindenki kicseréli a vele szemben levővel. A férfit, aki Nareauval szemben ült, Tabuarikinek hívták. Kicserélték az ennivalót, majd Nareau így szólt Tabuarikihez:

– Pompás az ételed!

Az udvariasság arra kötelezte Tabuarikit, hogy ugyanígy válaszoljon, jóllehet Nareau étele nem látszott jónak, és ráadásul illata is sajátságos volt. Nareau előre látva az elkövetkezendőket, csónakját maga mögött már útra készítette elő. Ugyanis amikor Tabuariki már csaknem mindent megevett, olyan erőssé vált a bűz, hogy Tabuariki nem bírta tovább, és észre is vette, mi volt az ételben. A nyilvános szégyen miatt – hiszen élete végéig fogják majd gúnyolni – Tabuariki dühvei telve ugrott fel, hogy azonnal megölje Nareaut. Nareau fürgén a csónakjába szökött, és tüstént útnak indult. A többi férfi is felugrott, és elkezdték üldözni Nareaut. Már csaknem elérték, amikor Nareau a szájából kivett egy fogat, és maga mögé hajította. Ebből a fogból lettek azok a kövek, amelyek olyan élesek voltak, hogy felvágták a férfiak talpát. Így vissza kellett menniük, hogy kiszedjék a talpukból a szilánkokat. Még egyszer megkísérelték, hogy Nareaut elérjék, de ez csak nevetett rajtuk, és otthagya őket.

NAREAU MEGMUTATJA, HOGYAN KELL REKESZTÉKET ÉPÍTENI

Nonouti

Vándorútján Nareau eljutott egy öbölbe, és látta, hogy ott nagyon könnyen gátat lehet építeni kisebb halak fogására. Épített is magának egy gátat egészen apró kagylóhéjakból. A gát kicsi volt és gyenge. Amikor Nareau a partra ment, találkozott egy férfival, akit Nautimának hívtak. Ez a férfi barátságosan fogadta Nareaut, és meghívta a házába, ahol két feleségével élt együtt. Nareau látta Nautima és a többiek soványságán, hogy igen szegények, és alig van mit enniük. Mégis megosztották vele ételüket, és Nareau az éjszakát is a házukban töltötte. Másnap reggel Nareau a gáthoz ment, amely időközben megnőtt és erős lett, és látta, hogy rengeteg hal esett csapdába. Mivel hálát érzett vendéglátói iránt, mondta nekik, hogy szedjék ki a halakat. Azok hárman nagyon boldogok voltak, de nemcsak a rájuk várakozó gazdag lakoma miatt, hanem azért is, mert felismerték, milyen hasznos lesz számukra a halfogó rekeszték.

Nareau ezután a *földkemence* építésére akarta megtanítani őket, és mondta nekik, hogy ássanak egy nagy gödröt. Megparancsolta azt is, hogy hozzanak sok tűzifát, és rakjanak nagy tüzet a gödörben. Amikor a tűz leégett, Nareau néhány apró követ dobott a gödörbe, és azt mondta, hogy maga is beszáll oda: az emberek pedig takarják le a gödröt öreg gyékényekkel, és ezekre még rakjanak követ. Az emberek így is cselekedtek. Miután Nareau eltűnt, a gödröt befedték egy öreg gyékénnyel, és erre még egy nagy követ is tettek. Ezután leültek, beszélgettek és várták, mikor ad Nareau magáról életjelt. Reggeltől egészen délutánig vártak. Nareau akkor a sziget keleti oldaláról odajött, és testéről ledörzsölte a földet és a szennyet. Ezután azt mondta nekik, hogy a földkemencét most már kinyithatják. A nők engedelmeskedtek is a parancsnak, és a gödörben igen ízletes ételeket találtak nagy mennyiségben. Mindannyian örültek, és hozzáláttak az evéshez. Ezután a nők arra

kérték Nareaut: tanítsa meg őket is erre a művészetre, hogy máskor is ilyen jól ehessenek. Nareau azt válaszolta, hogy szívesen megteszi, a férfinak csak kétszer kell jól odafigyelnie, és harmadszorra már követheti. De azt is megmondta Nareau, hogy ez nem könnyű, és előre óvta a férfit a veszélytől. Az emberek azonban annyira vágytak megismerni a csodát, hogy nem törődtek a figyelmeztetéssel. A megállapított időre megint elkészítették a földkemencét, és Nareau mondta Nautimának, hogy kövesse, és hogy a nők fedjék be gyékénnyel a földkemencét. Így is történt. Délután Nareau, mint korábban is, a sziget keleti oldaláról megérkezett az asszonyokhoz, és letisztította magáról a szennyet. A nők megkérdezték tőle, hol van a férjük. Nareau így válaszolt:

– Úgy látszik, útközben valahol elvesztettem, talán elment halat fogni.

Amikor azonban a nők kinyitották a földkemencét, megtalálták benne halott férjüket, de falásnyi ennivalót sem. Nagy sírásba kezdtek. Nareau búcsúzás közben így szólt még hozzájuk:

– De ugyan miért is halt meg? Csupán követett engem.

NAREAU ÉS NEI MABINE

Nonouti

Egy faluban lakott egy lány, aki olyan szép volt, mint senki más. A lányt Nei Mabinénak hívták. Volt a falu mellett egy tavacska, ami egészen Nei Mabinéé volt, csak ő fürdött benne. Amikor Nareau vándorútján hallott a lányról, elrejtőzött a tónál, és addig várakozott, amíg nem jött a lány, hogy megfürödjék. Míg a lány levetette a ruháját, Nareau hallá változott, körülúszta a tavacskát, majd kijött a vízből, és a parton fekvő csecsemővé változott. A lány azt hitte, hogy kitett gyermeket talált, és nagyon megörült. Megtisztította a gyermek orrát, amint ezt az újszülötteknél szokták tenni, és hazavitte.

Nei Mabine házában gyakori vendég volt egy fiatalember, aki a lányt nagyon szerette. A fiatalember, de a többiek is nagyon megcsodálták a gyereket, akit Nei Mabine hozott magával. A házban a gyerek sírni kezdett, és a sírást nem akarta abbahagyni. Semmivel nem lehetett megnyugtatni. Nei Mabine ekkor lefeküdt, és a gyermeket magára tette. Ekkor ez abbahagyta a sírást. Amikor azonban Nei Mabine felállt, a gyermek újból sírni kezdett. Így a lány a többiek nyugta végett inkább fekvé maradt. Végtére azonban megéhezett, és az ifjú, aki szerelmes volt belé, magához akarta venni a gyereket, hogy a lány ehessék. De a gyerek megint annyira sírni kezdett, hogy nem tudta elvenni a lánytól. Így hát az ifjúnak kellett Nei Mabinét táplálnia.

Így ment ez hosszú időn keresztül. Egyszer csak észrevette az ifjú, hogy Nei Mabine maga is gyermeket vár. Így szólt hozzá:

– Nagyon jól tudom, mi van veled, mert az arcod nagyon sápadt. Gyerek van benned, és ebben ez a lelenc a bűnös.

Amikor szokás szerint megint ennivalót hozott Nei Mabinénak, elvette tőle a gyermeket, és lábánál fogva magasra emelte, hogy a földhöz vágja és megölje. A gyermek feje azonban elgurult. Az ifjú utánafutott, mert rájött, hogy a gyermek élete tulajdonképpen a fejében van. Egy köre fektette a fejet, és megragadott egy súlyos fadarabot, hogy szétverje a fejet. De sohasem sikerült eltalálnia, sőt mindig a saját karjára sújtott. Ekkor elhatározta, hogy elégeti a fejet.

Tüzet rakott, és beletette a fejet. Ezután elment, hogy mindenütt elmondja, amit Nei Mabinéről tudott, és eldicsekedett azzal, hogy az idegen gyermeket megölte.

Nei Mabine felkelt, és mint azelőtt is szokta, elment halászni a keleti zátonyokhoz. Nareau közben megmentette a fejét, és most egy parti rák búvóhelyére rejtőzött el, és várta, hogy a lány megjelenjék. Amikor az megjelent, rákiáltott:

– Hová mész?

A lány így válaszolt:

– Halászni indultam.

Nareau ekkor ezt mondta:

– Amikor visszatérsz, vegyél ki ebből a lyukból és vigyél haza.

A lány halászni ment, és amikor visszajött, kiásta a fejet a lyukból, és átvitte az erdőn. Az erdőn túl Nareau ismét igazi férfivá változott, és hazament a lánnyal, hogy az egész világ előtt mellette maradjon mint a férje.

NAREAU ÉS CSALÁDJA VÁNDORÚTON

Nonouti

Nareau és Nei Mabine az asszony szigetén éltek. Két fiuk volt, Tabuanakintonga és Tabuanakintakoponga. Amikor a fiúk felnőttek, elhatározta Nareau, hogy Szamoára mennek, arra a szigetre, ahonnan jött. Ezért Nareau ismét fejjé változott, amint akkoriban tette, mielőtt Nei Mabine férjévé lett. Az asszony a fejet egy kosárba tette, és magával vitte. Csónakjuk nem volt, és ezért gyalog kellett nekiindulniok a hosszú útnak. A tarawai szigetek közötti gázlókon apálykor keltek át. Már régóta úton voltak, amikor az egyik fiú megéhezett és megszomjazott. Sírni kezdett. Nareau megkérdezte:

– Mit akarnak a fiaim?

Nei Mabine így válaszolt:

– Éhesek és szomjasak.

Nareau erre ezt mondta:

– Várniuk kell, míg a másik szigetre érünk, ott bőven kapnak enni és inni.

Az anya közölte ezt a fiúkkal, ezek azonban nem elégedtek meg ezzel, hanem így szóltak anyjukhoz:

– Dobd el azt a kosarat, hogy megszabaduljunk apánktól és hazatérhessünk!

– Mit mondanak a fiaim? – kérdezte Nareau.

– Ó, semmit – válaszolta Nei Mabine –, csak éhesek és szomjasak.

Nareau erre azt mondta:

– Várjatok még kissé, nemsokára elérünk egy helyre, ahol megpihenhetünk.

Továbbmentek, míg útközben egy fát nem láttak. Nareau ekkor így szólt feleségéhez:

– Akaszd fel a kosarat erre a fára, és feküdjetek a fa alá aludni.

Így is tettek. Nareau ekkor énekelni kezdett:

– Az Észak szellemének a legényeit hívtam. A fej éhes. A Dél szellemének a legényeit hívtam. A fej éhes. A Nyugat szellemének a legényeit hívtam. A fej éhes. A Kelet szellemének legényeit hívtam. A fej éhes.

Ekkor a szellemek azonnal odavarázsolták a legízletesebb ételeket. Az anya és fiai felébredtek, és Nareau hívta őket, hogy tetszésük szerint egyenek és igyanak. A fiúk azonban vonakodtak, és kérdezték, honnan került oda az ennivaló, hiszen semmit nem hoztak magukkal, és korábban semmi nyomát nem látták az ételnek. Sőt hányni akartak, annyira undorodtak az idegen, ismeretlen ételtől. Ekkor Nareau énekelni kezdett, hogy megnyugtassa és evésre bátorítsa őket:

– Egyetek, egyetek, egyetek meg az ételmaradékokat, mert ez a te ételednek a maradéka, *Ngkoangkoa*.

Most már mindenki szívesen hozzálátott az ételhez, és jól is laktak vele. A fiúk a maradékot magukkal akarták vinni a további útra, de Nareau megtiltotta nekik, mondván, hogy mind ezt a csodafát, mind az ennivalót elveszítenék, ha így tennének. Így hát engedelmeskedtek neki, és megerősödve továbbindultak. Egy idő múlva azonban megint megéheztek és megszomjaztak, és újból panaszkodni kezdtek. Nareau ekkor megkérdezte Nei Mabinét:

– Mit beszélnek a fiaim?

Az anya megmondta, hogy éhesek és szomjasak.

Nareau azonban nem engedte őket megállni, míg arra a helyre nem érnek, amire már előre gondolt. Az anya közben elfáradt a kosár cipelésében. Mondta a fiainak, hogy ők is hordhatnák az apjukat, és váltsák fel őt a munkában. De a fiúk megmakacsolták magukat, és így válaszoltak:

– Nem szeretjük apánkat, és mi magunk is éhesek meg szomjasak vagyunk. Ha cipelnünk kellene őt, akkor hagyjuk, hogy leessék, és azután ütni fogjuk.

Nareau megkérdezte:

– Mit mondanak a fiaim?

Az anya válaszolt:

– Ó, semmit csak azt, hogy éhesek és szomjasak.

Nareau ekkor megint odavarázsolta a fát, és megparancsolta a feleségének, hogy a kosarat akassza fel az egyik ágra. Míg az anya

és fiai aludtak, Nareau nagy gátat épített, majd kiszólt a kosárból, hogy a fiúk halásszanak a vízben. Míg a fiúk ezzel foglalatostkodtak, apjuk erős férfivá változott, fogott egy botot és kiment a zátonyokra. Amikor a fiúk egy idegent láttak közeledni, hiszen apjukat nem ismerték fel, annyira megrémültek, hogy elfutottak. Rohantak és rohantak, míg csak anyjukhoz nem értek. Mivel azonban sem az útra, sem egyébre nem ügyeltek, megsértették lábukat és karjukat, és erősen véreztek. Nareau közben megint visszaváltozott fejjé, és már ott volt a kosárban, amikor a fiúk megérkeztek, és még mindig rettegve, elfúló hangon elmondták kalandjukat. Az anya megkérdezte Nareaut:

– Vannak itt emberek, akik gonoszak fiainkhoz, és rosszat akarnak tenni velük?

Nareau azonban nem válaszolt. Ekkor leültek, és megették a (halakat, amelyeket a fiúk fogtak.

Amikor az ételtől erőre kaptak, felálltak és útnak indultak. A tengerben volt egy út egyenesen az ő számukra, olyan, mint a gázló két sziget között. Nagyon sokáig, nagyon messzire mentek, míg végül elértek Szamoához. Ott álltak előtte, és szerettek volna belépni a szigetre. De jöttükre már felfigyeltek, és a parton már ott állt Nareau egyik idősebb fia, Te Borata, aki a következő dalt énekelte:

– Meggátolják partraszállásodat O. Meggátolják partraszállásodat a sok akadállyal, a sok kínnal, amelyet ők okoznak. Mert nem fognak felismerni, és meg fogsz halni Szamoán O.

A többi férfi ugyanígy énekelte. Nareau felszólította két legfiatalabb fiát, akik vele jöttek, énekeljenek válaszdalt, hogy beléphessenek a szigetre. De a fiúk azt mondták, nem tudják, milyen legyen a válaszdal. Ekkor így szólt Nareau:

– Akkor legalább ismételjétek azt a dalt, amelyet ők énekeltek!

A fiúk így is tettek, és most már a szokás szerint szívesen látták őket. Feltették azonban a kérdést:

– Miből akartok élni?

Ugyanis földre van szükség, hogy legalább kókuszdiójuk legyen elegendő. Te Borata ekkor azt javasolta, hogy osszák Szamoát két részre, és egyik fele az övé, a másik fele Nareaué legyen. Nareaunak azonban ez nem felelt meg. Feleségével, Nei Mabinéval

és két fiával elhagyta Szamoát, és feltehetően Európába ment. Onnan jönnek ugyanis a fehérek, akik tehát a varázserejű Nareau és Nei Mabine gyermekei, míg a barna bőrű ember apja Te Borata.

A HOLDBÉLI ASSZONYOK

Tabiteuea

A Holdon élt egyszer két nő, akiket Nei Niberarának és Nei Matanokónak hívtak. Nei Niberara csak egyetlen dologgal foglalatzkodott, és ez a gyékényfonás volt. Nei Matanoko azonban vak volt. Mást nem csinált, csak ült a tűznél, és pálmalét öntött a kókuszdió edényekbe. Mivel nem látott, mindig tapogatódznia kellett az edények után, hogy megszámlálja azokat. Egy napon észrevette, hogy néhány edény idő előtt kiürült. Tovább vizsgálódott, újra meg újra tapogatódzott, míg egyszer csak elkapta tolvaj barátnőjének a kezét. A vak olyan dühös lett, hogy rávetette magát a másik asszonyra, és megfojtotta. Így most egyes-egyedül kell a Holdon edényei mellett üldögelnie.

SZELLEMEK A HÁZ ELŐTT

Onotoa

Egy szigeten egymástól távol élt egyszer egy lány és egy ifjú. Történt egyszer, hogy élelem gyűjtögetése közben a keleti zátonyoknál összetalálkoztak. Mindketten más-más irányból jöttek. Megijedtek, mert nem ismerték egymást. Sőt, még fogalmuk sem volt arról, hogy a szigeten olyan valaki élne, akit nem ismernek. Megkérdezte az ifjú:

– Szellem vagy-e, vagy ember?

A lány válaszolt:

– Én ember vagyok, de ki vagy te? Szellem vagy ember?

– Természetesen ember vagyok. Mi a neved?

A lány így szólt:

– Nei Nikaukinak hívnak. És téged?

Az ifjú ezt mondta:

– Az én nevem Nerereva.

Örültek, hogy találkoztak, és észrevették, hogy kölcsönösen tetszenek egymásnak. A fiatalember ekkor megkérdezte Nei Nikaukit:

– Nem akarsz a házamba jönni velem? Mindkettőnk számára fogok majd halat, te pedig dolgozol majd a háztartásban.

Ez tetszett a lánynak. Összeköltöztek, és boldogan éltek egymással. Sok gyerekük született, nyolc, vagy talán tíz is.

Történt egyszer, hogy a férfi szokása szerint kiment a tengerre, hogy családjának halat fogjon. Az asszony egyedül maradt otthon. A ház előtt sok hangot hallott:

– Nei Nikauki, jöjj!

Az asszony válaszolt:

– Igen.

Nos, ha valaki egyszer szellemekkel beszélt, hiszen ezek szellemek voltak, mindig szólania kell hozzájuk. A szellemek megkérdezték:

– Hol van a férjed?

A nő megmondta:

– Halászni ment.

A szellemek ekkor pimaszul ezt mondták:

– Add nekünk az egyik gyerekedet. Meg akarjuk enni.

Az anya vonakodott, de a szellemek kiáltozni kezdtek:

– Ha nem teszed, amit akarunk, téged falunk fel.

A nő a fenyegetéstől annyira megrémült, hogy egyik gyermekét kiküldte a szellemekhez. Ekkor ezek eltűntek. Este hazatért a férj, és mindjárt észrevette, hogy hiányzik az egyik gyerek. Megkérdezte:

– Hol van?

A nő kénytelen volt elmondani mindent. Az apa nagyon dühös lett. De a következő napon megint el kellett mennie. Miután elment, újból jöttek a szellemek:

– Nei Nikauki, gyere ide!

Az asszony vonakodva válaszolt:

– Igen!

És a szellemek megint csak egy gyereket követeltek. Azzal fenyegetőztek, hogy az asszonyt fogják megenni. Így hát az anya a második gyermeket is odaadta nekik. Este az apa még bosszúsabb volt, hogy újból hiányzik egy gyermeke. A harmadik napon, amikor az apa megint elment halászni, ismét megjelentek a szellemek, és távollétében újabb gyermeket kívántak. Amikor az apa este látta, hogy még egy gyermeke eltűnt, elhatározta, hogy addig nem megy el, amíg meg nem mérkőzik a szellemekkel. Másnap a szellemek újból ott voltak a ház előtt, és odakiáltottak a nőnek:

– Nei Nikauki, gyere ki!

De most a férfi, aki közben elrejtőzött, válaszolt helyette: – Ha akartok valamit, ti gyertek be a házba!

A szellemek úgy vélték, hogy mit sem kell tartamok az asszonytól, és be is mentek a házba. Ezzel a férfi hatalmába kerültek, aki egy súlyos kővel mindannyiukat megölte.

A TÍZFEJŰ EMBER

Onotoa

Onotoa déli részén egy apa élt magányosan fiával. Míg az apa gyakran halászni ment, fiának a tüzet kellett őriznie, és ellátni a ház körüli teendőket. Történt, hogy egy napon kialudt a tűz, és a fiú nagyon szégyenkezett gondatlansága miatt. Mivel ő maga nem értett a tűzgerjesztéshez, törte a fejét, apja hazatéréséig hogyan szerezzen tüzet. Útnak indult a sziget északi része felé. Tudta, hogy ott tíz fivér él, akiket születésük sora szerint egytől tízig neveztek el. Mindegyiknek annyi feje volt, amennyi megfelelt a nevének. Így tehát Egynek egy feje volt, Kettőnek két feje, és így tovább Tízíg, akinek tíz feje volt. Sem a halászathoz, sem a föld megműveléséhez nem értettek, és rákok, kagylók fáradságos gyűjtögetéséből éltek nagy nyomorúságban. Ezekhez a félelmetes emberekhez merészkedett el bajában a fiú, hogy tüzet kérjen.

Elsőnek ahhoz a férfihoz ment, akit Egynek hívtak, és udvariasan tüzet kért tőle. Egy azonban csak dörmögött, és azt mondta, nincsen tüze, a fiú menjen a fivéréhez. A fiú most Kettőhöz ment, akinek két feje volt, és tőle kért tüzet. De Kettő sem adott neki tüzet, hanem a következő fivéréhez küldte. Háromnál, akinek három feje volt, a fiú ugyanígy járt. Három tovább küldte a negyedik fivéréhez. Ettől az ötödikhez ment, és ez így folytatódott, míg el nem jutott a Tízhez. Tíz éppen *földkemencé*-je előtt ült. A fiú tüzet kért tőle, és Tíz mondta, hogy vegyen a földkemencéből. Amikor azonban a fiú a földkemencéhez ért, a gonosz tízfejű belökte a gödörbe, és gyorsan befedte egy gyékénnyel.

Az apa visszatért a halászatról. Kereste a fiát, de nem találta sehol sem. Látta, hogy a tűz is kialudt, és gondolkodni kezdett, hol maradhat el a fiú. Végül is útnak indult a sziget északi része felé, ahol a félelmetes tíz fivér élt. Először Eggyel találkozott, és felindultan toporzékolni kezdett előtte:

– Add ki a gyermekemet!

Egy azonban mogorván így szólt:

– Miért itt keresed? Ez rendes hely. Itt nincs. Keresd másutt!

Az apa ekkor a másodikhoz, majd a harmadikhoz ment, és mindegyiket megkérdezte, hol van a gyermeke. De a fivérek egyike sem válaszolt másként, mint az első. Amikor végül az apa a tizedik fivérhez jutott el, ez így válaszolt:

– Menj, és keresd meg a földkemencében!

Az apa így is tett. Amikor meglátta halott gyermekét, sírni kezdett. Feldühödve megfordult, hogy megölje fiának gyilkosát. De Tíz szembeszállt vele, és egyenlő erővel harcoltak a négy égtáj irányában. Amikor az ég felé értek, az apának sikerült a tíz fej közül egyet levágnia. Ezután megint harcolni kezdtek életre-halálra, mind a négy égtáj irányában. Amikor az ég irányába értek, az apa a tízfejűnek levágta a második fejét is. Megint egymásra törtek, és addig folytatták a harcot, míg az apa mind a tíz fejet le nem vágta, és ezzel fiát megbosszulta. Ezután hazament. Családja és utódai mindmáig büszkék nagy bátorságára.

AZ EMBEREVŐ ÖREGASSZONY

Onotoa

Élt egyszer egy Nei Ikuiku nevű asszony, akinek három kislánya volt. Az asszony nagyon szerette a lányait. A gyermekek egy napon az erdőbe akartak menni, hogy szép virágokat szedjenek a maguk feldíszítésére. Anyjuk elengedte, de óva intette őket attól, hogy felkeressék a bozótban élő magányos öregasszonyt, mivel az szívesen megeszi a kisgyerekeket. A három kislány vidáman elment az erdőbe, és szedték a virágokat. A legkisebbik azonban nagyon kíváncsi volt, és az öregasszony, Nei Kana házának közelébe lopódzott. Az öregasszony meglátta a gyereket, és behízelgő hangon így szólt hozzá:

– Gyere ide, szép mesét mondok neked.

A kislány azt hitte, nem is lehet az öregasszony olyan gonosz, ha ilyen barátságosan szól hozzá. Így hát bement a házba. De ott ezt mondta az öregasszony:

– Most éppen nem tudok neked mesélni, mert nagyon fáj a fejem. Inkább valami finomat adok neked enni.

A gyerek evett az ételből, és nagyon fáradt lett. Az öregasszony egy *fejtámasz*-t adott neki, és mondta, aludjon csak nyugodtan. Amikor azonban elaludt a gyerek, az öregasszony megölte.

A két nővér egyre csak kereste a legkisebbet, de nem találták sehol sem. Azt gondolták, hogy a kicsi talán már hazament, és így ők is hazamentek. Anyjuk már várta őket, és amikor látták, hogy hűgük nincsen otthon, sejtették, mi lett vele, és anyjukkal együtt nagyon megsiratták. De már két nap múlva elfelejtették hűgukat, és megint az erdőbe akartak menni, hogy friss virágokat szedjenek koszorúnak. Az anya azonban nem akarta őket elengedni. Ekkor könyörögni kezdtek, és megígérték, hogy elkerülik az öregasszony kunyhóját. Anyjuk végül is elengedte őket. A gyerekek azonban véletlenül mégis a veszélyes ház közelébe jutottak. Nei Kana a ház előtt ült, és mézes szavakkal hívogatta a gyerekeket. Pompás dolgokat ígért nekik, amelyeket a házban őriz. A fiatalabb testvér ennek nem tudott ellenállni, és meg akarta nézni a kincseket. De az

öregebbik megragadta a karját, és vissza akarta tartani. Az ellenkező dacos kislány kitepte magát a szorításból, az idősebb pedig rémülten hazafutott. A kíváncsi kislányra mégis az a sors várt, mint a legkisebbre, és engedetlenségéért az életével kellett fizetnie.

A szegény anya egyre csak sírt, és a legnagyobb lányt egy pillanatra sem engedte szem elől. Másnap mégis el kellett mennie, hogy enivalót hozzon. A kislányt nem tudta magával vinni. Nagyon szigorúan megparancsolta neki, hogy maradjon otthon, majd útnak indult. Kis idő múlva a gyerek mindent elvégzett, amit csak tudott, és körülnézett, mit tudna játszani. De közel s távolban senki nem volt, akivel játszhatott volna, és elunta magát. Ekkor elhatározta magában, hogy felkeresi Nei Kanát, és valami olyat tesz, amivel megbosszulná a testvéreit. A kislány az erdőbe ment, és a gonosz öregasszony háza előtt hangosan így kiáltott: – Gyere csak ki, Nei Kana. Mondd meg, hol vannak a testvéreim! – Az öregasszony így válaszolt:

– Nem tudom. Nem láttam őket.

– De igen – mondta a kislány –, nagyon is jól emlékszem, hogyan csaltad be és ölted meg őket. Nos, hol vannak hát?

Az öregasszony barátságosan ezt válaszolta:

– Gyere be, és nézz utánuk magad. Aztán együnk majd együtt.

A kislány azonban dühösen ezt mondta:

– Nem akarok enni a rossz főztödből, te boszorkány!

Ez volt a legnagyobb sértés, amit valakire is mondani lehetett. Emellett még követ is dobott az öregasszonyra. Ezzel kezdetét vette a küzdelem, és az öregasszony a lány után rohant, olyan gyorsan, ahogyan csak a lábai bírták. De a kislány sokkal gyorsabb volt, mint az öregasszony, és felmászott egy fára, amelynek ágai egy tavacska fölé nyúltak. Az öregasszony szem elől veszítette a gyereket, és kiáltozva kereste. Egyszer csak megpillantotta a lányka tükörképét a vízben, és úgy hitte, hogy a gyermek ott rejtőzködött el. Dühében a vízbe ugrott, hogy megfogja, fejét azonban beverte a tavacska fenekébe. Bosszúsan kimászott a vízből, és látta, hogy a kislány fintorgatja az arcát. Mivel a gyermeket nagyon tisztán látta maga előtt, azt hitte, hogy az előbb nem sikerült megfognia, és ezért újból beleugrott a tavacskába. Most már annyira megütötte magát, hogy vérzett. Amikor a vért látta, attól félt, hogy segítség nélkül elpusztul,

Így hát összeszedte magát nagy nehezen, és hazabotorkált. A kislány a fáról gúnyolta, ahogyan csak tudta, majd hazasietett, és mindent elmondott anyjának. Az anya nagyon boldog volt, hogy gyermeke visszatért, és olyan bátran ellenállt az emberevő öregasszonynak, s nővéreit is megbosszulta. Ugyanis az, hogy egy gyermek annyira megalázta, nagyon elkésérítette a gonosz öregasszony magányos életét.

A KÓKUSZDIÓ

Nonouti

Nabinaing nagyon beleszeretett egy Kainonokia nevű lányba. Mindent elkövetett, hogy szerelmét elnyerje. Kainonokia azonban nem tudta a férfi iránt való ellenszenvét leküzdeni. De Nabinaing nem akart nélküle élni, és nagy sóvárgásában a lány háza mellett növényes palmán kókuszdióvá változott. Amikor a lány meglátta a kókuszdiót, vágy fogta el, hogy igyék tejéből, és megkérte a bátyját, hozza le neki. Kainonokia nekilátott, hogy kiigya a tejet, és közben orrával hozzáért a kókuszdióhoz. Visszariadt, mert Nabinaing arcát látta maga előtt. Nabinaing így szólt:

– Üdvözöllek!

Hogy a történet hogyan folytatódott tovább, azt mindenkinek magának kell kigondolnia, mert mindez olyan réges-régi időkben történt, hogy már csak az egészen öreg, de nagyon öreg emberek emlékeznek rá. De a fiatal kókuszdiót a mi nyelvünkön Moimotónak vagy Nabinaingnak hívják, ezzel utalva arra a három csíralyukra, amelyek arcnak tűnnek rajta, és erre a történetre emlékeztetnek.

A TOLVAJ LÁNY

Tabiteuea

Ikuikunak három lánya volt. Az anya a két nagyobb lányt igen szerette, a legfiatalabbat azonban nem kedvelte. Egy reggel a legidősebb lány odament az anyjához, és így szólt hozzá:

– Anyám, felnőttem már. Kérlek, rendezz nekem ünnepséget!

Az anya ezt válaszolta:

– Jól van. Végezzünk el mindent úgy, ahogyan illik. Apróra tört, száraz kókuszpálma-levelekből készíts magadnak párnát, és ezen fogsz ülni a ház díszhelyén, a tetőt tartó középoszlop előtt, övét teszek a derekadra, a helyedre ülsz, és kókuszdió-rostból sodorsz zsinórt. Három napig csak vizet és némi kókuszdiót kapsz, majd szigetünk szokásai szerint meghívjuk rokonainkat és barátainkat, hogy vegyenek részt ünnepi lakománkon. – Így is történt, és a lányt illő tiszteletben részesítették.

Telt-múlt az idő. A másik lány is odament az anyjához, és így szólt hozzá:

– Anyám, felnőttem már. Kérlek, rendezz nekem ünnepséget!

Az anya így válaszolt:

– Jól van. Tegyük meg mindent, ahogyan az illik.

A lány megkapta a díszhelyét a ház tetejét tartó középoszlop előtt. Anyja övét tett a derekára, és megparancsolta, sodorjon kókuszrost-zsinórt, csendes és szerény legyen, és csak a munkáját végezze vízen és némi kókuszdión. Három nap múlva az anya a rokonokat és barátokat ünnepi lakomára hívta meg, és ezzel a lányt a megkívánt tisztességben részesítették.

Telt-múlt az idő. A harmadik lány is odament az anyjához, és így szólt hozzá:

– Anyám, felnőttem már. Kérlek, rendezz nekem ünnepséget!

Az anya azonban ezt a lányát nem szerette. Nyersen elküldte a gyereket, és nem akart tiszteletére ünnepséget rendezni. A lány nagyon sírt és szégyenkezett.

Történt egyszer, hogy a tengerpartra ment. A parton felfigyelt egy fél kókuszdióhéjra, amely körbe-körbe forgott. A héj alatt egy

kimatore-fa sarját pillantotta meg. A lány így szólt hozzá:

– Nőjél, nőj csak, kis növényem, kis *kimatore*-fám. Fáradt vagyok, nem véd semmi a hőségtől és az esőtől. Nőj meg nagyobbra!

Ekkor a kis sarj nőni kezdett, törzse egyre magasabb, egyre erősebb lett. Amikor a fa teteje már az eget érte, hozzáfogott a lány, hogy felmásszon rá. Mászott és egyre csak mászott, míg odafent földet ért. Amikor körülnézett, egy vak öregasszonyt pillantott meg tűz mellett üldögélni. Az öregasszony éppen azzal foglalatoskodott, hogy édes pálmalét főzzön tíz kókuszdió-csészében. Mindig tapogatta a csészéket, hogy lássa, hogyan halad a főzés. A lány közben odaosont, és mert szomjas volt, lopva elvette az egyik csészét, és kiitta, ami benne volt. De éhsége és szomjúsága csak nem csillapodott. Elvett egy második csészét, majd egy harmadikat és egy negyediket. Végül már csak három csésze maradt. Az öregasszony észrevette, hogy valami nincs rendben a csészékkel, és vakon tapogatózni kezdett maga körül. Amikor azután a lány a hetedik csészét is el akarta venni, a vak öregasszony megragadta a kezét és szorosán fogta. Magához húzta a lányt, és érezte, hogy ember az, aki meglopta. Meg akarta ölni a lányt. De a lány annyira könyörgött az életéért, hogy az öregasszonynak megenyhült a szíve. Végül mégis azt mondta:

– Jól van. Tőlem megszabadulsz. Van azonban három fiam, akik megölnek, ha itt találják. Most éppen halászni mentek. Ha hazatérnek, akkor rejtőzz el gyorsan ide a kagylóhéj alá.

Kis idő múlva meg is jöttek a fiúk, és mindjárt mondogatni kezdték.

– Emberszagot érzünk, itt embernek kell lennie. Mondd meg, hol van, hadd öljük meg.

Az anyjuk azonban így válaszolt:

– Rajtam kívül nincs itt senki. Tévedtek, hiszen én csak tudom.

De a fiúk csak erősködtek, hogy idegen ember szagát érzik a házban. Azzal fenyegették anyjukat, hogy megölik, ha nem mondja meg, kit rejteget a házban. Az anyának így ki kellett adnia a lányt, akit meg is találtak a kagylóhéj alatt. A fiúk nagyon meglepődtek, mert valamilyen ellenségre számítottak. Az egyik testvér úgy vélte, hogy a lány jobban tudna gondoskodni a háztartásról, mint a vak

anya. Így hát meghagyták a lány életét, és a lány beleegyezett, hogy elvégezze a háztartásban szükséges munkákat.

Másnap éppen pálmalé-főzésre került sor. A vak öregasszony megadta a lánynak a szükséges útbaigazítást, majd kellő időben megkérdezte:

– Készen vagy? Elkészítetted a pálmalét, hogy a fiaim rögtön megihassák, ha fáradtan hazajönnek a halászatról?

A lány nevetett, és igennel válaszolt, de a pálmalét mind maga itta meg. Ezután várták, hogy hazatérjen a három testvér. Ezek már előre örültek az ételeknek és a pálmalének, hogy felfrissüljenek a perzselő nap alatt folytatott hosszú halászat után. A lány azonban ezt mondta nekik:

– A pálmalét anyátok megitta. Hozzátok el tőle!

A fiúk anyjuknak támadtak, és meg akarták ölni, amiért egyedül élvezte az italt, míg ők a tengeren kockáztatták életüket. De a vak öregasszony így szólt:

– Hallgassatok ide! Amíg ez a lány nem jött ide, egyetlen csepp pálmalét sem ittam el előletek. Higgyétek el nekem, hazudik ez a lány.

A fiúk erre abbahagyták a veszekedést, és észhez tértek. Megragadták a lányt, megölték és megették, hiszen emberevők voltak. Így hívták őket: Taurikiriki, Taunokonoko és Taunabanaba.

A FOLYTON SÍRÓ MATANOKO

Nonouti

Egy Nautonga nevű férfinak lánya született, akinek az apa a Nei Matanoko nevet adta. Nautonga nagyon szerette a gyermeket. De a lányka mindig sírt. Az apa számára annyira elviselhetetlen volt a sírás, hogy elhatározta: a gyermekkel és hét férfival hosszú útra indul. Felszereltek egy erős csónakot, és tizenhét vitorlát vittek magukkal. Olyan messzire és olyan sokáig vitorláztak a tengeren, hogy a vitorlákat sorban elhasználták. Ezután a szellemek egyik szigetére értek, és ott kikötöttek, hogy kipihenjék magukat. De a szigeten olyan emberekkel találkoztak, akiknek óriási füleik voltak. Nautonga óvta embereit, nehogy egyetlennel is szóba álljanak. Az egyik férfi mégis válaszolt a félelmetes lényeknek. Ettől neki is olyan óriási fülei nőttek, hogy veszélyeztette a csónak egyensúlyát, és a többieknek a tengerbe kellett vetniök, hogy megmentseik életüket. A következő szigeten olyan embereket pillantottak meg, akiknek rendkívül vastag lábuk volt. Itt is óvta Nautonga a férfiakat, nehogy szóba ereszkedjenek velük. Az egyik férfi azonban kíváncsi volt, és beszédbe elegyedett a sziget lakóival. Ettől neki is éppen olyan vastagra dagadtak a lábai, mint azoknak, és súlyával nagyon megterhelte a csónakot, őt is, mint az előbbi férfit, a tengerbe dobták, hogy tovább tudjanak vitorlázni. Ezután olyan szigetekhez jutottak el, ahol az embereknek túlságosan nagy orruk, igen vastag karjuk, hatalmas fejük, ajkuk és mellük volt. Egy-egy férfi mindig megszegte a tilalmat, és beszélt velük, és ugyanolyan formátlan testrésze lett, mint azoknak, akikkel szóba állott. Emiatt nagyon nehéz lett, és nem utazhatott tovább a többiekkel.

Végül is senki más nem maradt a csónakban, mint Nautonga és mindig síró kislánya, Nei Matanoko. Ekkor azonban már elértek a tenger végéhez. Látták, hogyan kel fel tűzvörös golyóként a nap. Nautonga lányát a napnak akarta adni, hogy elégedetté tegye, de a gyermek megijedt, és így kiáltott fel:

– Nem, nem. Hiszen olyan izzó, hogy elégek tőle.

Ekkor egész éjszaka váraoztak. Amikor feljött a hold, az apa a síró gyermeket a holdra akarta dobni, de ez siránkozott:

– Nem, nem. Nagyon fázom. A hold nagyon hideg, és a fagytól meghalok.

Ha idáig az apa mindent gyermeke kedvére is tett, most már kifogyott a türelme. Hosszú, fáradságos útjára gondolt és a mindig síró gyermekre. Meg akart szabadulni gyötrelmeitől, és a gyermeket a holdra dobta. Még mindig ott van, mert az apa gyorsan hazatért.

MENEKÜLÉS CSELLEL

Onotoa

Egy szigetre, ahol békés halászok éltek, egy napon hír érkezett, hogy egy nagyon távoli szigetről sok erős és varázslathoz értő férfi kerekedett fel, hogy ezt az Onotoa nevű szigetet meghódítsák, és földjét maguk között osszák fel. A hír a szigeten nagy rémületet keltett. Csak két öregasszony, akik Onotoa partján együtt éltek jó barátságban, gondolt arra, hogyan lehetne elriasztani az idegen hódítókat. Mindketten olyan védtelenek és erőtlenek voltak, hogy az életükkel sem nagyon törődtek. Egyikük így szólt:

– Szúrjuk be a sötét színű kókuszpálmalevél-nyeleket a part fövényébe. Ha az ellenség ezeket a hajnal derengő fényében megpillantja, a levél nyelek árnyat vetnek, és messziről úgy látják, mintha emberek lennének.

A másik öregasszony egyetértett barátnőjével. Szorgalmasan nekiláttak, hogy az összes elérhető pálmalevelet megfosszák levélrészüktől, és a hosszú, vastag nyeleket erősen a part homokjába szúrták.

Másnap kora reggel az idegenek csónakjai a közeibe értek. Amikor azonban észrevették a sötét botokat a fehér homokban, a férfiak valóban úgy hitték, hogy sok ember van a parton, és arra vár, hogy harcot kezdjen velük. Abbahagyták az evezést, és tanácskozni kezdtek, szembeszálljanak-e a túlsúlyban levő szigetlakókkal, vagy térjenek ki a harc elől. Végül is úgy döntöttek, hogy inkább hazatérnek, semhogy itt pusztuljanak. Így mentette meg Onotoát a két asszony csalafintasága.

KALANDOS UTAZÁSOK

Nonouti

Szamoán, a nagy szigeten, tüzet fogott egy óriási fa. Lobogva égett, és olyan hőséget árasztott, hogy a közeléből mind elmenekültek az emberek. Csónakjaikba ugrottak, és kimentek a messzi tengerre anélkül, hogy tudták volna, hova is igyekeznek. Egy asszony így nagyon messzire, egészen Nonoutira sodródott el. Elhagyta csónakját, és arra a helyre úszott, ahol ma a Tetua nevű falut találjuk. Három férfi itt építette fel kunyhóit. Befogadták az asszonyt, akinek három fia és egy lánya született. Amikor a gyerekek felnőttek, nem akartak otthon maradni. Volt egy tengerjáró csónakjuk, amelyet Teakatitirounak hívtak. Egy napon a csónakot vízre tették, hogy messzire hajózzanak vele, és más vidékeket is megismerjenek. Tarawán kötöttek ki, egy távoli, hosszan elnyúló szigeten. A fiúk a csónaknál maradtak, míg a lány a szigeten ivóvizet keresett. Közben egy idegen férfival találkozott. A férfi ugyanúgy meglepődött, mint a lány. A lány megkérdezte:

– Szellem vagy-e, avagy ember?

A férfi nem válaszolt. A lány újból megkérdezte:

– Válaszolj, ember vagy-e, mint én?

A férfinak elmúlt az ijedsége, és azt a választ adta, hogy ő is olyan ember, mint a lány. Beszélgetni kezdtek, és megtetszettek egymásnak. A lány most arra a helyre vezette a férfit, ahol a fivérei a csónakkal vártak rá. Megmondta a bátyjainak, hogy szívesen itt maradna ezzel a férfival. A fivéreknek nem volt ellenvetésük, de azt a feltételt szabták, hogy a születendő gyermekeknek az ő nevüket kell viselniük. Ezután a fivérek észak felé mentek tovább, de nemsokára sok csónakkal találkoztak. A csónakokban levő férfiak ellenséget láttak bennük, legyűrték és megkötözték a három testvért, majd mivel éppen delfinfogáson voltak, a foglyokat feláldozták a delfineknek.

A lány egy szegény férfihoz ment feleségül, akinek a faluközösség és a király számára kellett dolgoznia. Munkájáért mind innen, mind onnan csak szűkös élelem volt a fizetség. Családjával

magányosan élt az erdőben, és nem volt sem rendes háza, sem elegendő háztartási felszerelése. Felesége három fiút és egy lányt szült neki, s mint megígérte, a fiúkat fivérei, a lányt pedig maga után nevezte el. A testvéreket tehát Ten Tabutoának, Uamumurinak, Nanikaininak és Nei Nimanoának hívták.

A gyerekek felnőttek, és amikor a fiúk nagyok és erősek lettek, a faluba mentek apjukhoz, akit urai ismét megverték, és elvégezték helyette a munkát. Ezután a partra mentek, és ott a halászatról visszatérő csónakokra vártak. A sekély vízben a csónakok elé mentek, és a csónakokat a bennük ülő halászokkal együtt a partra vitték. Az emberek csak néztek és csodálkoztak a legények nagy erején. A halászok temérdek halat fogtak, amelyet a királynak kellett adniok. A fiúk azonban kiszedték a csónakokból a halakat, és maguk fogyasztották el. Senki nem merészelt szólni egy szót sem, mert mindenki félt az erős fivérektől. A királyhoz siettek, és elmondták, mi történt. A király maga elé rendelte őket, de egyikük sem volt olyan erős, mint a testvérek. De ezeknek mégis számítaniuk kellett az ellenségeskedésekre. Ezért a fiúk felkészítették az útra csónakjukat, magukhoz vették anyjukat és húgukat, hogy anyjuk szülőszigetére vitorlázzanak. Ennek a szigetnek Nonouti volt a neve. De a négy testvér nem sokáig időzött ott, megint csak elfogta őket a vágy, hogy utazzanak. Először Tabiteueára mentek, ahol anyjuk egyik nővére élt; akit felkereshettek. Innen Berura mentek, ahol egyik nagybátyjuk lakott fiával, Tebvekával és anyjával, Nei Nibatangitanggal. Miután kis időt itt is el töltöttek, tovább akartak hajózni, de Tebveka eldugta az evezőt a zátony egyik hasadékába. Az volt a szándéka, hogy a testvéreket megbabonázza. Amikor ezek megtalálták az evezőt, erejük teljes megfeszítésével sem tudták kihúzni a zátony hasadékából. Tebveka apja csak nézte erőlködésüket, majd egy ügyes fogással kiszabadította az evezőt. A három erős fivér szégyenbe jutott, hogy az evezőt nem tudták kihúzni, és a többiek kinevették őket. A szégyenkező testvérek gyorsan tovább akartak utazni. A nagybácsi azonban dárdát hajított utánuk, ami az egyik fiút a fején találta, és halálosan megsebesítette. Az árboc is annyira megsérült, hogy nem tudták olyan jól használni, mint korábban. A testvérek menekültek. Tamenán, a legközelebbi szigeten, hátrahagyták halott fivérüket, aki kővé vált, és ma is ott látható a

parton. Továbbmentek, de eltévesztették az irányt. Hosszú vitorlázás után Banabára értek. Úgy akartak partra szállni, hogy kötelet dobtak az egyik parti sziklára, és így akarták szárazra húzni a csónakot. Az egyik fivér messzire elhajította a kötelet, de a dobás rövidnek bizonyult. A másik fivér még messzebb vetette a kötelet, de neki sem sikerült elérnie a partot. Most a lány fogott hozzá. Minden erejét beleadta a dobásba, és a kötél olyan magasra repült, hogy elérte az eget. De nem Banabára esett le, hanem tőle messze. A csónakot a kötél mentén húzni kezdték, egyre messzebb és messzebb, míg nagy meglepetésükre Nonoutira értek. A kötél pontosan azon a helyen csapódott be, ahonnan kiindultak, vagyis Bereataun. Bereataunak hívták a falut, mielőtt Tetuának nevezték volna, barátságból egy helység iránt Tabiteuea szigetén. Ezzel véget értek a kalandos utak és a testvérek otthon maradtak.

A SZÉP DELFINLÁNY

Onotoa

Az egyik szigeten élt egy fiú, akinek nagyanyja ismerte annak titkát, hogyan kell olyan csodálatosan jó szagú kókuszdió-olajat készíteni, hogy mindenki úgy érezze, mintha ruhaként lebegné körül az illat. A nagyanya gyakran dörzsölte be ezzel a kókuszolajjal az unokáját. Akkoriban gyakran jelentek meg delfinek a sziget partjainak egészen a közelében. Ilyenkor mindenki a tengerbe futott a delfinekhez. A delfinek nem úsztak el, hagyták, hogy megfogják és a partra húzzák őket.

Történt egyszer, hogy az emberek nagy raj delfint pillantottak meg, és mindenki örült a várható pompás lakomának. A delfinek és az emberek összetalálkoztak, és a fogás olyan gazdag volt, mint korábban sohasem. Csak egyetlen delfin vált külön a többitől, úgy tűnt, mintha keresne valamit. Míg minden férfi egy-egy delfint magával vonzott a partra, ez az egy lubickolva a halászok körén kívül maradt. Ekkor azonban megjelent a fiú, aki az édesen illatozó kókuszolajjal volt bekenve, és a delfin azonnal feléje úszott. A delfin így szólt a fiúhoz:

– Vigyél az otthonodba!

A fiú megijedt, és megkérdezte a delfint:

– Honnan ismered azt a nyelvet, amit beszélek, és miért szólsz hozzám?

A delfin azonban megint csak ezt mondta:

– Vigyél az otthonodba!

A fiú ellenkezni akart, mert úgy vélte, nem illik, hogy ekkora nagy halat csak magának tartson meg, de nem merészelt vitába ereszkedni a delfinnel. Így hát hazavonsolta a halat. Ott a delfin a következőt parancsolta:

– A házban takarj be gyékénnyel. Aztán menjél ki, és ne nézzél rám. Várj, amíg hívlak!

A fiú kénytelen volt engedelmeskedni. Amikor a delfin visszahívta, csodálatosan szép lány állott előtte. Hosszú haja

feketén csillogott, szemöldöke tömött és sötétbarna volt, köténye pedig tengeri fűből volt fonva. A fiú megkérdezte:

– Mit csinálsz itt?

A lány így válaszolt:

– Delfin voltam, aki most emberré változtam. Azok a delfinek, akik velem jöttek, és velük együtt jómagam is, a te kókuszolajad pompás illata után úsztunk, és én beléd szerettem. Te nem voltál együtt a többi emberrel. Ezért addig vártam, amíg hajad illatát egészen közélről nem érezhettem. Most pedig itt vagyok, és veled szeretnék maradni.

A fiú ekkor már nem félt tőle, és haragos lett. Azt mondta, hogy az anyja nagyon dühös lesz, hogy engedett a delfin tanácsának, és mint a többiek, nem vitte a nagy halat a gyűlésházba, ahol a fogáson osztozkodtak. És mivel már nem delfin, az anyja még inkább mérges lesz, ha itt meglátja. Így hát mindkettőjüknek el kellett rejtőzniük a házban, hogy a delfinlányt senki se vihesse el. Nemsokára visszatért az anya a házba, és látta, hogy minden másképpen néz ki, mint egyébként. Szidalmazó szavaira a fiú előjött, kissé később pedig a lány is. A lány elmondta, hogy azelőtt delfin volt, most pedig nincsen más kívánsága, mint hogy a fiúval együtt éljen. De az anyának ez nem volt kedvére, és azt akarta, hogy a lány azonnal menjen vele a gyűlésházba, ahol sorsa fölött majd az öregek döntenek. A lány nem egyezett bele ebbe, és olyan makacsul tiltakozott a gyűlésházba menés ellen, hogy sem az anya, sem a fia nem tudott semmire sem jutni vele. Így hát az anyának egyedül kellett elmennie a gyűlésházba, és elhívnia a férfiakat, hogy lássák az idegen lányt, és eldöntsék, felvegyék-e a közösségbe. Amikor a sok ember a fiú háza előtt állott, előlépett a lány, és újból elmondta, hogy a többi delfinnel együtt annak a kókuszdió-olajnak a csábító illatáért jött a szigetre, amivel ezt az ifjút bekenték, és az ifjú iránti szerelemből lett emberré. Ezután így szólt:

– A delfinek az emberektől erednek. Amikor ugyanis a tengeren elpusztulnak az emberek, delfinekké változnak.

Ezt mindenki elhitte, és tisztességgel felvették a faluközösségbe. Gyermekének pedig megmondta a delfin, hogy sem nekik, sem utódaiknak nem szabad delfinhúst enniök, vagy delfint ölniök, mivel

a saját rokonságukra emelnének kezét. Ha valaki megszegné ezt a tilalmat, akkor büntetésként olyan bőrkiütést kap, amibe belepusztul.

TABAKEA ÉS BAKOARIKI

Onotoa

Élt egyszer Onotoán egy okos és hatalmas varázsló, akit Tabakeának hívtak. Ennek a Tabakeának hatalma volt a szigeten minden létező fölött. A tengerben egy másik varázsló élt, a cápa, akinek Bakoa volt a neve. Bakoa egy napon elindult, hogy sétát tegyen a szigeten. Séta közben látta, hogy valahonnan füst száll az égnek. Arrafelé vette az útját. Nemsokára egy kunyhóra bukkant. A kunyhóban egy öregasszony ült a tűz mellett. Bakoa megkérdezte az öregasszonyt:

– Hol van a férjed? És hol vannak a gyermekeid?

Az öregasszony így válaszolt:

– Nincsen férjem. Van azonban két lányom, akik nem ismerik az apjukat, és velem élnek.

Bakoa úgy vélte, jó lenne látnia a lányokat, és megkérdezte, mi a nevük. Ekkor előlépett a két lány. Az egyiket Nei Vinabának, a másikat pedig Nei Virikinek hívták. Bakoa közölte, hogy az egyik lányt szívesen elvinné feleségül. Az öregasszony erre azt mondta:

– Válassz közülük.

Bakoa az idősebbet választotta, akinek Nei Vinaba volt a neve. Ezután mindketten eltávoztak Bakoa országába.

Tabakea bebarangolta a szigetet. Egy napon ő is rátalált arra a kunyhóra, amelyben az öregasszony lakott a lányával, Nei Virikivel. Amikor Tabakea meglátta a lányt, megkérdezte a nevét, és szerette volna megtudni, feleségül vehetné-e a lányt. Az öregasszony nagyon megörült ennek, a lány pedig szívesen követte Tabakeát a házába. Már sokáig éltek együtt, de gyermekük még nem született. Mivel mindketten értettek a varázslathoz, tudták, hogy az asszony tengerben élő nővére már négy gyermeket szült, de a legidősebbet el akarja veszejteni. Arra gondolt Nei Viriki, hogy gyermekül fogadják nővérenek legidősebb fiát, és így nem lesznek többé gyermektelenek. Tabakea egyet is értett ezzel, és engedte, hogy felesége egyedül menjen nővéréhez a tengerbe. Amikor a nő az utat

rótt, egyszerre csak egy kókuszpálma állott eléje, és elzárta az egyenes utat. Nei Viriki így szólt hozzá:

– Itt állsz, te kókuszpálma, hogy engem, Nei Virikit feltartóztassál. Tűnj el rögvest, mert felismertelek, hogy te vagy az, Tabakea.

Ekkor eltűnt a kókuszpálma. Kis idő múlva váratlanul egy olyan fatörzs jelent meg előtte, amelyre a pálmalé-tartókat szokták felfüggeszteni. Megint csak így szólt Viriki:

– Itt állsz előttem, *Tokotu*, hogy feltartóztass engem, Nei Virikit. Tűnj el gyorsan, mert felismertelek, hogy te vagy az, Tabakea.

Erre eltűnt ez a fatörzs is. Az asszony háborítatlanul ment tovább, míg nővére háza elé nem érkezett. Amikor ott állt, így énekelt:

– Én, Nei Viriki, jöttem ide, hogy elkérjem Bakoarikit.

Bakoarikinek hívták ugyanis Bakoa és Nei Vinaba legidősebb gyermekét. Bakod a gyermek születésekor varázslatot végzett, hogy megtudja a jövőt. A szellemek óvták ettől a gyermektől, és közölték, hogy nagy szerencsétlenséget fog okozni. Ezért a szülők a gyerekről a köldökzsinórt sem vágták le, és egyébként sem mosdatták vagy gondozták, csupán egy öreg gyékénnyel befedték, és a tüzelő mellé tették. Miután Nei Viriki előadta kérését, nővére üdvözölte, és így szólt:

– Kérésed szerint megkaphatod a gyermeket, de maradj még nálunk kis ideig.

Nei Viriki azonban körülnézett, és látta, hogy a ház oldalain sok nagy hal bámészkodik befelé kidülledt szemekkel és tátogó szájjal. Megijedt, és azt mondta, hogy a gyermeket inkább azonnal elviszi magával, és hazamegy, mivel Tabakea már türelmetlenül várja. Sietve elmenekült az ijesztő helyről, és elérte a gyermekkel a partot, ahol Tabakea már várta.

Nos, a gyermeket minden jóban és tisztességben kívánták részesíteni, amint ez a fiuknak kijár. Tabakea tüstént összehívta a szellemeket a négy égtájról és a fölöttük elterülő égből. Megparancsolta, hogy építsenek a gyermeknek egy házat, amiben lakhasson. A szellemek ezenkívül naponta bőségesen hordtak élelmet is, hogy a gyermek ne legyen éhes. Három nap elteltével így szólt Tabakea a feleségéhez:

– Nézz csak utána, hogy van a gyermekünk.

Amikor az asszony a házhoz ért, látta, hogy az a gyermek számára túlságosan kicsi lett. Hazatérve elmondta ezt Tabakeának. Ez azonnal összehívta az összes szolgálatra köteles szellemet különböző égtájokról és az égből, hogy lerombolják az első házat, és helyébe nagyobbat építsenek. Három nap múlva Tabakea parancsára az asszony megint meglátogatta a gyermeket. A fiú már e rövid idő alatt is olyan gyorsan nőtt, hogy megint csak betöltötte az egész házat, sőt a lábai is kilógtak belőle. A szellemeknek másodsorra is le kellett bontaniuk a házat, és akkorát építeniük, ami olyan nagy volt, mint egy gyűlésház, és csaknem olyan hosszú, mint a fél sziget.

Időközben azonban a fiú igazi anyja gondolkodni kezdett. Férje és a többi fiú ugyanis ezt mondta:

– Bakoariki most már elég nagyra nőhetett ahhoz, hogy megehessük.

Útnak indult hát az anya, hogy elhozza a fiát. Amikor a szárazföldre ért, így énekelt:

– Én, Nei Vinaba, jöttem el, hogy elvigyem a gyermekemet. Apja, Bakoa, vágyakozik utána. Vissza kell térnie a tengeri világba.

Nővére odalépett hozzá, és meghívta, időzzék kissé náluk, és kérte, hogy Nei Vinaba még egy napig maradjon, mivel útravalót akar készíteni a számára. Nei Vinaba megkérdezte:

– Hol van a fiam?

De kérdésére nem kapott választ. Csak a szellemektől tudta meg, hogy a fia a legnagyobb házban tartózkodik, A nő odament, és látta, milyen óriásira nőtt a fiú. Nagyon megörült, hogy családjának ilyen zsíros falatokat tud majd nyújtani. Másnap már el akart menni, de Tabakea még egy napig tudta hitegetni. Evégett messzire elment, oda, ahol ismert egy magányos helyet, itt egy erős kakas állott. Tabakea megfogta, és harcra készítette fel. Varázslatával még saját magánál is erősebbé tette. Azután hazavitte a kakast. A csodakakas azonban váratlanul eltűnt, és Tabakea mindenütt kereste. Végül egy valóságos szörnyeteget vett észre a föld alatt, amely képes volt legyőzni a kakast. Az állatnak két lába volt, és repülni is tudott. Az állat Tabakea felé nyúlt, de Tabakea távol tudta tartani magától egy varázsénekekkel – tudta ugyanis, hogy az állatot Kekenunak hívják. A név, ismeretében ereje volt az állaton, Tabakea a szörnyet egészen

kicsivé varázsolta, és így meg tudta fogni. Az állatot kókuszpálmalevélbe göngyölte, és egy pandanusz-pálmáról még egy ágat is letört. Az egésztest titokban odaadta feleségének, és még különféle utasításokat is adott neki, hogy s mint cselekedjék, ha bajba jut.

Másnap reggel útnak indultak. Nei Vinaba ment elől, és Nei Viriki követte Bakoarikivel. Nei Vinaba veszélyt érzett, mivel igen rossz, veszedelmes úton mentek. Elérkeztek egy helyre, ahol nagy csomó óriáskagyló feküdt egymás mellett. Mindegyik tágra nyitotta a héját, úgy, hogy a legkisebb érintésre összezsugorodhattak, és megölhették az arra járókat. Bakoariki azonban olyan erős volt, hogy az összes óriáskagylót szétaposta. Nei Vinaba közben előrement, hogy ne kerüljön bajba. Amikor túljutott ezen a helyen, visszanezített, és azt remélte, hogy nővérét és fiát holtan látja. Alig tudta elfojtani a haragját, amikor mindkettőt életben látta. Most egy olyan helyre vezette őket, ahol hemzsegni szoktak a cápák. Mohón oda is úsztak, hogy elvégezzék munkájukat, de Bakoariki egyiket a másik után megragadta, és úgy eltörte a gerincüket, mintha csak kis halak lennének. Nei Vinaba csaknem szétrobbant a dühtől, de tudott egy még veszélyesebb helyet a tengerben, és most ide vezette őket. Ezen a helyen sziklák ingadoztak, egymásnak ütdtek és szétmorzszoltak mindenkit, aki közéjük került. Bakoariki azonban erősebb volt a szikláknál is. Oldalt toltá, és szétnyomta őket. Továbbmentek, és végül az óriáspolip barlangjához jutottak el, amely azonnal kilövellt és Bakoarikit átkarolta. A fiú derekasan harcolt a polippal, de ezúttal nem tudott dülőre jutni az állattal. Amikor a polip karjai már a nyaka köré kezdtek tekeredni, utolsó erejével odakiáltott Nei Virikinek:

– Miért állsz itt, és meresztgeted a szemed? Segítség rajtam, különben elpusztulok!

Nei Viriki a begöngyölt kis állat után nyúlt, és csak most, amikor már túlságosan késő volt, vette észre, hogy elfelejtette magával hozni. Bajában Tabakeát hívta segítségül:

– A távolból kiáltok. A tengernek mélyéből, nyugatról kiáltok hozzád. A te füledhez szólok, hallasz-e vagy sem? Ó, halljál meg, Tabakea!

Tabakea szíve velük volt, és meghallotta az asszony segélykiáltását. Visszakiáltott a feleségének:

– A távolból kiáltok. A tenger mélyéből, keletről kiáltok. A te füledhez szólok. Hallasz-e vagy sem? Ő, halljál meg, Nei Viriki! Itt felejtetted azt az állatot, Kekenut. Kekenut, az éhest.

Ezután elküldte Kekenut a fiához segítségül. A szörny tüstént megragadta az óriáspolipot, és ennek el kellett engednie a most már megmenekült Bakoarikit. A mohó Kekenu felfalta a polipot. Ez azonban kimúlása előtt kiürítette festézacskóját, és az egész tengert kék színűre festette. Ezért kék a színe mind a mai napig a tengernek.

Amikor Nei Vinaba látta, hogy gonosz kísérleteivel nem tudott ártani nővérének és fiának, egyszerre nagyon barátságos lett, és így szólt hozzájuk:

– Most már nem kell semmitől sem félnetek, mert férjemnek, Bakoának ezzel véget ért minden varázstudománya, ünnepeljük meg hát hazatérésünket.

Ekkorra már oda is értek Bakoa gyűlésházához. Bakoa szívélyesen üdvözölte őket, de még mindig arra gondolt, hogyan tudná elpusztítani a fiát. Annyi ivócsészét hozatott oda, amennyit csak találtak, és rengeteg kókuszdiót. Ezután odaszólt a fiának:

– Ez mind a tiéd. Fogj hozzá az evéshez és az iváshoz, mégpedig tüstént. Ha nem bírsz azzal, ami itt van, elbúcsúzhat az életedtől. Így kívánja ezt a mi törvényünk.

Bakoariki mindent megevett és megivott, ami csak előtte volt. Közben Bakoa odahordatta országa összes táró-gumóját és még mindenféle ennivalót. Rámutatott az ennivalóra, és azt mondta, hogy mindezt reggelig el kell fogyasztania, különben elbúcsúzhat az életétől. Bakoariki nem tudta, hogyan lesz képes megbirkózni ennyi étellel, de nevelőanyja, Nei Viriki odasúgta:

– Várj addig, míg besötétedik. Kekenu majd felfal mindent.

Amikor beköszöntött az éjszaka, Kekenu felfalt minden ennivalót, majd ismét elrejtőzött. Bakoa nagyon elcsodálkozott, amikor másnap reggel az ennivalóból morzsányit sem talált. Ekkor elküldött egy mérges százlábút, hogy ölje meg Bakoarikit. Bakoariki azonban gyanakvó és éber volt. Még időben felfigyelt a százlábú neszére, és eltörte az állat gerincét.

Bakoa látta, hogy fia mindenben erősebb és hatalmasabb nála. Ezért táncünnepséget rendezett, és így szólt fiához:

– Táncolj előttünk, hogy megismerhessük országod táncait.

Az volt a szándéka ugyanis, hogy megöli Bakoarikit, ha kimerül a táncban. Bakoariki fölállt, és énekelni kezdett. Mindent megénekelte, amit átélt, az út szörnyűségeit a tengeren. Énekelte az óriáskagylókról, az emberevő cápák gyűléshelyéről, az ingadozó sziklákról, az undorító polipról, és arról, hogyan győzött mindezekben, utoljára Kekenu segítségével. Ezután varázsigéket énekelte Kekenuhoz. Szavait azonban senki nem értette. Úgy gondolták, hogy csónakját akarja előkészíteni a távozáshoz. Véget ért az ének. Kekenu azonban még nem tette elég erőssé a varázsséneket. Így hát Bakoarikinek még egyszer énekelnie kellett, hogy megmentse életét, mert jól tudta, hogy a nagy halak csak énekeket végéig várják, hogy azután rárontsanak, és elnyeljék. Bakoariki csak énekelte és énekelte, amitől Kekenu növekedett, és felvette régi óriási alakját. Amikor véget ért a második varázsséneket, Kekenu rátámadt a halakra, egyiket a másik után megragadta, harapásával megölte, majd felfalta. Nem kímélt senkit, még Bakoariki áruló anyját sem. Már senki más nem volt hátra, mint Bakoa, akinek Kekenu már beleharapott a hátsó farkuszonyába. Bakoa könnyörögni kezdett a fiához, hogy segítsen rajta és mentse meg, hiszen ő az apja. Bakoariki megszánta, és megálljt parancsolt Kekenuval. Ezután nevelőanyjával és Kekenuval együtt útnak indult hazafelé. Tabakea már várta őket. Tudott mindenről, ami történt. Megkérdezte a fiát:

– Mindenkit hagytál elpusztulni? Kemény voltál, és senkit nem kíméltél?

– Igen – válaszolta a fiú –, senki sem maradt életben.

Tabakea tovább kérdezősködött:

– És mi történt Bakóéval?

Fiának ekkor meg kellett mondania, hogy Bakoát életben hagyta. A fiú gyengesége miatt csalódott Tabakea így válaszolt:

– Elfelejtkeztél arról, hogyan akart újból és újból elpusztítani? Már akkor betett a főzőkunyhóba, hogy megsemmisítsen a tűz, amikor még semmit sem tettél ellene. Annyiszor meg akart ölni, és te még mindig szereted. De én tettelek ilyen erőssé, én segítettelek minden veszélyben, és mégsem cselekedtél az én akaratom szerint. Ezért hát nem lehetsz többé a fiam, mert nem szeretsz engem.

Ezután Kekenut egy olyan kis jelentéktelen állattá varázsolta, amilyent csak nagyon kevés ember látott valaha is. Ő pedig egy pici, szép rovarrá változtatta magát, amelyet néha a kókuszpálma-levelek hegyén lehet látni. Bakoariki pedig elindult, hogy megkeresse apját, Tabakeát. De nem találta meg sem őt, sem pedig Kekenut. Sokan azt mondják, hogy egy nagyon távoli szigetre, Nikunaura ment el.

Bakoa azonban életben maradt, és a mai napig látható kiharapott farkuszonya. Engesztelhetetlen minden ember iránt, és beléjük mar, ha csak teheti.

A TENGERI LÁNY

Tabiteuea

Egy férfi, Revimata, halászni ment. Egyedül ült a csónakjában. A szokásosnál messzebb evezett ki a tengerre, mert különösen nagy halat akart fogni. A halászathoz nagy horoggal és erős horgászszinórral látta el magát. A zsinórt mélyen leengedte a tengerbe, és várt. Olykor-olykor meghúzta a zsineget, és egyszerre csak ellenállást érzett. Hal akadt a horogra. A fiatalember húzni kezdte a zsinórt, húzta és egyre csak húzta. Minél rövidebb lett a zsinór, annál nehezebb lett a hal. Egyszer csak észrevette, hogy a víz megváltozott, és hajjal lett tele. Félni kezdett. Félni kezdett, mi is történhetett és már-már el akarta vágni a horgászszinórt, hogy futni engedje az ijesztő zsákmányt. Látta azonban, hogy az egészen a csónak közelébe úszott. Így hát a hajtömegbe nyúlt, megragadta a sötét valamit, és mint a halat szokta, a csónak fenekére hajította. Nagyon elcsodálkozott a fogáson, mert csak most látta, hogy horgán egy szép lány akadt fenn. Megkérdezte a nevét, és a lány azt válaszolta, hogy Nei Sengarengare (Nevetés) a neve. Ezután ő kérdezte meg a fiú nevét. A fiú megmondta, hogy Revimatának hívják. Beszélgetni kezdtek, és egyre inkább megtetszettek egymásnak. Végül is a fiatalember megkérdezte, nem akar-e a lány a felesége lenni. A lány nagyon örült, hogy megkérték a kezét. Elmondta a fiatalembernek, hogy apja Bakoa, a cápa, anyja pedig a korallszikla a tengerben, Nei Atibunimone. Revimata és Nei Sengarengare ezután hazatértek a szigetre, ahol együtt éltek, és ahol Revimata Nei Sengarengarének halat fogott, és kókuszdiót szedett.

A falubeliek egy napon elhatározták, hogy nagy ünnepet tartanak, amelyre mindenkit meghívják. Ez azzal járt, hogy Nei Sengarengarének férje számára különleges ünnepi ételt kellett készíteni. Attól tartva, hogy a faluközösség előtt szégyenben marad, Revimata megkérdezte feleségét:

– Mit tegyünk?

Az asszony kívánságára a zátonyra mentek, ahol a nő egy kis halat, *te maoko*, hívott magához. Megbízta, menjen el szüleihez, és kérjen tőlük ünnepi ételt. A kis hal azonban nem akart maga a legnagyobb és legfalánkabb halhoz úszni, mert abban a veszélyben forgott, hogy útközben megeszik. Ezért egy nagyobb halnak adta át a megbízást, ez pedig egy tőle még nagyobbak. A cápa, Bakoa, éppen a gyűlésházban ült, amikor lánya üzenetét megkapta, és mindjárt visszaüzente, hogy legyen kilenc nap múlva a zátonynál. Amikor ez az idő elmúlt, Nei Sengarengare férjét a zátonyhoz küldte, hogy utánanézzon a dolgoknak. Mind a négy égtájról özönlöttek a tengerből a cápák, és olyan töméntelen enivalót hoztak, hogy alig lehetett végét-hosszát látni. Revimata megint megkérdezte feleségét:

– Mit csinálunk ennyi sok enivalóval?

A lány azt mondta, hogy vigyék a gyűlésházba. A gyűlésház olyannyira tele lett az ételekkel, hogy az emberek alig találtak ülőhelyet maguknak. Nei Sengarengare megmondta nekik, hogy az ételeket nekik szánta. Ezzel mutatta meg nekik, hogy királynak a lánya.

De Nei Sengarengarénak is volt egy kérése Revimatához. Azt akarta, hogy menjen vele a szüleihez. Revimata félt, és azt felelte, hogy megfullad, ha elmegy felesége szüleihez a tengerbe. Az asszony azonban megnyugtatta, és azt mondta, csak kapaszkodjék erősen a nyakába, és akkor semmi baja nem történik. Így a férfinak nem maradt más választása, mint hogy kövesse feleségét. A fiatalasszony férjével együtt beült egy nagy kagylóhéjba, amely tüstént engedelmeskedett neki, és széleseben a nyílt tenger felé indult. Egészen addig hajóztak, míg a tenger mélyében egy gyűlésház teteje nem tűnt elájük. Revimatát újból elfogta a félelem, és azt mondta, tovább nem mehet, mert megfullad. De Nei Sengarengare így szólt hozzá:

– Kapaszkodj csak erősen a nyakamba, és tartsd vissza a levegőt, akkor meglátod, semmi sem történik veled!

Ezután mindketten lemerültek a nagy gyűlésház tetejére. A házban levő halak hallották, hogy valami mozog odakünn. De csak a király és a királyné mentek ki, hogy megnézzék, mi is történik. Amikor felismerték a lányukat, férjével együtt behívták a

gyűlésházba. A házaspár belépett, és a lány férjét a ház közepén ültette le, ő maga pedig a szüleihez ment, és mellettük ült le. Ettől kezdve a szüleinél maradt, és nem fordult vissza. Ezzel adta tudtul, hogy elvált a férjétől. Ezután felállt a király, és mindenkinek hírül adta, hogy három nap múlva együttesen megeszik a férfit.

Revimata félve reszketett az életéért. A halak körbefogták, nagy szemüket rámeresztették, és fogakkal teli nagy szájukat tátogatták, mintha már nem tudnák kivárni, hogy szét ne tépjék a férfit. Revimata ekkor a gyűlésház *első szónok*-ához fordult. Ez a *muréna* volt. Segítséget kért tőle nagy bajában. De a nagy hal minden közreműködést megtagadott. Revimata ekkor a második szónokhoz fordult, a kardhalhoz, aki *a ház déli részében ült*. De ez is azt válaszolta, hogy nem szabad segítenie, de ha akarna, sem tudna. Revimata azonban addig könyörgött hozzá, amíg meglágyult a kardhal szíve, és értésére adta, hogy másnap kora reggel tartsa készen az övjét. A kardhal az első, aki felébred, és gyorsabban is úszik, mint a többi hal. Ezért kellett Revimatának másnap reggel az övjével erősen rákötöznie magát, a sebes utazásnál különben nem tudott volna megmaradni a hal hátán. Olyan korán volt, hogy a többi hal mind aludt még, és menekülését senki nem vette észre. A kardhal a férfival a tenger felszínére szökkent. Ott megszabadította magát tőle, és így szólt:

– Segítettem rajtad!

Revimata azonban jajgatni kezdett:

– De még a nyílt tengeren vagyok! Hogyan jutok haza? Olyan messzire nem tudok úszni! És a halak is hamarosan utolérnek! Segítség továbbjutni, kardhal!

Ez azonban azt felelte:

– Többet nem tehetek érted. Most már a te dolgod, hogyan jutsz tovább.

Ekkor Revimatának eszébe jutott, hogy családja mindig tiszteletben részesítette a ráját és a rája-szellemhez fohászkodott, hogy segítsen rajta. A szellem rájátat küldött a férfiért, és ezek széles hátukon hazavitték a szigetre. Így nem látták meg a mélyből a halak, és megmenekült.

Revimata menekülése után a tenger összes hala a gyűlésházba ment, hogy részt vegyen az ünnepi lakomán. Amikor a megígért

zsákmányt nem találták, ezt nem tudták mással magyarázni, mint hogy egyikük közülük megette, sőt egyenesen királyukat, a cápát vádolták, aki a legfalánkabb minden hal között. A cápa védekezett, és bizonygatta, hogy nem ő a tettes. A gyanú végül a kardhalra terelődött. Ez rossz lelkiismerete miatt mindenkit, aki csak vádolta, megtámadott és felnyársalt. Még ma is hajnalok hajnalán úgy tűnik fel, mint a villám, mert azt hiszi, hogy mindenhol vádolják, és ezért meg akarja magát bosszulni.

A halak ingerültek, dühösek voltak. Keresték a segítő, a szöktetőt. A ráják azonban azon a napon késve jelentek meg a gyűlésen, mivel ők voltak azok, akik az embert a szigetre vitték. Nem tudták letagadni, hogy ők a bűnösök. A halak törvényt ültek, és a rájákat büntetésül a lagúnába számúzták. Jaj nekik, ha elhagyják a nekik kijelölt területet, mert a határon már ott leselkednek a cápák, hogy felfalják őket. A cápa ugyanis nem felejt el nekik, hogy miattuk esett el a zsákmánytól, és vádolták meg ártatlanul.

ELLICE-SZIGETEK

*A KÖTETBEN SZEREPLŐ MESÉK
EREDETHELYE*

GILBERT-SZK.

ELLICE-SZK.

AUSZTRÁLIA

Nanumea

Niutao

Nanumanga

Nui

Vaitupu

Nukufetau

Funafuti

Nukulaelae

Niulakita

CSENDES-
ÓCEÁN

ELLICE-SZIGETEK

A KÖTETBEN SZEREPLŐ
MESÉK EREDETHELYE

A NAP GYERMEKE

Niutao

Mielőtt még emberek jöttek volna Szamoáról Niutaóra, hogy ott megtelepedjenek, ezen a szigeten olyan emberek éltek, akik a napot imádták, és gyermekeket áldoztak neki. Meghatározott sorrend szerint minden családnak egy gyermeket kellett egy bizonyos helyre küldenie, ahonnan az sohasem tért vissza. Egy házaspárnak végül már csak egyetlen kislánya maradt, akit végtelenül szerettek, és akit nem akartak feláldozni a napnak. A lányka azonban nem félt, sőt azt kívánta, hogy ő is elinduljon az előírt úton, bár a szülők belekapaszkodtak, és nem akartak elválni tőle. Ekkor a kislány azt kérte, hogy apja hozzon banánleveleket, anyja pedig készítse kókuszolajat. Ez meg is történt, és a szülők gyermeküket az áldozóhelyre kísérték, ahol a kislány befedte magát a banánlevelekkel, amelyekre az anyja ráöntötte az olajat. Csak úgy ragyogott és csillogott minden.

A nap fénye akkoriban még bágyadt volt, és nem tűzött annyira, mint ma. Amikor felment az égre, az áldozóhely éppen szembesugárzott vele. Ez annyira megörvendeztette, hogy a csillogást magáévá tette, és az okos lányt minden tisztességgel magához emelte, és feleségül vette. Egy idő múlva az asszonynak szép leánygyermek született, akinek a Tefatu nevet adta. Ezután még két gyermeke született, ezek azonban patkányok voltak. A nap ezért a patkánygyermekkel együtt eltaszította őt magától. Amikor Tefatu megnőtt, Tautunához ment feleségül. A házasságból egy fiú született, aki anyjától a Tautuna nevet kapta. Tautuna megnőtt, és jó halász lett belőle. Egy napon a tengerparton csillogó horgot keresett. Talált is egyet, amely különösen tisztán fénylett. Örömmel telve mutatta meg anyjának. Ez nagyon nyomatékosan a lelkére kötötte, hogy a *horog nyelé*-nek ragyogó oldalát napközben rejtse el, nehogy megbántsa a napot – ez ugyanis irigységében minden biztonnal megparancsolná a cápáknak, hogy falják fel Tautunát. Ezért semmi esetre sem szabad elaludnia a tengeren anélkül, hogy előtte meg ne fordítaná a horognyelet, úgy, hogy a csillogó oldala ne látszódjék.

Tautuna gyakran ment ki éjszakánként a tengerre, ahol mindig nagy tömeg halat szokott fogni. Egyszer azonban annyira elfáradt, hogy elfelejtkezett anyja intő szavairól, és elaludt anélkül, hogy a villogó horgot befedte volna. A nap felment az égre és csodálkozott a nagy fényesség láttán, amely egy csónakból sugárzott. E nagyobb világosság miatt haragtól telve megparancsolta a cápáknak, hogy a csónakot a benne ülővel együtt pusztítsák el. A csillogó horog a tengerbe esett, és a tenger nagyon nyugtalan lett tőle. Habzott, dühödten hullámzott, és meg akart szabadulni a horognyéltől. Végül is a horgot a zátony alá sodorta.

Tefatu naponta járt fürödni, és a fényt azonnal észrevette a vízben. Rájött, mi is történt, és a balszerencsét hozó horognyelet szomorúan eltemette. A házában levő fa alatt lyukat ásott, és oda süllyesztette. Egy idő múlva ismét fia született, akit Tautununak nevezett. Ez a fiú csak ritkán tartózkodott otthon, az egész szigeten ide-oda kószált. Egy napon mesélt anyjának egy faluról, amelyben járt, és ahol az emberek egy különös játékot ismertek. Egy pandanusz-pálmát megfosztottak leveleitől, és ezeket a leveleket, amelyek olyan kemények és hosszúak, mint a dárdák, a fiúk bizonyos távolságból a fára hajították. A hajításban két párt, az Uea és a Tonga versenyzett egymással. Tautunu szívesen játszott volna, de az Uea-párt azt mondta, még nagyon kicsi a játékhoz. A Tonga-párt azonban engedte, hogy részt vegyen a játékban. Anyja megmutatta neki, hogyan lehet legjobban hajítani. A legközelebbi játéknál az Uea-párt veszített, egyetlenegyszer sem sikerült eltalálniuk a fát. Tautunu, aki utolsónak érkezett, úgy hajította el dárdáját, hogy a fa csúcsa meghasadt. A játék végeztével ünnepet akartak ülni, és úgy döntöttek, hogy éjszaka *fáklyás halászat*-ra mennek a tengerre. Tautunu először az Uea-pártot kérdezte meg, hogy velük mehet-e. De azt válaszolták, hogy nincsen több hely a csónakokban. Tautunu ezután a Tonga-pártnál próbált szerencsét. De csak az a csónak, amelyben Matuku és Tautefelo ültek, vette fel. Amikor megkezdődött a nagy halászat, minden repülőhal abba a csónakba szökkent, amelyben Tautunu volt. A parton azután szétosztották a zsákmányt, de Tautunu csak egyetlen repülőhal farkának a felét tartotta meg magának. Ezt hazavitte, és megkérte anyját, készítsen neki egy egészen nagy *földkemencé*-t. Amikor a

kövek izzottak már, és rájuk kellett volna tenni az ételt, Tautunu odaadta anyjának a fél halfarkat, és ennek ellenvetésére, hogy ez nem lesz elegendő, azt válaszolta, hogy a földkemence mellett ásson egy gödröt, és töltsse meg vízzel. Tautunu ide dobta be a fél halfarkat, és a gödörben nemsokára nagy sereg repülőhal úszkált, amelyeket csak ki kellett szedniük, hogy megpárolják a földkemencében. Ezután befedték a gödröt. Így pompás lakomájuk volt, amikor az ünnepi étkezéshez hívták őket. Másnap a falu főnöke kihirdette, hogy közös *bonito*-halászatra mennek ki a tengerre. Tautunu megkérdezte anyját, mit tegyen, hogy sikeres legyen a halfogásban. Anyja azt mondta neki:

– Ásd ki a fényt, amely a házunk mellett álló fa alatt van egy gödörben eltemetve. Vedd magadhoz, és menj vele az erdőbe. Vigyél magaddal egy kis kókuszdiót is. Tedd ezt a földre, és várj, míg jönnek a patkányok, hogy egyenek belőle. De ne törődj a szépekkel, hanem addig várj, míg nem jön egy csúf patkány. Egyedül ennek adjál enni, és add neki a fényt is. Ez majd segít rajtad.

Így is történt. Tautunu követte anyja tanácsát. A csúf patkány három részre törte a fényt, odaadta Tautunúnak mindhárom darabot, és megmutatta neki azt a helyet, ahol másnap halakat tud fogni. Ezenkívül adott neki egy zsinórt is. Amikor Tautunu visszatért anyjához, ez egy különösen erős vesszőt vágott a számára. Másnap Tautunu Matukuval és Tautefelóval ment el a főnök rendelte halászatra. Mindegyikük egy-egy fénnel dolgozott. Tautunu fogadta az első halat. Csónakjuk hamarosan megtelt hallal, míg a többiek semmit sem fogtak. Amikor visszatértek a partra, el akarták osztani a fogást. De Tautunu megint csak egy fél halfarkat tartott meg magának. Minden úgy történt, mint az előző alkalommal. Anyja Tautunu parancsára egy különösen nagy földkemencét készített. Ezután egy gödröt ásott mellette, megtöltötte vízzel és a vízből annyi halat vettek ki, amennyi csak belefért a földkemencébe. A Tonga-párthoz tartozóknak megengedték, hogy annyi halat vegyenek ki, amennyit csak akarnak. De az Uea-pártbelieknek csak nézniök volt szabad, kapni azonban nem kaptak semmit, mert nem engedték Tautunut játszani. A gödör megint eltűnt. Ezután nagy ünnepi lakomát tartottak, és olyan vidámak voltak, mint már régen.

MESE AZ EMBEREVŐ SZELLEMRŐL

Niutao

Réges-régen, amikor az emberek számára még minden nap ünnep volt, nagy csapás zúdult rájuk. A halászatról hazatérve észrevették, hogy egy gyerek hiányzik. Tanácstalanok voltak, a gyerekeket ugyanis elindulásuk előtt megszámlálták, és mégis később ismét eltűnt közülük egy, és senki nem tudta megmondani, hol maradhatott. Nos, a falu végén élt egy öreg, egyedülálló asszony, aki azzal foglalatoskodott, hogy folyton rakta a tüzet, mert nagyon fázott. Olyan öreg volt már, hogy a tűz mellett gyakran elaludt. Amikor egyszer megint elszunyókált, beszéd riasztotta fel:

– *Makalili, makalili, te vevela, te vevela.*

Két férfit pillantott meg, akiket tetőtől talpig vér borított. Az öregasszony félt, és arra kérte őket, menjenek el, hogy a házat ne mocskolják be. De a férfiak azt mondták, hogy üzenetet hoztak Tulapoupu szellemtől, aki Nanumeán felfalta az embereket, és most útban van Niutao felé. Ő rabolta el a kisgyereket is, és most az egész sziget után áhítozik.

Az öregasszony a faluba ment, és elmondta az ottaniaknak, mi jutott a tudomására. A niutaoiak rendkívül megdöbbenek és meghányták-vetették, menjenek-e vagy maradjanak. De hova mehetnének? Így azt határozták, hogy éjszaka őrködnek, másnap pedig a tengerre hajóznak. Az öregasszony a faluban maradt, és megmutatta nekik este azt a helyet, ahol minden veszély nélkül újból partra szállhatnak. Jóval hajnalhasadta előtt azonban néhány nő az erdőbe ment, hogy férjük és a maguk számára virágot és levéldíszot hozzon. Elkéstek és teremtet lelkét sem találtak már a faluban. Félték, és az erdőből hozott dolgokkal a gyűlésházba mentek, mivel a szokás szerint ott nem nyúlhat hozzájuk senki. Körbeültek, és hozzáfogtak koszorút fenni. Nemsokára jött az emberevő szellem, és körülnézett, kit tudna felfalni. Meglátta az asszonyokat, és úgy gondolta, hogy ha a gyűlésház cölöpéit megeszi, a nők védelem nélkül maradnak, és őket is elfogyaszthatja. Már hozzáfogott, hogy végezzen az első cölöppel, amikor a nőkhöz berepült két lepke, és

letelepedett a koszorúkra. Odasúgták a rettegőknek, hogy elérkezett a szabadulásuk ideje. Még van egy csónak a parton, és azzal elvitorlázhatnak. Miközben a szellem nagy fáradtsággal elpusztította a cölöpöket, a nők, akiket a lepkék vezettek, és mind nagyobb sietésre buzdítottak, elmenekültek. A lepkék megmutatták nekik, hogyan tudnak eljutni Nanumanga szigetére, majd visszarepültek a gyűlésházba, ahol lányokká változtak. A szellem éppen végzett munkájával, megfosztotta cölöpjeitől a nagy házat, és az egészet elpusztította. Megragadta a két lányt és lenyelte őket. De a lepkék, akikben a baráti ősök lelket öltöttek testet, kirepültek a szájából, és a szellem rájött, hogy rászedték. Fürgén felmászott a legmagasabb kókuszpálmára, és meg is látta a távolban a menekülők csónakjait. A lepkék azonban már megint a nőknél voltak, és buzdították őket, hogy evezzenek gyorsabban. Ekkor a szellem egy hatalmas ugrással elrugaskodott Niutaóról, hogy rávesse magát a csónakra. De néhány utolsó gyors és ügyes evezőcsapással a csónak kisiklott alóla. A szellem eltévesztette célját, és a vízbe zuhant. A lepkék megparancsolták a halaknak, hogy tépjék szét és egyék meg a szellemet. A halaknak nem kellett ezt kétszer mondani. A nők nagy igyekezetükben közben messze maguk mögött hagyták Nanumanga szigetét, és a csodás Szamoára értek, ahol barátságosan fogadták őket, és szépen élhettek.

TUIVAKA

Niutao

Tuivaka olyan férfi volt, aki tudott bánni a szellemekkel. Bár mindenki jól ismerte, mégis azt hitték, hogy éjszakánként szellemmé tud változni. A falu fiatalemberei éjszaka gyakran mentek madarat fogni az erdőbe. Egy alkalommal férfiak, nők és gyermekek hangját hallották, olyanokét, akiket nem ismertek, és ezért nagyon megijedtek. Visszamenekültek a faluba és Tuivakához mentek. Így szóltak hozzá:

– Te ismered a szellemeket. Menj az erdőbe, és kutasd ki, mit terveznek ezek az idegen hangok, és veszély fenyeget-e minket. Neked nem árthatnak úgysem.

Tuivaka azonban azt felelte erre, hogy éppen ezekben a napokban tilos neki éjszakánként az erdőbe mennie, később azonban útra kelt. Nekiült, készített egy különösen nagy és erős madárfogó hálót, s ezzel egyik este az erdőbe ment, ahol a lagúna közelében rejtőzött el. Nem kellett sokáig várakoznia, amikor megjelentek a szellemek, hogy megfürödjének a lagúnában. Tuivaka hálóját a vízbe rakta, és lesett az alkalomra, hogy megfogjon egy gyermeket. Ezen a helyen azonban túlságosan sok szellem is volt, akik a gyermekeikkel játszottak, a magasba dobták őket, és közben így énekeltek:

– Gyere, hogy feldobjalak, gyermek, egyszer fel, egyszer le.

Vidáman sűrögtek-forogtak, és Tuivaka szívesen elrabolta volna a helyes gyermekek egyikét, de nem tudta felemelni a hálóját, mivel az a túl sok szellem miatt nehéz volt. Így hát dolgavégezetlenül kellett hazatérnie. Néhány napig várt, mielőtt megint kiment volna a lagúnához. Ismét magával vitte a hálóját. Mint korábban is tette, elrejtőzött és várta a kedvező alkalmat. Valóban, most sikerült is neki két egészen kis szellemgyereket fognia. Észrevétlenül hazavitte őket. A szellemek megsiratták az elveszett gyerekeket, és elhagyták a vidéket.

Tuivaka azon fáradozott, hogy a kisgyerekeket felnevelje. A kisebb azonban még túl pici volt, és meghalt, nem tudott segíteni

rajta senki sem. A nagyobb gyerek lányka volt. Nem akart a felkínált ételből enni, és csak mocskos dolgokat vett a szájába. Lassacskán azonban megtanulta, hogy ember módjára egyék. Amikor felnőtt, a szigetről egy fiatalemberhez ment feleségül, és sok gyermeket szült neki. Az első gyerek testét azonban félig szőr borította. Azért volt ez így, mert a szellemektől származott.

MATAPONGA

Niutao

A beteg Mataponga a házában feküdt. Lábai már nem bírták elviselni testének a terhét, és nem tudott dolgozni. Amikor egyszer nagy szárazság köszöntött a szigetre, Mataponga kútja is elapadt, és szolgálainak az erdőbe kellett menniük, hogy onnan hozzanak a kútból vizet. A kutat egy hatalmas fa árnyékolta be, a fában pedig egy szellem, Mokomoko lakott. Amikor az emberek vizet merítettek maguknak, egymás után hazaindultak, de a szellem megragadta a legutolsó férfit anélkül, hogy a többiek észrevették volna. Nem tudták, hol maradhatott. Másnap és az ezt követő napon ugyanez történt. Bármennyire is figyeltek, nem látták meg, hogyan vitte el a szellem mindig az utolsó férfit. Végül is az öreg Mataponga egészen egyedül maradt, de a faluból senki nem akart vizet hozni neki, mivel emberei az úton sorra eltűntek. Mindenki félt Matapongától, és senki nem akart embereinek a sorsára jutni. Végül a főnök fia vállalkozott, hogy Matapongának vizet hozzon. Mataponga azonban nem akarta egyedül elengedni, és megparancsolta, vegye fel a hátára. Megmondta neki azt is, hogy ha valakivel találkoznak, dobja csak őt le a hátáról, és meneküljön egymagában. Nos, a fiatalember elvitte a beteg öreget a kúthoz. A szellem megjelent, és mindkettőt magának akarta – a főnök fia ugyanis a szellem feltűnésekor nem menekült el, hanem segíteni akart az öreg Matapongának. Amikor a szellem elsőnek mégis a fiatalembert akarta megragadni, ez így kiáltott fel:

– Hagyj fel gonosz cselekedeteiddel! Én vagyok az, a király fia van előtted!

A szellem ekkor Matapongát ragadta meg, a fa tetején birkóztak egymással, majd eltűntek az üreges fatörzsben. A közelben azonban ott várakoztak a falubeli fiatalemberek, akik azért jöttek, hogy segítsenek a király fián, ha az bajba kerül. Odahívták még a faluból a férfiakat is baltákkal, hogy kidöntsék a szellem fáját. Úgy vélték, hogy Matapongát időközben felfalta a szellem. De kit pillantottak meg a fa odvában? Mataponga ült ott, és nevetett. Legyőzte és darabokra vágta a szellemet. Amikor az emberek körülnéztek,

számos koponyát is láttak. Ezek azoknak az elveszett embereknek a koponyái voltak, akiket megevett a szellem. Mataponga így hősnek bizonyult, és ezért iránta való tiszteletből a király fia a hátán vitte haza, majd hálájuk jeleként nagy ünnepet ültek.

A SZELLEMGYEREK

Niutao

Egy férfi már régóta élt együtt feleségével, de gyermekük még nem született. Történt egyszer, hogy a sziget főnökének néhány harcosra volt szüksége, és ezt a férfit is kiválasztotta. A férfi azonban nem alkart harcba menni. A főnök elé lépett, és így szólt:

– Nézd, nincsenek gyermekeim. Megeshet, hogy elpusztulok a harcban, vagy nyomorék leszek, és akkor nem lesz senkim, aki megsiratna vagy eltemetne. Várjunk még egy évig. Talán mégiscsak születik gyermekünk.

A főnök egy évnyi haladékot adott neki. A házaspár azonban aggódott, mert nem volt sok reményük, hogy gyermekük születik. Amikor egyszer az asszony egyedül volt otthon, egy nagy állat lépett hozzá. Ez egy elvarázsolt szellem volt. Így szólt a nőhöz:

– Már régóta figyelek mindkettőtöket a távolból, és jól tudom, mi a gondotok. Tudok segíteni neked, de csak akkor, ha hallgatsz szavaimra, és azok szerint cselekszel. Akkor megint boldogok lesztek.

Az asszony igent mondott az állatnak, és megígérte, hogy nem hagyja magát megtéveszteni, hanem azt teszi, amit az állat mond. Ekkor ezt parancsolta az állat:

– Végy egy fazekat, töltsd meg vízzel, és tegyél bele egy tojást. Hét napon keresztül cseréld a vizet, és várjál rám.

Az asszony így is tett, és a fazekat gyékénnyel befedte. Telt-múlt az idő, de nem történt semmi. Nyolc hét múltán azt mondta a férfi, hogy meg kellene már nézniök, mi is van a fazékban. Az asszony azonban megtiltotta a férjének, hogy a fazékba nézzen, mert meg akarta tartani a szellemnek adott szavát. Tovább vártak hát, egészen addig, amíg elmúlt a kilencedik hónap is. Ekkor újból megjelent az állat, és ezt mondta a nőnek:

– Ha majd beesteledett, hozzál ruhát és szappant meg egy tálat vízzel.

A férfi és az asszony megvárták az estét, és odamentek a befedett fazékhoz. Felemelték a gyékényt, és látták, hogy valami

nagy fekszik a fazékban, de nem tudták pontosan felismerni, mi lehet. Ekkor hallották, hogy valaki szólítja őket:

– Lupi! Lupi!

Így hívták ugyanis mindkettőjüket. Körülnéztek. A harmadik hívás után meglátták az állatot, amely mancsát a háztetőre tette. De egy csodálatosan szép kislány is ült ott. Az állat azt mondta, hogy hozzák le a gyermeket, de úgy kell felmászniok a tetőre, hogy a lányka először hátat fordítson nekik. Ha a gyermek rájuk néz, és nevet, akkor boldogok lesznek, de ha sír, akkor az szerencsétlenséget jelent. A házaspár szorongva mászott fel a háztetőre. Mennyire örültek, amikor a kislány rájuk nevetett! A gyermek illedelmesen megköszönte a szülőknek, hogy bíztak az állat szavában. Hogy korábban nem voltak gyermekeik, az büntetés volt, mert a férfi ősei lopósak voltak, ők azonban becsületes életükkel levezekelték ezeket a vétkeket. Mindnyájan örültek, és sokáig éltek nagyon-nagyon boldogan.

A SZELLEMFÁ VIRÁGJAINAK TOLVAJAI

Niutao

Az erdő mélyén egy csodálatos fa állott, amelyen a legszebb és legillatozóbb virágok nyíltak – a fa azonban Ulimatáé, egy szellem lányáé volt. A falubeli gyerekek mégis gyakran bementek az erdőbe, és pedig éppen e csodálatos virágok kedvéért. Leszedték őket, hogy feldíszítsék velük magukat. Mindegyik lány a legszebb akart lenni, amikor ünnepet ültek és táncoltak. Volt öt lány, akik mindig együtt mentek ki az erdőbe, hogy szedjenek a fa virágjaiból. A lányokat így hívták: Penana, Penai, Panatekaililie, Penatekailakai és Kopekopena. Egy napon Ulimatának magának is szüksége volt fájának a virágjaira, de amikor szüleivel együtt odament, egyetlen virágot sem látott, mert mindet leszedték már a lányok. Ki volt szerencsétlenebb és dühösebb, mint Ulimata? Hiszen az ő fájáról volt szó! Apja is nagyon haragudott, hogy kedves lányának, Ulimatának nem jutott virág. Meg akarta lesni a tolvajt, és elrejtőzött a fa mellett egy gödörben. Amikor kis idő elteltével az öt fiatal lány visszajött, hogy újabb díszet szedjenek maguknak, kiugrott a gödörből, megfogta a lányokat, és mindegyik meg kellett hogy mondja a nevét. Ez nagyon rossz volt, mivel ezzel a szellem a lányokat a hatalmában tudta tartani. A lányok hazafutottak, és elmondták anyjuknak rémes élményüket. De a lányok könnyelműek voltak. Továbbra is áhítoztak az illatozó, ragyogó virágok után. Megfésülködtek, megváltoztatták hajviseletüket, és úgy vélték, a szellem nem ismer majd rájuk. Ezután elindultak a jól ismert úton, de már messziről hallották a szellem iszonyatos hangját. Gyorsan megfordultak, és anyjukhoz siettek. Ez így szólt hozzájuk:

– Ha a szellem üldöz, dobjátok fésűtöket magatok mögé. Ezután egyszerre csak két lánynak szabad felmásznia a fára, a többieknek figyelniük kell.

Így is tettek. De ketten már megmászta a fát, amikor a szellem megjelent. Mind az öten menekültek előle. Azok, akik a fára

felmásztak, a futásban is az utolsók voltak, és már érezték a szellem forró leheletét.

– Mindjárt megfog –, kiáltották félelmükben az elől levőknek.

Ezek visszakiáltottak:

– Hajítsatok egy fésűt magatok mögé!

Az utolsó lány is eldobta a fésűjét, és ebből egy *pukavai*-erdő nőtt ki. A szellemnek vissza kellett fordulnia, hogy baltával utat vágjon magának az erdőn keresztül. Mivel nagyon gyorsan dolgozott, a lányokat hamarosan utolérte. Most a következő dobta el a fésűjét, amiből egy *felo*-erdő nőtt. Az erdő megint sokáig feltartotta a szellemet. A lányok azonban még mindig nem értek haza. A harmadik fésűből egy *kanava*-erdő lett, míg a negyedikből *fetau*-fák nőttek ki. A gyerekeknek ekkor már nem volt fésűjük, pedig a szellem már a sarkukban loholt. Ekkor varázserejű kókuszolajukat dobták maguk mögé. Ebből tó lett, amin a szellem nem tudott átgázolni. A gyerekek így megmenekültek, és szerencsésen hazaértek.

TOKA

Niutao

A faluból a gyerekek kimentek a tengerpartra a csónakokhoz, hogy *unga*-kagylót szedjenek, de nem találtak annyit, amennyit szerettek volna. Ekkor elindultak a csónakokon, hogy az egyik közeli szigeten még szedjenek kagylót. Ezen a szigeten egy ház volt, amelyben csak egy öregember lakott. Ott maradtak nála, és innen mentek el halászni. A halak azonban mind elrejtöztek egy kő alatt. A gyerekek hozzáfogtak, hogy elhúzzák a nagy követ. De az olyan nehéz volt, hogy nem boldogultak vele. Közben az egyik fiúnak a talpát egy rák annyira megharapta, hogy legközelebb otthon kellett maradnia, míg a többiek megint elmentek halászni, hogy valami ennivalót szerezzenek maguknak. Amikor hazatértek, elmondta az otthon maradt fiú, látta, hogy az öregember, akinek a házában laknak, egy szellem, és meg akarja enni őket. A fiúk azonban fáradtak voltak, és lefeküdtek aludni. Hogy megtévesszék a szellemet, és ez azt higgye, hogy valamennyien ébren vannak, és készek a védekezésre, a fiúk egymás becsukott szemére kis fehér kavicsokat tettek. Így az öregember semmit sem tudott tenni velük, mert azt hitte, hogy mindannyian ébren vannak.

De eljött annak az ideje is, hogy a fiúk meg tudják ölni az öreget. Egyszerre csak megvolt bennük az erő, hogy a nehéz követ, amely alá mindig elbújtak a halak, felemeljék. A kő alatt megpillantották az öregembert. Nem volt lába, és nem volt karja. Amikor látta, hogy felfedezték, így kiáltott fel:

– Lábaim, lábaim, most Tokához, Tokához, Tokához!

A lábak a levegőből hozzárepültek, de a fiúk elkapták és kettétörték őket. Ekkor így kiáltott Toka:

– Karjaim, karjaim, most Tokához, Tokához, Tokához!

A karok repülve jöttek. De a fiúk elkapták és kettétörték őket. Az öreg most már magával tehetetlen volt, és a fiúk agyon is ütötték, mert egy gonosz szellem volt.

Volt azonban az erdőben egy másik kunyhó is, amelybe nem volt szabad belépniök. Odamentek, és a tető gerendázatán igen sok

emberi koponyát találtak. Gyorsan hazamentek, és elhívták hozzátartozóikat, hogy mindenki beléphessen a konyhába, és megsirathassa halottait. Mindenki felismerte férjét, feleségét és gyermekét. De örültek annak is, hogy a gonosz szellem meghalt, mert most már nem tudta előlük elfogni a kő alatt a halakat. Ezért szép táncünnepséget rendeztek.

TULIULA, A BOSZORKÁNY

Niutao

Volt két fiú, akiket Mumumaiutának és Momumaitainak hívtak. Egy este kimentek a zátonyra, hogy fáklyával halat fogjanak. Esett, a fáklyák nedvesek lettek, és nem égtek. Így vissza kellett térniök. Egyszerre csak Momumaitai fényt pillantott meg. Remélték, hogy ott tüzet kapnak, és fáklyáikat újból meggyújthatják. A fény irányába mentek, és elértek egy házhoz. A háznál egy boszorkány guggolt, és a fiúkat egy varázsmondókéval a házához igézte. Látták a fiúk, hogy az asszony egy kisgyerekekkel foglalatосkodik, és mivel féltek, barátságosan viselkedtek, és ajánlkoztak, hogy megfésülik a gyermekeket. De az asszony elhárította ajánlkozásukat. Az asszony piszkos és gennyes lábait is meg akarták tisztogatni, hogy ezzel a kedvére tegyenek. De az asszony ezt sem akarta. Ekkor megkérdezték, hogy játszhatnak-e a kisgyerekekkel, amíg az asszony távol van, és táplálékot keres. Ezt már nem tilthatta meg az asszony.

Alighogy elment az asszony, a fiúk megölték a kisgyereket, kivették a máját és megfőzték. A halott gyermeket a gyékény alá fektették. Amikor az asszony későn hazaérkezett, valami ennivalót akart készíteni. A fiúk azt mondták, hogy már megfőztek egy halat, és azt egyék meg. Mikor az asszony leült, hogy egyék, a fiúk kissé távolabb mentek, és rejtekhelyükről odakiáltottak:

– Tuliula, Tuliula, amit eszel, az a gyermekednek a mája!

Tuliula így szólt:

– Mit nem hallok?

A fiúk most még hangosabban kiáltottak:

– Csak a szél suhog!

Messzebbre mentek, és harmadszor megint ezt kiáltották az asszonynak:

– Tuliula, Tuliula, amit eszel, az nem más, mint a gyermekednek a mája!

Tuliula ekkor felugrott, és keresni kezdte a gyereket. Felemelte a gyékényt, és látta, hogy gyermeke halott. Azon nyomban meghalt ő

is. A fiúk szerencsésen hazatértek, és a boszorkány többé nem tudott semmit sem tenni ellenük.

A MADÁRFOGÁS

Niutao

Történt egyszer, hogy a szigeten élő fiúk madarat akartak fogni. Kitették hurkaikat a partra, és elrejtőzve várták, hogy a madarak a hurokba lépjenek, s aztán a hurkot gyorsan összehúzzák, és így megfogják a madarakat. De egy szellem, akinek Finemata volt a neve, felrebbentette a madarakat, és egy szélökéssel az erdőbe söpörte őket. A gyerekek követték a madarakat az erdőbe, és megpróbálták, hogy itt fogják meg őket. Ez sikerült is nekik. Az egyik madárnak piros lába volt. De a többi madár megint visszaszállt a partra, és a fiúk utánuk futottak, hogy még többet fogjanak meg közülük. De egyet sem sikerült fogniok a vörös lábú madáron kívül. Megint visszatértek az erdőbe, hogy elhozzák a megfogott madarakat. De minden madár eltűnt. Helyettük egy gyékénybe öltözött női szellem lépett eléjük, hátán egy gyermekkel. Hangosan, hátborzongatóan felkiáltott, és megfogta az összes gyereket. Félelemtől reszketve figyelték a gyerekek a szellemet, és amikor az egyszer nem ügyelt rájuk, mindnyájan felmásztak a legközelebbi fára. A nő ide nem tudott felmászni. Gondolkodott, hogyan tudná megfogni a gyerekeket. Mindenféle bohóságot csinált, hogy megnevetesse a gyerekeket, és ezek ne tudják magukat többé tartani a fán, hanem leessenek. A gyerekek azonban komolyak maradtak, és csak annál erősebben kapaszkodtak. Ekkor baltát fogott, hogy kidöntse a fát. De a balta gyorsan kicsorbult, és valahányszor a pengét ki kellett cserélnie, az egyik fiú a vágás helyére csinált, és a fa ettől ismét ép lett. Még mielőtt az utolsó fiúnak kellett volna odacsinálnia, a nő hazament új baltáért. Alig hagyta el a fát, amikor a gyerekek lemásztak, és amilyen gyorsan csak tudtak, hazasiettek. Ki lehetett boldogabb, mint a szülők, amikor gyermekeiket viszontláthatták?

TAUKINOTOE, AZ ÓRIÁS

Niutao

Tizenegy fiú összejött egyszer játszani. Átkutatták a sziget hosszú partjait. Sok kagylót láttak a parton és néhány szép csigaházat, amelyek pörgettyűként néztek ki. Felszedték őket, mert ismertek egy játékot, amelynél csigaházakat egy tálban szoktak pörgetni. Aki ügyes ebben, az a maga csigaházával a másíknak a pörgettyűjét kilöki a tálból, és ezzel ő nyer.

Nos, a legkisebb fiú talált a parton egy csodálatosan sima kőtálat, amely nagyon alkalmas volt a játékhoz. Sokáig játszottak ezzel a tállal. Amikor nem volt már kedvük a játékhoz, zsinórokat kötöttek a tálhoz, mert magukkal akarták vinni. A tál azonban nagyon nehéz volt, és miután már hosszú darabon elhúzták, nem voltak képesek tovább vinni. Mivel látták, hogy erejüknek a végére értek, otthagyták a tálat. Ebben a pillanatban a tál egészen magától siklani kezdett, de nem a falu, hanem az erdő felé. A legkisebb fiú nagyot kiáltott:

– Vissza akarom kapni a tálam!

Mindannyian a tál után eredtek. A tál azonban Taukinotoéé, az óriásé volt, és mind a tizenegy fiút elvezette tulajdonosához. Az óriás befogta a fiúkat, és feltette őket a házának tetején levő lapos területre. Ezután elment, hogy fát hozzon a tűzrakáshoz. De a gyerekek, egymást segítve, lemásztak a tetőről. Tudták azonban, hogy nem tudnak messzire eljutni a háztól. Ezért felmásztak egy közeli fára.

Taukinotoe nemsokára visszajött, és kereste a zsákmányát. Nem találta a fiúkat a házban, és mindenütt kereste őket, minden fa mögött, a talaj minden mélyedésében. A fiúk azonban meg sem mukkantak. Keresés közben az óriás belenézett a lagúna vizébe is, és abban látta, hogy a fiúk egy fán ülnek. Hát mégis megtalálta őket. A fára azonban nem tudott felmászni. Ezért arra gondolt, hogy ha megneveteti a fiúkat, ezek elengedik az ágakat, és leesnek a fáról. Így mindenféle fintort vágott, húzogatta a szemeit, és komikusan mozgatta a karjait. Egyre újabb és újabb tréfát eszelt ki, és amilyen vidáman csak tudott, körbe-körbe ugrabugrált. De a fiúk nem

nevettek, hanem erősen tartották magukat. Ekkor elment Taukinotoe, hogy baltát hozzon, és kivágja a fát. Baltájával rávágott a fára, de ahányszor csak egy rovátkát is vágott rajta, az egyik fiú odacsinált, amitől a fa ismét ép és sima lett. Míg Taukinotoe azon gondolkodott, milyen más módon tudná megfogni a gyerekeket, a közelben egy nagy és kisebb madaraktól álló raj ereszkedett le. A gyerekek odakiáltottak a madaraknak:

– Gyertek, gyertek ide és vigyetek haza!

És valóban, a madarak odaszálltak, és már tíz gyereket felvettek a hátukra, amikor Taukinotoe megdühödve odakiáltott nekik:

– Jó lesz, ha gyorsan elmentek. A gyerekek az enyémeik!

De a madarak elrepültek a gyerekekkel. A legfiatalabbnak csak egy kis madár jutott. A madár azonban gyenge volt, nem tudott olyan magasan repülni, mint a többiek, és nem tudott elszállni az óriás közeléből. Taukinotoe így mégis elkapta a legkisebb fiút, és magával vitte a házába. Enni adott neki, a fiúcska azonban folyton csak arra gondolt, hogyan tudna megint elmenekülni. Egy csel jutott az eszébe. Azt mondta az óriásnak, sürgősen *a partra kell mennie, hogy elvégezze a dolgát*. Taukinotoe azonban azt válaszolta, hogy ezt a házban is megteheti. A fiú erre azt mondta, hogy nem akarja bemocskolni a házat, és megint csak azt kérte, hogy a partra mehessen. Az óriás nem bízott benne, és kötelet kötött a lábára. A kisfiú elment tehát, az óriás pedig a kötélen másik végét a kezében tartotta. Amikor a fiú elért a partra, megkönyörült rajta egy fa, és így szólt hozzá:

– Gyere ide, kösd a köteleidet a törzsem köré. Majd én segítek rajtad.

A fiú így is tett, majd odahívott egy fehér madarat, hogy elrejtőzzék nála a pálma mögött. Ezután a madár hátára ült, és ez hazavitte. Egy idő múlva Taukinotoe visszahívta a fiút, de helyette a fa válaszolt:

– Még nem vagyok készen!

Megint odakiáltott Taukinotoe:

– Gyere vissza!

Megint csak a pálma válaszolt:

– Még nem vagyok készen!

Ekkor az óriás türelmetlen és bizalmatlan lett, és a partra sietett. A segítőkész pálma ekkor a kisleányává változott át. Taukinotoe magánkívül volt a dühtől, és a vélt fiút egyszerre lenyelte. Ez nem tett jót neki.

A kisleány szülei sírtak, amikor a többi gyerek hazaérkezett, és elmondta, hogy milyen kalandjaik voltak, és hogy a legkisebb nem tudott velük jönni. Senki nem tudott igazán örülni. Ekkor a fehér madár hátán megérkezett a kisleány is. Vége-hossza se volt az ujjongásnak. A szülők nagy ünnepséget rendeztek a tizenegy gyerekeknek.

AZ ÁTVÁLTOZOTT FŐNÖKFELESÉG

Niutao

Egy férfinak és egy nőnek két lánya volt, akiket annyira szerettek, hogy dolgozni sem engedték őket. A lányok semmi egyebet nem tettek, mint reggelente lesöpörték a gyékényeket, főztek és mosakodtak. Egy napon megint elmentek a lagúnához, hogy megmosakodjanak. Hazafelé menet az idősebb így szólt a fiatalabbhoz:

– Menj csak előre. Valamit elfelejtettem, és vissza kell térnem.

De semmit nem hagyott el, hanem egy hangot hallott, és tudni akarta, mi az. A víz fölé hajolt, és most már tisztábban hallotta a *luluki, luluki* szavakat. Fogalma sem volt azonban, hogy ezek a szavak mit jelentenek. Ekkor észrevette, hogy a lagúna fenekén olyan emberek élnek, mint ő. Az emberek integettek neki, és értésére adták, hogy szálljon le hozzájuk. Először félt, mert a szüleire gondolt, és vissza akart térni hozzájuk. De a lenti emberek megértették vele, hogy majd később megint hazatérhet. Így hát leszállt a lagúnába és házakhoz ért, ahol javában egy nagy ünnepre készülődtek. Három férfi üdvözölte a lányt, és a falun át elkísérte a főnökhöz. Azt mondták neki, hogy a főnök arra vár, hogy egybekeljen vele. Az úton azonban egy asszony állott, aki a főnök első felesége volt, és akit a főnök az új asszony kedvéért elküldött. Megaláztatása miatt az első feleség annyira szégyellte magát, hogy egy fává változott. Láttá a lány, hogy mi történt, és azt kívánta, hogy segítsenek az asszonyon. Most a fa ismét asszonnyá változott, és a lány arcát öltötte magára. A lány ekkor így szólt:

– Most te vagy az én nővérem. Eredj a szüleimhez, és foglalj el náluk a helyemet.

Nem maradt más választása a nőnek, mint hogy az úton kimenjen a lagúnából, ahol a szülők már keresték a lányukat. Az asszony új szüleinek mindent meg akart magyarázni, de nem tudott a szigeten élő emberek nyelvén. Így hát nem értették meg egymást. Ekkor a vízből hangok jöttek a segítségére:

– *E luluki, e luluki*, fogadjátok be ezt az asszonyt lányotokként. Vér szerinti lányotok a főnökünkhöz ment feleségül, és nem megy többé vissza hozzátok.

Ekkor a szülők elhatározták, hogy az idegent lányukként befogadják. Ezentúl együtt éltek.

SZINALOI

Niutao

Élt egyszer egy szigeten egy Tokalalanga nevű király. A feleségét Tapuleinek hívták. Egy napon a király megparancsolta feleségének, hogy azt a fatálat, amelyben az ételt szokta elkészíteni, vigye a partra és mossa ki. A parton a királynő Szinaloival, egy gonosz asszonnyal találkozott. Ez mindjárt így szólt hozzá:

– No nézd csak! Ki kell mosnod a *kumeté*-t. Jobban tennéd, ha beleülnél, és hagynád, hogy a hullámok kisodorjanak a tengerre. A király ugyanis már régóta nem szeret, hanem azt kívánja, hogy menjél el.

A királyné sírt és beült a *kumeté*be, hogy átadja magát a sorsnak. A hullámok egy lakatlan szigetre vetették, amelynek Nukuszeiangiangi volt a neve. Az asszony itt két ikerfiút szült, akiket egyedül nevelt fel.

Tokalalanga ezután Szinaloival élt együtt, aki Tapulei alakját vette fel. Szerette volna, ha gyermekei lennének, kivált Tokalalanga várt erre. Hogy férjét megtévessze, Szinaloi nagy köveket evett, de ezeket hamarosan ki kellett hánynia. Ekkor üres kókuszdióhéjakat evett, de ezek sem maradtak meg benne.

A király igazi gyermekei gyakran játszottak a távoli kis sziget partján. Volt egy csónakuk is, amelyben a sziget előtt evezgettek. Egyszer eljutottak annak a szigetnek a közelébe, ahol apjuk élt. Néhány férfi felfigyelt rájuk, és szívesen megfogta volna őket. De a fiúk gyorsabbak voltak és elmenekültek. A férfiak elmondták ezt Tokalalangának, aki megparancsolta, hogy másnap kora reggel fogják meg a fiúkat. A felkelő nap elvakította a gyerekeket, a férfiak megfogták, és a királyhoz vitték őket. A király a tetőgerendához kötötte a fiúkat azzal a szándékkal, hogy felhizlalja, és később megegye őket. Amikor a király estefelé az erdőbe ment, a gyerekek így kiáltottak:

– Hol van a csónakunk? Felkelt a hold és egyre emelkedik. Amerre megy, ott van Tapulei. Anyánk Tapulei, apánk Tokalalanga.

Inkább Szinaloinak kellene Nukuszeiangiangin lennie. Ó jaj, ó jaj! A hold már Tapulei fölött kel fel!

Amikor Szinaloi ezt hallotta, dühös lett, és így szólt:

– Aludjatok jól, holnap úgysis megölnek mindkettőtöket!

Másnap nagy tüzet készültek rakni a király lakomájához, és mindenki az erdőbe ment, hogy fát hozzon. A király egyedül maradt a gyerekekkel és megkérdezte őket, kik is lennének. A gyerekek azt válaszolták, hogy ők Tokalalanga fiai. A király ekkor felismerte a saját gyermekeit. Ezután elrendelte, hogy a földkemence különösen nagy legyen és Szinaloi gondoskodjék, hogy forrón izzón minden. Amikor a fa lobogva égett, Tokalalanga megragadta Szinaloit és a lángokba vetette, ahol azonnal elégett. A jelenvoltak megkérdezték:

– Miért ölted meg a feleségedet?

Tokalalanga ezt válaszolta:

– Lássátok, hogyan csapott be Szinaloi. Nem az én igazi feleségem, és nem is fogant gyereket. Most megpukkadt, és üres kókuszdiók vannak csak a hasában.

Ezután a király Nukuszeiangiangira hajózott, és hazahozta gyermekeinek anyját, Tapuleit.

HOGYAN RABOLTA EL TUIFITI SZINÁT

Niutao

Élt egyszer egy Tinilau nevű főnök Niutao szigetén. A főnököt mindenki nagyon szerette, és a házában sok asszony dolgozott neki. A házban vele élt csodálatosan szép nőtestvére, Szina is. Sokan jöttek megkérni a kezét, és ajándékokat is hoztak magukkal, hogy felhívják magukra Szina figyelmét. Szina azonban közömbösen tekintett minden kérőre, gyékényéről szemügyre vette őket anélkül, hogy bármelyiket is megajándékozta volna kegyeivel.

Az erdőben élt két fivér, akik ugyancsak hallottak Szina szépségéről. Egyikük, Luave, felmászott egy pálmára, hogy meggyőződjék erről. Amikor megpillantotta, ajándékot vitt neki: finom ételeket, amelyekről maga gondoskodott Szina számára. Ez tetszett Szinának, és beleszeretett Luavéba. Hamarosan egyre inkább megértették egymást, és Luave megkérte, hadd költözzék Szina házába.

Ugyanebben az időben Tuifiti, a távoli Viti-sziget főnöke is hallott Szina szépségéről és felkerekedett, hogy megszerezze magának. Éjszaka óvatosan közeledett Szina házához, hogy mindent kifürkésszen. Amikor egyszer Luave, Szina védelmezője, az erdőbe ment, Tuifiti kihasználta az alkalmat, és elrabolta Szinát. Luave búskomor lett, amikor nem találta Szinát. Sejtette azonban, hol kell keresnie, és mindjárt útnak is indult Viti felé. Csak egy lehetőség kínálkozott a számára: a Viti-szigetiek hatalmas főnökétől Szinát titokban kell megszabadítania. Megfigyelte, hogy a főnök nagy háztartásában mindig sok ember veszi körül Szinát. A főnök nagybácsija, Mataiva vigyázott rá, akinek hét szeme volt a fején. Amikor beköszöntött az este, Luave el akarta hozni Szinát. Szina a jól ismert illatról rájött, hogy Luave eljött a kiszabadítására. Mielőtt azonban felállhatott volna, Mataiva már felfedezte az idegent, és figyelmeztetően odakiáltott a főnöknek, hogy valaki el akarja rabolni Szinát. De Szina Mataiva hangját elnyomva gyorsan felkiáltott:

– Tuifiti! Mataiva szemei túlságosan fényesen világítanak. Parancsold meg neki, hogy csukja be a szemeit!

Tuifiti ki is adta a parancsot, és Mataiva behunyta három szemét. Luave így hát újból szerencsét próbált. De Mataiva megint meglátta, és ismét kiáltott. Szinának azonban mégis sikerült szavait panaszkodásával túlharsognia, és Tuifiti parancsára Mataiva behunyta következő három szemét is. Luave megint csak megkísérelte, hogy Szina közelébe jusson, de Mataiva még mindig látta. Most Szina addig panaszkodott, míg Mataivának minden szemét be kellett csuknia. Csak most tudta Luave Szinát megszabadítani. Magával hozta halászhalóját, és Szinának ide kellett bebújni, ugyanis még az örök előtt is el kellett menniük. Így a házat és annak környékét úgy hagyta el, mint egy ártalmatlan halász. Az első őr kérdezte tőle a jelszót:

– *Polepo?*

És Luave válaszolt:

– *Polepo nea!*

Ezután a második, majd a harmadik őrhöz értek, és mindegyik ugyanezt kérdezte, Luave pedig helyesen válaszolt nekik. Így jutottak el a partig. Ott mindketten beszálltak az útra már előkészített csónakba, és milyen gyorsan csak tudtak, hazavitorláztak Niutaóba.

Tuifiti másnap reggel nagyon dühös volt, amikor nem találta Szinát, és azzal vádolta Mataivát, hogy nem vigyázott eléggé. Ez azonban igazolni tudta magát, mivel maga Tuifiti parancsolta meg neki, hogy hunyja be összes szemét De a főnök annyira magánkívül volt a haragtól, hogy megölte az éber Mataivát, és ezzel magának okozta a legnagyobb kárt.

A RÚT LÁNY MENYEGZŐJE

Niutao

Mindig jólesik a lagúna édesvizében fürödni, és a szigeten élő emberek naponta örömeiket is lelték benne. Fürdés után a kókuszpálma leveleivel szárították meg magukat. Gyakran előfordult, hogy jött egy rák, amely – miután mindannyian megszárátkoztak – lenyalta a nedves leveleket. Volt ennek a ráknak egy fia, akit Tangatakatoának hívtak, és aki ember volt. A többihez hasonlóan ő is fürödni ment, és kötényét letette a parton. Miután megfürdött, és visszatért a partra, kötényén egy szép lány ült. Mindketten ugyanabban a pillanatban kérdezték meg a másik nevét, és Tangatakatoa volt az első, aki először megmondta a magáét. Ekkor a lány is közölte, hogy őt Fafineolanginak hívják. Nagyon megtetszettek egymásnak, és elhatározták, hogy férj-feleségként együtt maradnak.

Egy év múlva Fafineolanginak két fia született, Punga és Szena. A házaspár nagyon megörült a gyerekeknek. Tangatakatoa ezután még gyakrabban ment el halászni, hogy táplálékról gondoskodjon mindnyájuk számára. Fafineolangi azt mondta férjének, hogy ezentúl nagyon szerencsés lesz a halászatban, de soha nem szabad türelmetlenné lennie, és egyetlen rossz szót sem szabad szólnia, még akkor sem, ha elszakad a horgászzsinórja. Tangatakatoa azonban annyira elmerült a munkájában, hogy elfelejtkezett felesége intő szaváról, és igen dühös lett, amikor egy hal elharapta horgászzsinórját. Ebben a pillanatban az eget számtalan madár sötétítette el. A madarak egy létrát alkottak, amely egészen addig a házig ért el, ahol Fafineolangi élt. Az asszony a létrán felhágott az égbe. Tangatakatoa ugyan hazasietett, de mást már nem láthatott, mint a feleségét felhágni a létrán. Hiábavaló minden sírás és könyörgés, hogy a madarak ne engedjék az asszonyt felmenni az égbe. Fafineolangi csak annyit mondhatott neki búcsúzóul, hogy mindez azért esett meg velük, mert a férfi őt elfelejtette. Nos, Tangatakatoa egyedül maradt kisfiacskáival. Feleségét nem tudta

elfelejteni és a bánattól meg az utána való vágyakozástól meghalt. A két ikerfiúnak egyedül kellett magáról gondoskodnia.

Amikor felnőttek, Punga azt mondta, hogy asszonyt kell keresniük maguknak, és elsőként ő megy a faluba. Sorban bement minden házba, ahol lány élt, és megkérdezte az apát, hogy feleségül adja-e hozzá. Mivel Punga mindenkinek tetszett, sehol sem utasították el. Ezután hazatért, és megmondta fivérének, hogy most neki kell a faluba mennie. Szena mindenütt kérdezősködött, de sehol sem ígértek neki feleséget. Végül is a falu végén Szena egy női hangot hallott, és utánament. Egy tűzhelyet pillantott meg, amelynél egy nagyon csúnya lány ült. Amikor a lány felállt, még csúfabbnak tetszett. Mocsok, kelés és sebhely borította karját és lábát. Szena úgy vélte, hogy inkább ez legyen a felesége, mint senki sem, és bármennyire is undorodott tőle, mégis megkérdezte, akar-e a felesége lenni.

– A feleségednek szépnek kell lennie, és nem ilyen rútnak, mint amilyen én vagyok – válaszolta a lány.

Szena azonban addig erősködött, míg a lány beleegyezett a házasságba. Ekkor Szena azt mondta neki, hogy ha másnap egy hangos *puuu* kiáltást hall, ne jöjjön, de ha a halk *puu, puu* szavakat hallja, akkor induljon útnak Szena házába. Az elnyújtott hangos hívás Pungától származott, és minden lány hozzá sietett. Amikor a halk kiáltás hangzott el, utolsóként a rút lány jelent meg. Lehajtott fejjel jött, mert szégyenkezett csúfsága miatt, és valóban, mindenki nevetett is rajta. Ezután hallgatva leült a gyékényre, Szena mellé. Ez volt az eljegyzésük.

Punga mindenkivel megállapodott a menyegző napjában, és megparancsolta, hogy nagy ünnepséget rendezzenek. A lányok hazamentek, hogy az esküvőre előkészüljenek. A csúf lány is elment a szüleihez, és elmondta nekik, mi történt vele. A szülők nagyon szegények voltak, és nem tudták, mit tegyenek. Az apa nagyon haragos lett. Az anya azonban elvitte a lányát a lagúnához, és azt mondta neki, hogy mosakodjék meg. Amikor a lány tiszta lett, mindketten egy másik lagúnához mentek, és a lány az anya parancsára beleugrott. Amikor kijött a vízből, fehérebb és szebb lett, mint azelőtt volt. Ezután a harmadik lagúnához mentek, ahol a lány ismét alámerült. Innen egészen vörösen és új köténnyel került a

felszínre. A negyedik lagúnában újabb kötényt találtak, amelyet az előző fölött kellett a lánynak viselnie. Az ötödik lagúna fénylett és csillogott, amikor a lány belépett a vízbe, és minden ragyogását átadta a lánynak. Az anya azt mondta a lánynak, hogy várakozzék a parton, és odahozta az apát. Az apa csodálkozott lánya szépségén, és megígérte, hogy segíti a továbbiakban. Varázsigeivel odahívta a négy szelet, hogy hozzák el az ünnephez szükséges ételajándékot. De mindössze három szél volt engedelmes, az pedig nem, amelyiknek a lány irányából kellett volna jönnie.

Amikor Punga és Szena szólították menyasszonyaikat, mindenfelől jöttek a kicsinosított lányok, hatalmas ételajándékokkal. Végül a rút lány is megjelent. De míg mindannyian megcsodálták szépségét és a belőle sugárzó csillogást, Szena fel sem nézett, mert szégyellte csúf menyasszonyát, és akkor sem vette észre megváltozását, amikor a lány szerényen leült melléje a gyékényre. Amikor mégis felpillantott, először azt hitte, hogy álmodik, és azonnal beleszeretett a lányba. De Punga is meglátta a lányt, és most már figyelembe sem vette sok asszonyát, csak fivérének feleségét kívánta.

Punga felhívta fivérét, hogy ezentúl gyakran menjenek halászni. Ebből megtudta Szena, hogy fivére el akarja pusztítani. Ezért azt mondta feleségének, hogy ha halászni megy, menjen a partra, és lesse a hullámokat. Ha azok vörösre színeződnek, akkor tudni fogja, hogy a férje életét vesztette. A fiatalasszony engedelmeskedett, és egy napon valóban látta, hogy a hullámok vértől pirosanak. A parton maradt, míg két fia meg nem született. A fiúkat Kalisziliszinek és Tafakinak hívta. Punga, aki időközben visszatért, megparancsolta asszonyainak, hogy kövekkel mérjenek ütések a fejükre, és öljék meg magukat. Ezután magához vette fivérének a feleségét.

A két ikerfiú azonban tudott igazi apjáról, és amikor már eléggé megnőttek, azt mondták, útnak indulnak, és megkeresik az apjukat. Csónakjukkal nagyon messzire jutottak már el, amikor Tafaki egyre szomjasabb lett. Végül pedig szomjan halt. Kalisziliszi ekkor egy fatörzset fogott ki a tengerből, és halott fivérét rákötötte, hogy a halak ne falják fel. Később egy szigethez ért, ahol kikötött a csónakjával. Ez azonban a halottak szigete volt. Megkérdezte hát a halottakat, látták-e Szenát. A halottak azt válaszolták, hogy a

felhőket kell megkérdeznie. Így hát először megkérdezte a fehér felhőt, de ez nem látta Szenát. Azután a fekete felhőt kérdezte meg, látta-e Szenát. Ez azt válaszolta, hogy kérdezze meg a vörös felhőt. Kalisziliszi tehát megkérdezte a vörös felhőt. Ezúttal biztatóbb felvilágosítást kapott. Igen, a felhő látta Szenát, és tudott arról is, hogy Szena sok más emberrel együtt ül, és kókuszdiórost-zsinórt sodor. Kalisziliszi megkérdezte:

– Miről ismerhetem meg az apámat?

A vörös felhő azt válaszolta:

– A fejének a hátsó részén levő fekete anyajegyéről. De ehhez hátulról át kell ölelned, és nem szabad elengedned, bármennyire is le akar rázni. Egészen addig kell nála maradnod, amíg veled nem akar menni.

Így hát Kalisziliszi hátulról az apjához lépett, és erős karjaival hirtelen átölelte. Nem hallgatott semmi szóra, és nem engedte el addig, míg Szena azt nem mondta, hogy vele megy. Szena udvariasan elbúcsúzott a társaságtól, és ismét ember lett belőle. Megkérdezte, hol van Kalisziliszi fivére, és megtudta tőle, hogy a fia meghalt a tengeren. A partra mentek, és ott rátaláltak a halott Tafakira, akinek nem voltak szemei. Kalisziliszi odahívta a halakat, és mindegyiket megkérdezte, nem ette-e meg véletlenül fivérének a szemeit. Bár mindannyian tagadóan válaszoltak, felszólította őket, nyissák ki a szájukat, és ott kutatott fivére szemei után. Ezután azokat a halakat hívta oda, akik előzőleg nem voltak jelen, és ezeket is megkérdezte. Az ő szájukba is belenézett. Csak most vette észre Kalisziliszi, hogy a tonhal hiányzik, és megparancsolta, hogy külön hozzák oda. Ennek szájában azután megtalálta a hiányzó szemeket. Kalisziliszi megígérte a tonhalnak, hogy egészen nagy szemeket ad neki, ha kiadja fivérének a szemeit. A tonhal ezzel igazán meg volt elégedve, és minden úgy történt, ahogyan Kalisziliszi kívánta. A halott fivér visszakapta szemeit, és életre kelt. A három férfi most hazafelé vette az útját, s hamarosan meg is érkeztek a szigetükre. Itt házukba tértek. Kalisziliszi nagy és erős lett, és kihívóan lépett fel Pungával szemben. Ezt mondta neki:

– Punga, amit apámmal és fivéremmel tettél, olyan gonosz cselekedet volt, hogy nem akarunk többé egy fedél alatt élni veled. Eredj!

Punga engedett nekik, és azóta nem látta senki sem.

KÉT VESZEDELMESES ÚT A TENGEREN

Niutao

Élt egyszer két férfi, akik közül az egyiknek Szisiaifafa volt a felesége. A házaspárnak ikerlányai voltak. A férfit Falataitaungának hívták. Barátjának, akivel egy házban lakott, Falataiiteamea volt a neve. Egy napon megjelent a szigeten egy nő, akinek óriási hatalma volt az emberek fölött. Az asszony megkívánta Falataitaungát. A falubeliek nyugtalanok voltak, azt tanácsolták Ilának – így hívták az idegent –, hogy inkább Falataiiteameához menjen feleségül. Ila azonban nem hallgatott senkire, hanem Falataitaungát egész családjával együtt meghívta, hogy látogassanak el az ő szigetére. Ezek gyanútlanul vágtak neki a távoli szigetre vivő hosszú útnak. Amikor már ott voltak, Ila úgy intézte a dolgokat, hogy minden munkát Szisiaifafának és lányainak kelljen végezniük. De ez még nem volt elég. Megfogta Szisiaifafát, és egy fához kötözte. A nap kegyetlenül tűzött a szegény asszonyra, az eső verte, éhség és szomjúság kínozza, és már úgy hitte, meg kell halnia. Elesettségében így fohászzkodott kínzójához:

– Ha most általad, Ila, nyomorultul el is kell pusztulnom, légy átkozott, ha a lányaimnak bármilyen fájdalmat is okozol!

Férje, Falataitaunga és a gyerekek hallották, mit mondott Szisiaifafa. Elhatározták, hogy egy csónakban észrevétlenül elhagyják a szigetet, mert rettegtek Ilától. A két barátnak először egy tengerjáró csónakot kellett titokban építenie. Ezután egy viharos éjszakára vártak, hogy Szisiaifafát kioldhassák, és észrevétlenül el tudjanak menekülni. Borzalmas viharba jutottak azonban, és ezért kötelekkel gondosan a csónakhoz kötözték magukat. De nem volt szerencsájük, mert éppen a vihar magjába jutottak, ahol minden csendes ugyan, de az ember mégis elpusztul. A csónakot elnyelték a hullámok, és mélyre, nagyon mélyre lökték a tengerben. Mindannyian elvesztették eszméletüket. Amikor magukhoz tértek, egy ismeretlen sziget lagúnájában találták magukat. Elővigyázatosan kikötöttek, és Falataiiteamea elindult, hogy kikutassa a földet. Emberekkel találkozott, akik mindjárt kikérdezték, honnan jön, és ki

van vele. Falataiitemea elmondta nekik a történeteket. Az emberek barátságosak voltak, és meghívták társaival együtt, maradjanak náluk, és lakjanak a gyűlésházban. A menekülők nagyon boldogak voltak. Tiszteletükre nagy ünnepséget rendeztek. A fogások között a legpompásabb ételeket tálalták, halak azonban nem voltak közöttük.

Miután egy ideig így éltek, megjelent egyszer egy asszony, akit a sziget lakói minden formáság nélkül befogadtak. Ez a nő titokban odament a menekülökhöz, és megkérdezte, tudják-e, hol vannak. Ez ugyanis a halottak szigete. Mindez abból látható, hogy az emberek sohasem nevetnek. Nincsen foguk, és ezért szégyellik magukat. Ugyanakkor bőrük olyan, mint a halaké. Megmondta azt is, csak azért hizlalják őket, hogy hamarosan lakomai pecsenye legyen belőlük. Miután felvilágosította őket, elhatározták, hogy az ünnepség után elmenekülnek. Az asszony tanácsára éjszaka kavicsokat tettek a szemükre, hogy a halottak azt higgyék, ébren vannak, és ne tudják hatalmukba keríteni őket. Jókora adag élelmet is készítettek össze gyékényekbe, hogy magukkal vigyék az útra. Másnap kora reggel megmutatta nekik az asszony a szigetről a tenger felszínére vezető utat. Amikor odafent már biztonságban ültek csónakjukban, megkérte őket az asszony, hogy a segítségért köszönetként háromszor dobják a vízbe – akkor ő is éppen olyan élő lesz, mint ők. Így is történt. Ezután sietve útnak indultak, és hamarosan elérkeztek Tarawára, ahol vidáman kikötöttek. Az asszony ekkor azt mondta, hogy bontsák ki azokat a gyékényeket, amelyekbe az élelmüket tették. Így is tettek, és iszonyodva fedezték fel, hogy a gyékényekben csak emberi végtagok vannak.

– Most már tudjátok, hol voltatok, és mit ettetek!

A család köszönetét mondott az asszonynak, és elváltak egymástól. Mindegyikük korábbi emberi életét élte tovább.

A HALOTTI TÁNCOK

Niutao

Élt egyszer egy férfi és egy nő, akik végtelenül szerették egymást. Kis idő múlva a nő gyereket szült, de gyermekével együtt meghalt. A férfi nem talált nyugalmat. Mindig csak szeretett feleségére gondolt, és igen nagy volt benne a kívánság, hogy viszontláthassa. Ezért kiment a tengerre, és sok halat fogott. A halakat kibelezte, a belső részeket magával vitte a bozótba, és egész testét bekente velük. Ezután lefeküdt, és várta az éjszakát. Ahogyan sejtette, egy olyan szellem jött hozzá, aki az elhunytak lelkeit gyűjti össze. A férfi megkérdezte tőle, hol szoktak találkozni a szellemek. A szellem barátságosan válaszolt, így hát a férfi megbízott benne, és megmondta a szellemnek, azért tette magát halottnak, hogy viszontláthassa a feleségét. A szellem a férfit a halottak ünnepi terére kísérte. A halottak éppen elkezdték táncukat a nemrégien meghalt asszony tiszteletére. A szellem megmutatta neki feleségét, és a férfi odament melléje az első sorba, hogy vele együtt táncoljon. Felesége azonban felismerte, és így suttogott hozzá:

– Ugyan miért jöttél? Halott vagyok, itt van a helyem, de te élsz, és itt nagy veszélyben forogsz.

A szellemek egyszerre csak nyugtalanok lettek, és megvadultak. Azt mondták, emberhús szagát érzik, és felfalják az újonnan jöttét. De a férfi kivágta magát, és azt mondta, ő is halott. A szellemek megnyugodtak, és tovább táncoltak, míg csak a hajnal derengeni nem kezdett. Ezután eltűntek sírjaikban. A férfi utolsónak távozott, és boldog volt, hogy feleségét viszontlátta. Ezután megtisztította magát.

Vágya azonban nem csillapodott. Másnap este megint bekente magát a bűzlő halbéllel, és a szellem újra elvezette a halottak tánchelyére. Bár kezdetben minden rendben ment, a halottak mégis kérdezősködni kezdtek, miért nem hallották, hogy megsiratták volna. A férfi azonban azt válaszolta, hogy az erdőben esett le a fáról, és idáig még nem találtak rá. A szellemek a válasszal nem voltak különösebben megelégedve. Azt mondták, hogy egészen reggelig

áttáncolják az éjszakát, és majd a nappali világosságban meglátják, valóban közjük tartozik-e. Akkor majd hisznek neki. De ha hazudott nekik, akkor felfalják. Ezután tovább táncoltak, és a férfi nagyon boldog volt felesége mellett. Mielőtt azonban derengett volna a hajnal, azt mondta neki, menjen csak nyugvóhelyére, neki kissé még maradnia kell, de egyáltalán ne aggódjék érte. Ezután nagy szerelemben elbúcsúztak egymástól.

Közben azonban az éjszaka hosszú lett, és a szellemek elfáradtak a tánctól. A férfi pedig gúnyolta őket, és azt mondta, hogy még csak éjfél van, és csak táncoljanak tovább. Közben derengeni kezdett, és a szellemek látták, hogy egy húsból és vérből való ember táncolt velük. Nagy kavarodás lett, meg akarták enni a férfit. De az a szellem, aki a férfit megtalálta, megvédte őt. Fekete felhőt küldött a nap elé, és ezért sötét lett, bár a nappal már régen beköszöntött. A férfi így el tudott menekülni. Amikor a nap előjött a felhő mögül, rásütött a becsapott szellemekre. Egyiküket sem lehetett többé látni, és a halottak tánctere úgy nézett ki, mint bármely közönséges tér, amelyen mindenféle szemét hever, kövek, ócska kókuszdióhéjak és különféle fadarabok. A férfi visszatért, és mindent összeszedett, amiről tudta, hogy elvarázsolt szellem. Ilyenek voltak a hófehér kövek. Egy gödörben nagy tüzet rakott, és beledobálta a köveket. Csak egyet tett gondosan félre. Ez barátjának a köve volt, aki segített neki. Hogy mindent jól végezzen, a fadarabokat és az ócska kókuszdióhéjakat is behajigálta a tűzbe. Micsoda ugrándozás és zaj keletkezett egyszerre! Ilyen tüzet nem látott még senki sem. A férfi nagyon elégedett volt, és ezután békében éldegélt egész életében.

KANAMOTO, A VARÁZSLÓ

Niutao

Egy szigeten élt egyszer egy varázsló, aki olyan rút volt, mint még soha senki más. De ez nem volt elég, mert még gonosz is volt, és az elképzelhető legminősíthetlenebb a viselkedése. Ugyanabban az időben élt a szigeten egy királylány is, akihez hasonlóan szép lány nem volt közel s távolban. Az ifjú legények mind versengtek a kegyeiért, ő azonban még csak pillantást sem vetett rájuk. A királylányt Kanamoto varázsolta el, hogy az csak őutána vágyakozzék. A szülők szemrehányásokat tettek neki, és mondták, hogy nekik bármelyik falubeli legény megfelelne, de az idegen varázsló nem. A királylány azonban kitartott kívánsága mellett, és amikor már hosszabb idő eltelt, a szülők nem tudták elutasítani. A királylány elhagyta tehát szülei házát és Kanamotohoz költözött. Minden munkát neki kellett Kanamoto számára elvégeznie. Amikor az alacsonyabb születésű nők esténként vizet hoztak az erdei kutakból, a királylánynak várnia kellett, míg mindenki megtöltötte az edényeit, és csak azután töltötte meg férje, Kanamoto számára a vizesedényeket. A szerelmi varázslat azonban nagyon gyorsan erejét veszítette, mert Kanamoto rosszul bánt vele, és ráadásul nagyon rút is volt. A királylány ezért bedugaszolta a vízzel teli kókuszedényeket, távolról Kanamotohoz hajította őket, s közben ezt mondta:

– Víz, állj meg Kanamotónál!

Erre a mondásra a kókuszdiók maguktól gördültek végig az útjukon.

A királylány este megint hazatért a vízhordásból, és találkozott a nővérével. Ez elmondta neki, hogy a házában egy idegen férfi ül, aki olyan szép, mint az alkony pírja, arca pedig úgy ragyog, mint reggel a felkelő nap. A királylány azt gondolta, hogy idegen érkezett, és a vizesedényt a kezébe vette, hogy illő módon helyezze elébe. Amikor elérte a házat, valóban egy csodaszép férfit látott a gyékényen nyugodni. Odalépett hozzá, illendően köszöntötte, és kecsesen átnyújtotta neki a vizet. A férfi felkiáltott:

– Miért nem dobod ide a vizet Kanamotónak? Ma annyira más vagy. Ez itt Kanamoto vize.

Elvette a vizet, és megmondta, hogy ő Kanamoto. Felesége kedvéért ezután mindig megtartotta szép alakját és jólelkűségét, s nagyon boldogan éltek egymással.

AZ OKOS APIUTA

Niutao

Volt egyszer egy nagyon szegény család. Olyan szegények voltak, hogy még kunyhójuk sem volt, amelynek fedele alatt védelmet kereshettek volna az esőtől. A gyerekek egy fatál alatt guggoltak, hogy ne ázzanak meg nagyon. Nem tudták, hogyan is élhetnének másképpen. De az egyik fiú, Apiuta okosabb volt, mint a többi. Még az állatokkal is tudott beszélni. Egy napon egy ismeretlen állat így szólt hozzá az erdőben:

– Gyere velem! Megtanítalak, hogyan kell házat építeni.

A fiú félelem nélkül követte az állatot, majd egy idő múlva visszatért szüleihez, és szilárd házat épített nekik, amelyben lakhattak, és jobban élhettek, mint azelőtt.

Hallották egyszer, hogy a sziget főnöke férjhez adja a lányát és választani akar a kérők közül. Apiuta is szívesen megjelent volna, de szégyellte magát szegényes ruházata miatt. Elment hát az erdőbe, hogy megkeresse az ismeretlen állatot, és segítséget kérjen tőle. Az állat barátságos volt hozzá, a legszebb ruhát adta neki, és azt mondta, menjen csak nyugodtan a főnök udvarába. Ott a fiú volt a legszebb minden kérő között. A főnök lánya azonnal belé is szeretett, és csak Apiutához akart feleségül menni. A főnöknek azonban nem kellett ilyen szegény vő, és kereken elutasította. Ekkor a lány ezt mondta:

– Nos, jól van. Akkor válasszuk ki azt a kérőt, aki a legszebb gyűrűt hozza.

Apja egyetértett ezzel. Azt gondolta ugyanis, hogy a szegény fiú ilyesmit sohasem tanult, és ideje sincsen arra, hogy a családjáról való gondoskodás mellett még gyűrűt is csináljon.

Amikor elérkezett az idő, hogy a kérők bemutassák a gyűrűiket, megjelent Apiuta is. Mindegyik között az ő gyűrűje volt a legszebb, úgy csillogott, mintha aranyból lenne, míg a többiek gyűrűi csak a kókuszdió héjából készültek.

A főnök azonban nem állta a szavát, hanem egy másik ifjút jelölt ki lánya férjéül. Kitűzték a menyegző időpontját, és hozzáláttak az

előkészületekhez. Az ünnepi napon Apiuta is elment a főnöki ház elé. A főnök lánya behívta magához, és elmondta mindenkinek, hogy csak Apiutához akar feleségül menni. Otthagyta a főnöki házat, és Apiutával ennek szüleihez ment. Ezután ott éltek együtt. Apiuta azonban egyre elégedetlenebb lett egyszerű életükkel, és ki akart menni a tengerre. Felesége elengedte, és Apiuta csónakjával egy idegen szigetre hajózott. Felderítette az ottani települést, és megtudta, hogy most érkezett el az a nap, amikor szokás szerint egy éppen felnőtt elsőszülött gyermeket egy szörnynek fel kell áldozniok. Ez alkalommal a főnök lánya volt a soron, és nagy volt a jajveszékelés, mert a lány nagyon szép volt. Apiuta látta, amint a fiatal lány egyedül ment az áldozati helyre, és nagyon megsajnálta. Követte, mert küzdeni akart érte. Odakiáltott neki, hogy rejtőzzék el, majd ő harcba szállt a szörnyel. A harc elkezeseredetten folyt. Bár Apiuta nagyon erős volt, ereje mégis hamarosan lankadni kezdett. Ekkor a hazai szigeten élő nagy állatot hívta, amely azelőtt annyit segített neki, és ezzel elvesztette az eszméletét. A nagy állat megjelent, és addig harcolt védencéért, amíg a szörnynek vége nem lett. Ezután eltűnt.

A főnök lánya rejtekhelyéről mindent végignézett. Amikor véget ért a harc, odalépett az ifjúhoz, de nem tudta felébreszteni mély eszméletlenségéből. Ekkor gyűrűjét az ifjú ujjára húzta, és elhagyta a félelmetes helyet, hogy hazatérjen. Amikor a falubeliek meglátták, nagyon megdühödtek, mert azt hitték, hogy a lány a szörnytől való félelmében elfutott, és azért számolniok kell annak bosszújával. A lány azonban elmondta nekik, mi történt – csak az áldozati térre kell menniök, és láthatják, hogy igazat szól. Az apa azt mondta, hogy menjen feleségül megmentőjéhez, és nagy menyegzői ünnepet rendeztek. Apiuta nem akarta a barátságos embereket rászedni, és a főnök lányát is feleségül vette. Egy idő múlva azonban honvágyat érzett, és azt mondta, el kell mennie, hogy más szigeteket is felkeressen. Elengedték, és Apiuta visszatért első feleségéhez, aki közben szép fiút szült neki. Ott maradt azután, ahová tartozott, és elégedetten élt tovább.

A PUA-FA SEGÍTSÉGE

Niutao

Élt egyszer egy férfi és egy nő. Tíz lányuk volt. Amikor a lányok felnőttek, a szülők mindegyiküknek pazar érettség-ünnepet tartottak. Amikor a legfiatalabb is felnőtt, és ugyancsak várta a maga érettség-ünnepét, anyja megtagadta tőle, mert ezt a lányát nem szerette. A lány az erdőbe ment, és sírt. Amikor leült egy pua-fa alá, ez így szólt hozzá:

– Mondd csak, miért sírsz?

A lány így válaszolt:

– Hogyne sírnék, amikor a szüleim nem akarnak számomra érettség-ünnepet rendezni, és csak komisz szavakkal szólnak hozzám.

A pua-fa vigasztalta, és ezt mondta neki:

– Én majd segítek rajtad, mássz csak fel rám!

Bár a fa eredetileg kicsi volt, a lány mászása közben egyre magasabbra és magasabbra növekedett, míg végül a lány elért az égbe. Itt minden ugyanolyan volt, mint a földön. A lány közben megszomjazott, és inni kívánt. A pua-fa azt válaszolta, hogy csak szálljon le róla, és vegye el azokat a pálmalével teli csészéket, amelyeket talál. Volt ott egy kunyhó, amelyben két vak férfi ült, és a tűzön sok kis kókuszdió-edényben pálmalét főzött. A lány fogott egy edényt, kiitta, majd leült. A férfiak megtapogatták és megszámozták az edényeket, és közben megfogták a lányt is. Észrevették, hogy egy teli edényt kiivott. Ezen annyira feldühödtek, hogy nyomban megakarták ölni. A lány nagyon megijedt és a pua-fától kért segítséget. A pua-fa megnyugtatta, és azt mondta, nem kell egyebet tennie, csak legyen barátságos a férfiakkal. Így a lány felajánlotta segítségét a férfiakkal, és megkérdezte, hogy megfésülj e-e őket. A férfiak azonban bizalmatlanok voltak, és azt mondták, egyedül is tudnak fésülni. Ezután azt kérdezte, hozzon-e fát, és rakjon-e a tűzre. De a férfiak nyersen azt válaszolták, hogy csak ők tudják, hogyan kell ezt tenni. A lány ekkor felajánlotta, hogy megszabadítja őket a vakságtól. Ez tetszett a vakoknak, és beleegyeztek. A lány most

elment, hogy egy fehér rákot hozzon a partról, az erdőből pedig egy másikat. Amikor visszatért, felnyitotta az egyik vak szemét, és látta, hogy tele van fűdarabokkal, rovarokkal és egyéb szeméttel. A lány megtisztította a szemeket a hegyes ráklábakkal, és ezzel újból látóvá tette a férfit. Ugyanez történt a másik vakkal is. Nagyon hálásak voltak a lánynak, és kérték, hogy maradjon náluk. Volt azonban két emberevő fiuk, akik elől el kellett rejteniük a lányt. Begöngyölték hát egy gyékénybe, a tető alá tették, és még egy nagy fatállal is befedték. Amikor a két fiú hazatért, mindjárt megszimatolták, hogy idegen járt náluk. Az öregek először azt mondták, hogy senki sem látogatta meg őket, s mindvégig egyedül voltak. De azután mégiscsak elmondták, hogy most már látnak, és hogy ki segített rajtuk. Ekkor elhatározták, hogy a lányt felveszik házközösségükbe, és maradhat, ameddig csak akar. A lány gondoskodott a házról, és végezte a szokásos munkákat. Sok gyékényt is font. Idő múltán mégis honvágy fogta el, és az övéihez kívánt menni. A férfiak sok gyékényt és ajándékot adtak neki az útra. A gazdagon megajándékozott lány lemászott a fán, és a szülői házhoz ment. Ott nagyon szívélyesen fogadták, és késő éjszakáig kellett mesélnie. Kis idő múlva a többi nővér is látni akarta azt a helyet, ahol legfiatalabb húgukat olyan vendégszeretően fogadták. Felmásztak a fán, és minden úgy volt, ahogy húguk mondta. Később a férfiak is lejöttek, hogy kis barátnőjük szüleit meglátogassák. Így minden jól ért véget.

A SÍRÓ MATANOKO

Niutao

Volt egyszer egy Nautoka nevű férfi, aki bolondulásig szerette a lányát. Minden kívánságát, amiről csak tudott, teljesítette. Egy reggel felébredt a kis Matanoko, aki a holdról álmodott. Azt mondta, hogy szeretné a holdat meglátogatni. Az apa mondta ugyan, hogy a hold nagyon messze van, és lehetetlen oda eljutni, Matanoko azonban csak sírt és kiabált. Keresztül akarta vinni az akaratát, és a holdba akart menni. Az apa nem bírta sokáig hallgatni a sírást, és felszerelt egy csónakot a távoli útra. Még hat férfit vitt magával, és mindannyiok számára elegendő élelmet. Végül Matanokóval maga is beszállt, és elhagyták a szigetet. Már nagyon sokáig utaztak, amikor egy szigethez értek, Nautoka óvatos volt, és megparancsolta, hogy a csónakban levők közül csak az első ember válaszoljon a kérdésekre, mert azt gyanította, hogy a szigeten szellemek élnek. És valóban, embereket pillantottak meg fatörzsnyi vastagságú lábakkal. Az emberek odamentek hozzájuk, és kérdezték, kik és honnan jönnek. De csak egy férfi válaszolt nekik. Ezután továbbhajóztak. De ennek a férfinak a lábai láthatóan vastagabbak és nehezebbek lettek. A nagy csónak ettől a súlytól már-már merülni kezdett, és ezért Nautoka, hogy megmentse a többieket, kénytelen volt a férfit a tengerbe dobni. Nemsokára megint egy szigethez értek. Itt is ijesztő volt, mert az embereknek nagyon nagy fülük volt. Megint csak a csónakban legelöl levő férfi válaszolhatott a kérdésekre, ő sem jár jobban, mint az első férfi. A tengeren a fülei olyan formátlanná és nehezzé nőttek, hogy a férfit a tengerbe kellett dobni, hacsak nem akartak elsüllyedni. Most a harmadik szigethez értek. Itt óriási fejű emberek laktak. A csónak legénységéből megint csak egyetlen férfi válaszolt, akinek nemsokára ugyancsak súlyos, óriási feje lett, és ezért neki is meg kellett halnia. A negyedik szigeten formátlan kezű emberekkel találkoztak. A válaszolóval ugyanaz történt, mint elődeivel, kezei nagyokká és nehezzé váltak. Ezután olyan szigethez értek, ahol az embereknek karhosszúságú orra volt. Megint életét veszítette az egyik férfi. Az utolsó férfi végül a hatodik szigeten tett

látogatás után pusztult el. Most már csak Nautoka volt a csónakban a kis Matanokóval.

Nemsokára mégis elérték a holdat. Nautoka lánykáját rátette a holdra és megfordult a csónakkal. Matanoko azonban hangosan sírt, és kiáltozott, hogy nagyon hideg van a holdon. Fázik és inkább a napra menne. Nautoka visszament hozzá, fogta, és elvitte a naphoz. Ott azonban Matanoko még jobban sírt, mert nagyon melege volt, és megint a holdhoz akart menni. Nautoka megint lehozta, és elment vele a holdhoz. Remélte, hogy most már elégedett lesz Matanoko. Itt azonban a kislány megint csak nagyon fázott, és haza akart menni. A jó apa ezt a kívánságát is teljesítette. Hazatértek, de a holdhoz még egyszer elmenni már nem akartak.

A MOSTOHAGYEREK

Niutao

Egy kislánynak meghalt az anyja, és apja újból megházasodott. Az új feleség azonban nem volt jó a gyerekhez. Minden munkát vele végeztetett, és nem adott enni neki. Az asszony édesgyermekai sajnálták a kislányt, de szigorú anyjuk megtiltotta nekik, hogy mostohahúguknak bármit is kedvére tegyenek. Sírva ment a gyermek anyjának sírjához, aki a széllel megsúgta neki, hogy egy kosárban mindig talál magának ennivalót.

Történt egyszer, hogy a főnök egyik fia hozzáillő feleséget keresett magának. Meglátta ezt a kislányt is, és beleszeretett. Amikor azonban megkérte a lány kezét, a mostohaanya megtagadta tőle a lányt, és mindig a saját lányait tolta előre. De a szép ifjúnak ezek a lányok nem kellettek. Megint sírva ment a mostohagyerek anyja sírjához. Ez szép szavakkal vigasztalta gyermekét, és ezt mondta neki:

– Ülj a sírra a fejemhez, és várj!

A lány így is tett. A főnök fia a lányt a házban kereste, és nem akart a gonosz mostohára hallgatni. Így az apának kellett elmennie, hogy megkeresse gyermekét. Kereste az erdőben és első feleségének a sírjánál. Amikor a sírhoz ért, a halott anya berántotta a sírba, s a gyermeket is magával vitte a mélybe. A kérő sokáig várt hasztalan a menyasszonyára. Nem jött vissza sohasem.

A TÍZ FIVÉR

Niutao

Élt egyszer tíz fiútestvér, akiknek a neve sorban Taszi, Lua, Tolu, Fa, Lima, Ono, Fitu, Valu, Iva, Fulu vagyis egy, kettő, három, négy, öt, hat, hét, nyolc, kilenc, tíz volt. Mindegyiküknek annyi kése volt, amilyen számot jelentett a neve. Egyszer versenyezni kezdtek, amelynek során mindegyiküknek egy csónakot kellett készítenie. Taszinak csak egyetlen kése volt. Lehet, hogy ügyetlen volt, vagy egyetlen kését nagyon elhasználta, a kés mindenesetre kettétört. Ekkor fivéréhez, Luához ment, hogy kést kölcsönözzön tőle. Lua azonban úgy vélte, hogy neki magának is kevés kése van, és ezért Toluhoz küldte. De Tolu sem akart három kése közül akár csak egyet is nélkülözni, és Taszit Fához küldte. De ez a fivér is továbbküldte s ugyancsak a következőhöz. Végül Fulu sem akart Taszinak kést adni, mert a többiek sem adtak. Taszi csalódottan a partra ment, azt gondolta, talán segíthet magán az éles peremű kagylókkal. A parton egy teknősbékával találkozott. A teknősbéka megszólította, és megkérdezte, nem áshatna-e a háza mögött egy gödröt, amit azután ismét betemetne. Taszinak azonban csak akkor szabad odanéznie, amikor a teknősbéka már megint a vízbe ért, és eltűnt a hullámok mögött. Ez szerencsét hozna neki. Taszi beleegyezett, és nyugodtan várakozott a parton, míg a teknősbéka visszajött, és eltűnt a vízben. Ezután hazament, és megkereste azt a helyet, ahol a teknősbéka volt. Gondosan ásni kezdett. És mit talált a gödörben? Sok kést és mindenféle olyan eszközt, amit a csónakkészítésnél jól használhatott. Nagyon boldog lett és mindjárt hozzáfogott a munkához. Még testvéreinél is hamarabb készült el. Ezek csodálkoztak, és irigykedtek rá. Megkérdezték, hogyan készült el kés nélkül olyan gyorsan. Taszi mindenről hűségesen beszámolt. Ekkor Lua felkerekedett, hogy maga is találkozzék a teknősbékával, és tőle ajándékot kapjon. Meg is jelent a teknősbéka, és udvariasan megkérdezte Luát, megengedi-e, hogy a háza mögött gödröt ásson, de csak akkor szabad odanéznie, ha ő már eltűnt. Lua igen örvendezve ezt meg is ígérte, és alig tudta kivárni, hogy

visszatérhessen a házához. Sietve ásni kezdett azon a helyen, ahol a teknősbéka volt. És mit talált a gödörben? Semmi mást, mint ürüléket. Minden fivére kinevette.

A GONOSZ NŐVÉR

Niutao

Volt egyszer két nővér, Polapola és Fangongo. Mindegyikük magányosan élt a maga házában. Életük eltérő volt. Míg Polapolának csak egyetlen fia volt, akit Taungának hívtak, addig Fangongónak tizenkét fia volt, és mindig szorgalmasan fonta a gyékényeket. Történt egyszer, hogy Fangongo már minden anyagot elhasznált, de a gyékénnyel még mindig nem készült el. Ekkor legidősebb fiát elküldte a nővéréhez, hogy kérdezze meg, nem tudna-e néhány kész levélcsíkot kölcsönözni. Amikor a fiú megérkezett Polapolához, előadta a kérését. Polapola azonban azt mondta, hozza előbb oda a kisfiút, aki a tető alatt felakasztott kosárban feküdt. Az ifjú felmászott, de Taunga erős volt. Magához húzta a fiút, és darabokra törte. Miután Fangongo hasztalan várakozott, egy idő múlva második fiát küldte el, hogy a nővérétől némi gyékényanyagot kérjen. De ugyanúgy történt minden, mint az előző alkalommal. Fangongo semmi rosszat nem gyanított, és egymás után mindegyik fiát elküldte a nővéréhez. De mindegyik fiúval ugyanaz történt, mint az elsővel, mindannyiukat megölte a kis Taunga. Végül már csak a legkisebb fiú maradt meg, de Fangongo őt már nem akarta elküldeni. A gyermek olyan kicsi volt, mint az ujjam, és anyja nagyon szerette. A fiú azonban mindenképpen meg akarta keresni bátyjait, és addig könyörgött, míg anyja megengedte, hogy elmenjen a nővéréhez. A fiú azonban elővigyázatosan kését is magához vette, mert mindenféle bajt gyanított. Útközben vágott magának két vékony botot, és ezeket szintén magával vitte. Polapola házába érve megkérdezte, mint bátyjai is őelőtte, hogy tudna-e adni levélcsíkokat az anyjának. De Polapola azt parancsolta neki, hogy hozza le először kisfiát, aki a tető alatt egy kosárban feküdt. A fiú óvatosan felmászott az oszlopon, és ezt mondta:

– Nem látom a gyermekedet, Polapola.

– Menjél csak közelebb a kosárhoz – válaszolta Polapola.

Amikor a fiú gyanakodva közelebb lépett, kiugrott Taunga a kosárból, hogy megölje. De most Fangongo fia volt a gyorsabb.

Ráugrott, és a botocskákkal kiszúrta Taunga mindkét szemét, aki így borzalmas halált halt, míg Fangongo fia gyorsan hazafutott az anyjához. Anyja megkérdezte, miért fivérei és a levelek nélkül érkezett. A kisleány mindent elmondott neki. Gyászolták a fivéreket, de legalább megbosszulták őket.

MELE

Niutao

Egy házban tíz testvér élt együtt. Szüleik már meghaltak, és a gyermekeknek maguknak kellett gondoskodniuk magukról. A testvérek közül kilenc fiú volt, egy pedig lány. A legidősebb fiút Tuinak, a kislányt pedig Melének hívták. Mele pedig otthon maradt, amikor bátyjai elmentek. Tui különösen szerette őt és mindennap elment az erdőbe, hogy húgocskájának pillangót fogjon. Házuk mellett egy fa állott. A fára gyakran rárepült egy *ngongo*-madár, amelyet Mele hallal és más ennivalóval táplált. Ez volt a barátja, amikor egyedül tartózkodott otthon. Egy napon azonban hiába várta a madarat. Nem jött, és csak nem jött, és a bátyjai is késtek. Annyira elhagyatva érezte magát, hogy bekiáltott az erdőbe:

– Tui, Tui! – Mert szerette volna a bátyját maga mellett tudni.

De egy óriás hallotta meg a kiáltást, és ő válaszolt:

– Ui, ui!

Mele azt hitte, hogy a bátyja válaszolt, és hozzá akart sietni. Így hát szembetalálkozott az óriással. Amikor a fivérek hazatértek, nem találták kis húgukat, akit annyira szerettek. Mindenütt keresték, és végül elhatározták, hogy átkutatják az erdőt is. Egy kis madár megmondta nekik, hol találhatják meg a húgukat. Elrejtőzve addig vártak, míg az óriás elment hazulról. Ekkor beszéltek Melével és tanácsot adtak neki, hogyan szabadulhat meg a gonosz óriástól. Amikor az óriás visszatért, Mele nagyon barátságos volt hozzá, enni hívta, és azt mondta, hogy megtette. Ez nagyon tetszett az óriásnak, és annyira jól érezte magát, hogy mélyen elaludt. Mele ekkor felállt, fogta az óriás hajának hosszú végét, és erősen egy nagy fa gyökereihez kötötte. Az óriás sokáig aludt, és nem akart felébredni. Mele újból és újból megkísérelte felébreszteni, de az óriás azt mondta, hogy olyan pompásan fészülte meg a haját, hogy még sokáig akar aludni. Mele ekkor egy fűszállal megpiszkálta az orrát. Ezt már nem állta ki, mert nagyon csiklandós volt, és egészen felébredt. Mele ekkor így szólt hozzá:

– Isten hozzád, itthagylak!

Az óriás megdühödött, és meg akarta fogni Melét. De a kislány elment. Az óriás felugrott, és utána akart menni. Közben nem vette észre, hogy a haja erősen oda van kötve a nagy fához. Csak rángatta a fejét, és el akart szabadulni. De a nagy fa ledőlt, és az óriást maga alá temette.

MOLOTI ÉS MOLOTA

Niutao

Moloti és Molota két fiú volt, akik mindig együtt játszottak, és versenyeztek egymással. Moloti nagyon erős volt. Egy alkalommal Molotát begöngyölte egy gyékénybe, és útnak indult vele. Molota féltében így szólt hozzá:

– Mit teszel Moloti, hová mész most velem?

Moloti ezt válaszolta:

– Most elmegyünk a főzőkunyhókhöz.

Amikor odaértek, Moloti kigöngyölte Molotát, és azt mondta neki, hogy birkózzanak, és aki gyengébbnek bizonyul, az lesz megfőzve. A birkózásnál Moloti bizonyult az erősebbnek, és Molotát a földkemence forró köveire dobta. Ezután még gyékényekkel fedte be, majd leült a tűzhely mellé, és várt, hogy minden elkészüljön. Kis idő múlva felemelte a gyékényeket, és mindenféle ízletes ennivalót, csirkét, tárót, halat, rizst talált a gödörben. Egyszer csak Molota odalépett, és mindketten leültek, hogy egyenek. Ezután még egyszer birkózni kezdtek, hogy meglássák, melyikük az erősebb. Ezúttal azonban Moloti veszített, és most Molota dobta őt a földkemence forró köveire. Minden úgy történt, mint az előbb, ugyanis Moloti is értett az átváltozáshoz. Megint ettek az ételből. Tudták, hogy egyenlő erősek, és nem volt szükségük további erőpróbára.

A VESZÉLYES ZÁTONY

Niutao

Patangitangi és Mafenu barátok voltak és Niutaón éltek. Gyakran játszottak a lagúnában, azon a részen, amelyet Taliuának neveznek. Patangitangi egyszer el akart rejtőzködni, és a zátony egy előugró része alá bújt. Mafenu keresésére indult. Közben a szikla rázuhant Patangitangira, és beszorította a fiút. Kérte Mafenut, hogy húzza ki, mert egyedül nem tudja kiszabadítani magát. De bármennyire igyekezett is Mafenu, nem tudott segíteni a barátján. Jött a dagály és a víz emelkedni kezdett. Mafenu még mindig Patangitangi megmentésén fáradozott. De a szikla nagyon szorította Patangitangit és Mafenunak végig kellett néznie, ahogyan barátja lassanként megfulladt.

A KITASZÍTOTT ASSZONY MEGMENTI A SZIGETET

Niutao

Élt nagyon régen Niutaón egy nő, aki rossz hírbe jutott, mert egy ismeretlen szellemlénnel állott kapcsolatban. Megragadták az emberek, és büntetésül jelet akartak égetni a testére. De a nő értett hozzá, hogyan tévessze meg őket. Egy kis kókuszdióhéj-lapocskát tett arra a helyre, ahol meg akarták égetni, és a lapocskát a barna bőrön nem vették észre. Egy idő múlva két csodálatosan szép fia született. De a falubeliek továbbra is gonosz varázslónak tartották, elvették tőle a gyermekeket, és arra kényszerítették az asszonyt, hogy távol éljen tőlük számkivetésben. Az asszony, szegény, éhezett, mert egy nő egyedül nem tud annyi élelmet szerezni, hogy mindennap jóllakhassék. Nem tud felmászni a magas kókuszpálmákra, hogy leszedje a kókuszdiót, és a zátonynál csak kis halakra tud horgászni. Amikor fiai felnőttek, egyikük időnként ellátogatott hozzá, és a tilalom ellenére kókuszdiókat dobált le neki, mert nagyon sajnálta az anyját.

Egy napon a sziget egy egészen félreeső helyén idegen csónakok kötöttek ki, és a szigeten lakók nagyon féltek. Nem látták megérkezni az idegeneket, és így nem tudták, ellenségeik közül mennyien rejtőztek el. A kitaszított asszony fiait Foének és Foefakamelének hívták. A két fiú elment anyjához, és elmondta neki, milyen veszélyben forognak mindannyian. Az anya azt mondta:

– Ha azt akarjátok, hogy segítsek rajtatok, hozzatok nyomban százötven gyékényt és egy kókuszdiót.

A fiúk visszasiettek a faluba, és azt mondták az embereknek, hogy ebben a helyzetben az a legjobb, ha elfogadják a kitaszított segítségét, összeadták a gyékényeket, míg csak össze nem gyűlt a százötven darab, és a két fiú elvitte őket éjszaka az anyjához, ahogyan az nekik megmondta. Az asszony ezután elment az ellenséghez, és a magával vitt ajándékokkal kiengesztelte őket. Másnap kora reggel az ellenség felkészült, asszonyaikkal és

gyerekeikkel csónakba szálltak, és lassan a sziget kikötőjébe hajóztak, ahol a parton már várták őket a helybeliek. A csónakokat partra húzták, de a harc helyett a nők és a férfiak összegyűltek, kérdezősködtek és válaszoltak egymásnak. Mindenki barátságosan viselkedett. Az idegenek közül két harcosnak, Kauvaesekének és Kauvaepapának azonban nem tetszett a barátkozás. Így kiáltottak:

– Miért jöttünk ugyan ide, ha nem harcolunk a szigetért? Dicstelenül vonuljunk el?

Mivel erősek voltak, és verekedni volt kedvük, senki sem akart kikezdeni velük, és mindenki kitért előlük. Ettől a két harcos még hevesebben kezdett kiabálni. Amikor már a sziget lakóinak a becsületét is megtámadták, a kiközösített asszony két fia kiállt harcolni. Kitűnt, hogy ők az erősebbek, és meg is ölték a két idegent. Ekkor mindenki fegyvert ragadott, és vad harc kezdődött, amelyben sokan életüket veszítették. Amikor kifáradtak, a sziget lakói visszavonultak, hogy még jobban felszereljék magukat, de amikor megint a partra értek, az idegenek már elhagyták a szigetet, és soha nem is tértek vissza.

A TUNA-HAL, AKI MAGÁVAL AKARTA VINNI A HÚGÁT

Niutao

Egy faluban egy Tuapa nevű házaspárnak fia született. A fiúnak olyan torz volt a teste, hogy visszariadtak tőle – felül ugyanis olyan volt, mint egy hal, alul pedig, mint egy ember. A házaspár úgy döntött, hogy nem tart meg ilyen szörnyet, és ezért a lagúnához vitték, hogy bedobják a vízbe. Ettől fogva kerülték a lagúnát.

Egy idő múlva az asszony megint gyermeket hozott a világra. A gyermek kislány volt, és olyan szép, amilyent sehol sem lehet látni. A szülők a kislányt Szinának nevezték el, és mindent megengedtek neki, azt tehette, amit csak akart. Mindössze azt tiltották meg, hogy a lagúna közelébe menjen. Szinának volt egy szép gyűrűje, amely kókuszpálma-levélből készült. Ezzel játszott a legszívesebben. Történt egyszer, hogy a gyűrűt különösen magasra dobta fel. A gyűrű messze tőle esett le a földre, majd gurulni kezdett, és egyre csak gurult és gurult. Szina utánafutott, és nem vette észre, hogy a számára tilos helyre került. A gyűrű a lagúnába esett, és a kislány tanácstalanul állott meg a parton. Ekkor felmerült a *tuna-hal*, és azt mondta neki, hogy mivel a gyűrű a vízbe esett, akkor már az övé, és ha vissza akarja kapni, akkor nála kell maradnia. A kislány egy ideig a tuna-halnál maradt, később azonban éhes lett, és azt mondta, haza akar menni. A tuna-hal egészen addig nem engedte el, amíg meg nem ígérte, hogy visszajön, és mindkettőjük részére ételt is hoz magával.

Amikor visszatért szülei házába, elmondta mindazt, amit átélt. A szülők nagyon megijedtek, mert rájöttek, hogy a tuna-hal az ő fiuk, és így Szina fivére. Ezért Szinát házoszloppá változtatták, és várták, mi fog történni. Nemsokára jött a tuna-hal, hogy elvigye a lányt. A szülők azt mondták neki, hogy Szina már elment, amikor azonban körülnézett a hal, megismerte Szinát az oszlopban. Ezzel megint hatalmába került a lány, és visszavitte a lagúnához. Egy idő múlva megengedte, hogy Szina ismét hazatérjen, de csak miután

megígérte, hogy visszajön. A szülők lányukat most fatállá változtatták. Amikor a hal eljött, hogy elvigye a lányt, megint felismerte, és magával vitte. Harmadszor is megtörtént, hogy a lánynak szabad volt hazamennie. A szülők ekkor gyermeküket a háztetőre ültették, és hatalmas tüzet raktak. Szina füsttel az égbe szállt. Ott ült fenn egy fekete felhőn. A felhő így szólt hozzá:

– Nem maradhatsz nálam, mert itt nem vagy biztonságban. Menjél tovább a vörös felhőhöz!

Amikor Szina odaért, megkérdezte, maradhat-e, de a vörös felhő is tovább küldte a fehér felhőhöz. A fehér felhőn egy Mauimatua nevű férfi élt. Szina odament hozzá, és megkérdezte, ad-e szállást neki. Mauimatua örült ennek, és ettől fogva együtt éltek.

Időközben a hal ismét elment, hogy Szinát magához vigye. Amikor a szülőkhöz ért, látta, hogy a lány nincsen ott. Mindenütt kereste, míg a szülők végül megmondták, hogy Szina felszállt az égbe. Ekkor útra kelt a tuna-hal, hogy a lányt az égben megkeresse. Megkérdezte először a fekete felhőt, majd a vörös felhőt, és végül eljutott a fehér felhőhöz. Ott meglátta Szinát Mauimatua házában. A férfi barátságosan meghívta a halat ebédre, szép lakomát készítettek, de közben csak arra gondoltak, hogyan tudnák megölni a halat. Amikor a pép elkészült, Szina kivett egy izzó követ a földkemencéből, és elrejtette abban a tálban levő pépben, amelyet a hálnak akart nyújtani. Amikor leültek enni, azt mondta Mauimatua, náluk az a szokás, hogy az ételt gyorsan nyelik le, és aki lassan enne, az megsértené a házigazdát. A tuna-hal, aki nem akart okot adni az ellenségeskedésre, ugyancsak gyorsan megette, ami a táljában volt, és a péppel együtt az izzó követ is lenyelte. A kő elégette a gyomrát, és holtan esett össze. Mauimatua és Szina levágták a fejét, és a tuna-halat, akiben olyan nagy volt az életerő, házuk mellett temették el. Nemsokára ezen a helyen nagy és erős kókuszpálma nőtt, amelyen sok gyümölcs csüngött. A diók a földre néztek. A kókuszdió ma is úgy néz ki, mint a tuna-hal feje.

A BŰN

Niutao

Egy asszony első gyermekét várta. Mindig rosszul érezte magát, és nem akart semmihez sem hozzányúlni. Férje aggódott miatta, és bármit is kívánt, szívesen elhozta neki. Az asszony azonban csak tuna-halat kívánt. Ilyet azonban nem volt szabad ennie, mert *családja a tuna-halához kötődött*, és olyanok voltak egymással, mint a testvérek. Végül is kihajózott a férfi tuna-halra halászni. Fogott is egy vörös tuna-halat, elkészítette és feleségének adta, hogy megegye. Amikor azonban az asszony elé került a hal, vonakodott enni belőle, jóllehet ő maga kívánta. A férfi megint kiment a tengerre. Most egy fekete tuna-halat fogott. De az asszony ezt is elutasította. Harmadszor is elment a férfi halászni, és most egy fehér tuna-halat fogott. De a nőnek ez sem kellett. Étvágya a tuna-halra azonban nem csillapodott, és a férfinak még egyszer ki kellett mennie a tengerre. Ez alkalommal egy másik tuna-halat fogott a férfi, ez azonban olyan nehéz volt, hogy nem tudta beemelni a csónakjába, de nem tudta megölni sem. A hal ekkor így szólott hozzá:

– Érints meg *malie*-füvel, és halott leszek.

Így is történt, és a hal a földkemencébe került. Az asszony ezután kislányt hozott a világra. Nagy vihar tört ki. Az asszony fogta a gyermeket, egy nagy fatálba tette, és szólt a férjének, hogy mindkettőjüknek menekülniük kell, ha kedves az életük. A csónakhoz futottak, és egy másik szigetre menekültek.

A gyermeknek Taelepiszanga volt a neve. Míg nagy nem lett, mindig a fatálban aludt. Amikor felnőtt, kivette a tálból azt a kötenyt, amelyen feküdni szokott, és felöltözött. Ezután fürödni akart menni, hogy megtisztálkodjék. Az úton egy férfi állott, aki megállította. A lány megkérdezte a nevét, és a férfi megmondta, hogy Tinilaunak hívják. Ekkor a lány is közölte, hogy az ő neve Taelepiszanga. A férfi megkérdezte, nem akar-e a felesége lenni. A lány beleegyezett, és a férfival elment a faluba, Tutuilába.

Amikor Taelepiszanga az első gyermekét várta, azt mondta neki férje, ideje, hogy a szüleit meglátogassa. Csónakjukkal elmentek

arra a szigetre, ahol Taelepszanga szülei laktak. Itt azt mondta az asszony a férjének, hogy a parton várjon rá. Ezután szülei házához ment, és látta, hogy az milyen gondozott és növényekkel és virágokkal van körülvéve. Húgai a házban játszottak. Beszél a gyerekekkel és megkérdezte tőlük, kié a ház. Húgai azt mondták, hogy Taelepszangáé. Ekkor odament Taelepszanga és minden növényt és virágot elpusztított. Ezután a gyékényekhez sietett, amelyeken illatos por száradt, és megfordította a gyékényeket. Ezután visszatért Tinilauhoz, és hazatértek.

Amikor az anya megjött, és látta a kárt, mindjárt tudta, hogy elsőszülött lánya, Taelepszanga járt ott. Megint ültetett növényeket és virágokat, és rendet csinált a házban. Egy idő múlva Taelepszanga kislányával, aki közben megszületett, újból visszatért. Bár a szülők mindig résen voltak, mégis sikerült Taelepszangának egy óvatlan pillanatban belépnie szüleinek a házába. Húgai azt kérték, hogy ne bántson semmit. De Taelepszanga megint csak elpusztított mindent. A szülők csak akkor érkeztek meg, amikor Taelepszanga már elvégezte a munkáját, és elment. Ekkor ők is kárt akartak okozni a lányuknak és a tengerhez mentek. Taelepszanga azonban összehívta a tenger halait, hogy öljék meg a szülőket. Ez meg is történt, és ezzel a lány és a tuna-halak ellen elkövetett bűnért megkapták méltó fizetségüket.

A MEGSZELÍDÍTETT HAL

Niutao

Egy Talanga nevű férfi fogott egy kis halat, és elvitte az anyjához. A halat egy tálba tették és mindennap enni adtak neki. Örültek a vidám kis állatnak és sokat üdögéltek a tál mellett, hogy nézegessék. A hal növekedett, és egyre nagyobb lett, míg végül kinőtt a tálból. Talanga ekkor kivette, és elvitte a zátonyhoz, ahol óvatosan a vízbe csúsztatta. Mindennap ugyanabban az időben kiment a zátonyhoz, és hívta a halat, hogy enni adjon neki. Nagy öröme mindig meg is jelent, egy délután azonban nem jött. Másnap Talanga megint elment ugyanarra a helyre. Most véres nyomokat pillantott meg a homokban. Követte a nyomokat, és először egy öregemberrel találkozott. Megkérdezte, nem látott-e egy nagy halat.

– Igen, válaszolta az öreg, néhány férfi ment el itt egy hallal, és nekem is adtak egy darabot belőle.

Talanga kereste a férfiakat, meg is találta őket, és velük együtt a halott halat. Talanga elszomorodott, majd dühös lett, és azon gondolkodott, hogyan tudná megbosszulni magát. Megidézte a szelet, hogy ölje meg a férfiakat. Nagy szélvész keletkezett. Megrázta annak a háznak az oszlopait, amelyben a férfiak aludtak. A nehéz tető beomlott, és maga alá temette a férfiakat, akik Talangát megfosztották a tulajdonától. A hal azonban megrohadt az esőben, és így Talanga csak azt a darabot tudta elvenni, amelyet a férfiak az öregembernek ajándékoztak. Ezt a darabot elvitte az anyjának.

Talanga később fogott egy másik kis halat, és betette egy tálba, hogy felnevelje. Amikor a hal kinőtt a tálból, Talanga – mint az előzőt is – visszaengedte a tengerbe. De bármilyen sokszor is hívta, bármilyen gyakran is ment a partra, a hal nem ismerte meg, és nem is jött soha vissza.

AZ ÁLLATOK VITÁJA ARRÓL, HOGY KI LEGYEN A KIRÁLY

Niutao

A világ kezdetén a tenger négy különálló részre oszlott. A part mentén éltek a legkisebb halak. Mindjárt utánuk következett a valamivel nagyobbaknak a birodalma. Ezek mögött már a nagyok úszkáltak. De a legnagyobbak, mint amilyen a bálna, messze kint éltek az óceánban. Minden hal egy nyelven beszélt, és azt akarták, hogy rendben éljenek, és legyen egy királyuk. De nem tűnt könnyűnek, hogyan tudnának mindannyian összegyűlni. A kis halak annyira féltek a nagyobbaktól, hogy biztonságuk végett kérték, inkább a zátonynál gyűljenek össze. Arra gondoltak ugyanis, hogy a veszély legkisebb jelére mindjárt elrejtőzhetnek a zátony bűvolyukaiban. Talán arra is gondolt egyikük-másikuk, hogy nagy testű ellenségeiket becsalhatják egy-egy hasadékba, ahonnan nem tudják kiszabadítani magukat. Mindenesetre olyan nagyon féltek, hogy nem tudták elhatározni magukat, elmenjenek-e a nagy halaktól kijelölt tanácskozóhelyre.

Eljött az a nap, amikor a választásnak meg kellett történnie. De a kis halak nem merészkedtek a gyűlés helyére, hanem bűvolyukaikban reszkettek a félelemtől. A nagy halak mind megjelentek, és meg akarták választani a királyt. De hiányoztak a kis halak szavazatai, akik távollétük miatt könnyen mondhatták, hogy ők nem választották meg a királyt, és így sem adót nem kell fizetniük a számára, sem alázatosnak nem kell lenniök iránta. Amikor a nagy halak már elég sokáig vártak, haragosak lettek és annak bűnét, hogy nem tudtak egyesülni, a kis halakra hárították. Fenyegetőztek, hogy ha nem jönnek, megeszik őket. De a kis halak most már annál inkább féltek. Amikor megjött a dagály, a nagy halak haragosan szétváltak. A zátonyhoz úsztak, és minden nagyobb hal egy kisebbet akart megfogni. Senki sem lett király, nem volt jog sem, és senki sem nyújtott védelmet. Csak a kis halak mondták, hogy ők a királyok, mert olyan okosan viselkedtek. De az összes többi hal Tapapát

ismerte el királynak, ő volt ugyanis a legnagyobb és legéhesebb cápa.

Nem tudom, hogyan esett, de ugyanakkor a szigeten élő állatok is rendet, jogot és királyt akartak. Elkezdődött a vita a patkány, a tyúk, a gyík és a bogár között, melyikük az előkelőbb. A gyík így szólt a patkányhoz:

– Mi nem jut az eszedbe? Szemetet eszel, és te akarsz király lenni?

A patkány ezt válaszolta:

– És te? Te ugyan mit csinálsz? A pizsokban csúszol-mászol. Hasad mindig a földet éri. Sohasem fog téged bárki is elismerni.

A gyík ekkor a bogárhoz fordult:

– Hogyan gondolhatsz egyáltalán arra, hogy király legyél, hiszen a legmocskosabb gyékények alatt élsz. Ez nem méltó egy királyhoz.

Ezután az állatok arra a véleményre jutottak, hogy a tyúk ellen egyikük sem tud felhozni semmit, mivel két lábon jár, és így megfelelő méltósággal tud viselkedni. A patkány még azt is hozzáfűzte ehhez, hogy a kakas olyan csodálatos hangon tudja bejelenteni a reggelt. A gyík azonban ellentmondott, és kifejtette, hogy mivel ő a király házában él, nyilván még okosabb és alkalmasabb a tisztségre. Azonnal szavába vágott a bogár, hogy ő is a király ételéből eszik, és a gyékényei alatt él. A tyúk az egész idő alatt csak ült, és látszólag odahallgatott a vitára. De csak unatkozott és éhes volt. Egyszerre csak felcsípte a gyíkot és megette, majd a bogarat nyelte le. A patkány rémülten nézte végig mindezt, és el akart futni, de mielőtt elillanhatott volna, már elkapta a tyúk. A patkány nagy veszedelmében így visított:

– Hagyj életben! Hát nem hallottad, hogy melletted álltam, és téged választottalak királlyá?

De a tyúk egykedvűen csak ennyit mondott:

– Nem, ezt nem hallottam – mivel egyáltalán nem is figyelt oda.

Ezután halálra csipkedte a patkányt. És ki most a király a sziget állatai közül? Senki!

Végül a sziget növényei is eljutottak odáig, hogy királyt akartak maguknak. Mindegyik növény dicsérte magát és hasznosságát, még a pici fű is. A lehangosabbak a nagy kókuszpálmák voltak, különösen azzal dicsekedtek, hogy az ember minden részüket

hasznosítani tudja. A kis fű virágjait hozta elő, aminek az emberek annyira örülnek. Csak ezt kellett a *lakau*-fáknak hallaniok, mivel virágjaik eljönnek hozzájuk, hogy ünnepeik alkalmával feldíszítsék magukat. Azt mondták, hogy az emberek megvetik a fűvet, és csak beszennyezik. Ekkor csendes lett a fű, és szégyellte magát. Az összes többi növény is a lakau-fáknak adta meg a tisztességet, hogy királyok legyenek, mivel semmi jobbat nem tudtak mondani. A lakau-virágok ragyogó lágy fehér és sárga színekkel nagyon szépek, illatuk pedig kábító.

SZINA MENEKÜLÉSE

Niutao

Egy apának és egy anyának volt egy fia, aki galamb volt és Lupénak hívták. Volt egy lányuk is, Szina. Egy napon a szülők az erdőbe mentek, hogy *lenga*-virágport hozzanak, amiből testpúdert szoktak készíteni. De esni kezdett, és egy fa alá álltak, hogy ne ázzanak át egészen. A lengához mindenesetre már nem jutottak hozzá az eső miatt. Ekkor eszükbe ötlött, hogy otthon van még valamennyi belőle. Hazatértek, és lányukat alva találták. Mivel a lengát hosszas keresés után sem találták meg a házban, úgy vélték, hogy az erdőben fáradtságosan megszerzett lengát Szina elpazarolta, és ezért megszidták, és nagyon megverték. Szina azonban tudta, hogy gyermeket vár, és a házból sírva a partra futott. Ott állt a tengernél, és egy halat hívott oda. Amikor odajött egy hal, bedörzsölte varázsolajjal, és ráült. De a hal ennek ellenére sem tudta elvinni. Szina hagyta, hogy elússzon, és egy nagyobb halat hívott. Ezt is bedörzsölte, és rá akart ülni. De ennek is túlságosan nehéznek bizonyult. Amikor harmadszor is hívott egy halat, egy teknősbéka jelent meg. Szina bedörzsölte a teknősbékát, és a teknősbéka már elbírta a lányt. Messzire úsztak a tengeren. Egy idő múlva azt mondta Szina, hogy szomjas. A teknősbéka azt válaszolta, hogy vegyen el az oldaláról egy kókuszdiót. Szina el is vette, és ivott. De a dió nagyon kicsi volt, és Szina szomjúsága egyetlen kortytól nem csillapodott. A teknős ekkor azt mondta:

– Kiálts csak, *tupu, tupu, tupu*. Akkor újból megtelik a dió.

Szina így is tett, és eloltotta a szomját. Ekkor azonban éhes lett, és fel akarta törni a diót, hogy megegye a húsát. A teknősbéka ezt mondta:

– A diót feltörheted a hátamon.

Szina meg is próbálta, de a héj nem akart eltörni. Ekkor Szina a diót a teknősbéka fején törte szét. A teknősbéka ezért nagyon dühös lett, és ledobta a hátáról a lányt. Lássa csak, hogyan jut tovább. A lány kapálódzott, és közel volt már a megfulladáshoz, amikor a teknős megkönyörült rajta, és engedte, hogy megint felmásszon a

hátára. Nemsokára egy idegen szigethez értek, és itt a partra mentek. Szina a teknőst ennek parancsára megütötte egy pálmalevéllal, hogy a halak ne tudják megenni. Ezután a házba ment, amit a közelben látott, és ott egy gyékény alá rejtőzött. Ez a ház egy Tinilau nevű férfié volt. Nem sokkal ezután, hogy a lány elrejtőzött, a férfi hazaérkezett. Mindjárt mondta a kísérőinek:

– Itt egy idegen embernek kell lennie. Valaki leveleket tépett le a pálmámról.

Átkutatta a házat, és a gyékényeket is felemelte. Ezek alatt megtalálta Szinát. Megkérdezte a nevét, és a lány megmondta, hogy Szinaloinak hívják. A férfinak annyira megtetszett a lány, hogy feleségül vette. Kis idő múltán Szina fiút szült, majd egy év múlva még egyet. A második fiú Tinilau gyermeke, volt, és ezért az elsőnek meg kellett halnia.

Tinilaunak azonban sok felesége volt. Amikor hazatért a halászatból, a zsákmányolt halakat mindannyiok között szétosztotta. Szina minden alkalommal csak egyetlen halat kapott. Ez azonban nem volt elég neki, és sokat szenvedett az éhségtől. Közben azonban hazulról odarepült bátyja, Lupe, hogy megkeresse a nővérét. A csőrében egy darab táró volt. Amikor Lupe végül megtalálta a húgát, a táródarabot az ölébe ejtette, és Szina ebből megértette, hogy közel van a segítség. Lupe magával vitte a húgát a magasba, és onnan kiáltott Szina Tinilaunak:

– Olyan sok halat adsz a többieknek, nekem pedig csak egyetlenegyet!

Ezután fivérével együtt elrepült onnan. A hú Lupe még egyszer visszarepült, hogy Szina kisfiát is elhozza. Tinilau azonban meg akarta tartani a fiát, és nem óhajtotta úgy, mint korábban Szinát, elveszíteni. Csónakba szállt, hogy a madártól elvegye a gyermeket. De Lupe gyorsabb volt nála. Tinilaut vágy fogta el Szina és kettejük fia után. Csónakjával elment Szina szigetére és ott mindkettőt megtalálta. Ezután mindannyian együtt éltek Szina házában.

UTÓSZÓ

Ezeket a történeteket 1963-64-ben a Gilbert- és az Ellice-szigeteken gyűjtöttem, ahová etnológiai kutatómunkát végző férjemet kísértem el. Neki köszönhetem az ösztönzést e történetek feljegyzésére. A nyugati Pacifikumnak erre a világ közlekedési útvonalaitól távoleső, egyenlítő környéki szigeteire vezető utunk első állomása a polinéz lakosságú Niutao volt, az Ellice-csoport egyik szigete. Itt jó barátságot sikerült kötnöm néhány asszonnyal, akik szívélyesen befogadtak maguk közé, és sok segítséget nyújtottak munkámhoz. A legnagyobb köszönettel tartozom a negyvenéves Szikiliti-Malónak, aki nevet is cserélt velem, a körülbelül ötvennégy éves Teangoinak, aki a mesék többségét mondta el, továbbá Tokelaunak, Teatinak és Szeluszelunak.

A mikronéziai Gilbert-szigeteken elsősorban Raphael nővér Tabiteueán, Teretia Onotián és Tareti Nonoutin azok, akiknek köszönettel tartozom. Kívülük még Tebiteuán Tabweának és Kareibonének, Onotoán Toaieueának, valamint Nonoutin Tónikának, Teunaiának, Tokiának és Maroitinak kell hálámat kifejeznem.

E kötet történeteinek első részét a déli Gilbert-szigeteken gyűjtöttem, a második része Niutaóról való elbeszéléseket tartalmaz. Niutao olyan közel fekszik a Gilbert-szigetekhez, hogy a kapcsolatok tagadhatatlanok. Itt azonban szembetűnően más fajtával, valamint eltérő hagyományokkal van dolgunk. A két szigetecsoport lakói alig értik meg egymást. Megjelenésükben a Gilbert-szigeteken élő mikronéziaiak az ellice-szigeteki polinéziaiaktól törékeny testalkatukkal, a szem erőteljesebb mongolredőjével és simább hajjukkal különböznek. Rendszerint már azokon a kis hajókon, amelyeket ennek az angol gyarmatnak a kormányzata üzemeltet, és amelyeken helybeliek dolgoznak, fel lehet ismerni, hogy a legénység tagjai az egyik vagy a másik szigetecsoport lakói közül kerülnek-e ki. Egy további, apróságnak tűnő külsőség csak megerősíti az első benyomáson alapuló elkülönítést. Ez pedig az a kés, amelyet a gilbert-csoportiak a csípőjükön hordanak, s ami számukra nem

kevésbé fontos a mindennapi munkában, mint könnyen sebezhető becsületük védelmében. A déli Gilbert-szigetek rideg, most túlnépesedett atolljain elkülönülten élő családcsoportok települtek meg. Ez mélyítette el a bizalmatlanságot és az ellenséges érzületet, és alapozta meg azt a bizonytalanságot és vereségérzetet embertársaikkal és a természettel szemben, ami viszont a védekezésre való állandó készséget eredményezte.

Földrajzilag és gazdaságilag mindkét szigetcsoport hasonló létfeltételeket nyújt lakóinak, szegényesebbeket a Gilbert-szigeteken, valamivel jobbakat az Ellice-szigeteken. Az élelem legfontosabb forrása a tenger kimeríthetetlenül gazdag halállománya, valamint a kókuszpálma, amelynek termése nélkül a napi táplálkozás ugyancsak elképzelhetetlen. Az Ellice-szigeteken ezenkívül a mocsári tárónak (*Cyrtosperma chamissonis*) a művelése fontosabb szerepet játszik, mint a Gilbert-szigeteken.

E trópusi vidékeken a legnagyobb figyelmet a mindennapi táplálék megszerzésének kell szentelni. Azok a területek, amelyeket a helybelieknek olyan gyakran fel kell keresniök, nem mindig veszélytelenek. A tengeren már a fáradtság is veszélyt hozhat magával, a tíz-húsz méter magas, karcsú kókuszpalmák megmászása pedig néha halálos lehet. Ezért gondolják olykor, hogy nagyobb mértékben függnék érzékfeletti erőktől, mint a látszólag uralható természettől. A megmagyarázhatatlan eseményeket gazdag fantáziájukkal kicifrázzák és értelmezik. A félelmet a szellemektől, amelyeknek kiszolgáltatva érzik magukat, már egy madárfajta éjszakai tompa fütyülése, vagy éppen az erdő teljes csöndje is kiváltja, különösen ott, ahol hosszabb szárazság miatt elszáradt pálmatorzsek és sárgássá fakult cserjék vannak a puszta homokon. A pálma, amely kiterjesztett hatalmas leveleivel kiemelkedik az éjszakai égből, a magányos embernek egy szellem fenyegető alakjaként jelenhet meg.

A történetek színhelyei a helybeliek e földi életének színterei, a falu, az erdő és a tenger. A falu általában védett terület, míg az erdőben szellemek vannak jelen, és ezért a magányosan élő embereknek varázserőt tulajdonítanak. A halottakat is az erdőben temetik el, ahol a régi elképzelések szerint éjszakánként felélednek,

vágyakoznak az élők után (*A halotti táncok*), és hatalmukba kerítik a gyengéket (*Két veszedelmes út a tengeren, A mostohagyerek*).

Olykor az erdő fái megszemélyesítetten játszanak szerepet a mesék történéseiben. Segítenek a gyermekeknek (*A szellemfa virágjainak tolvajai, A madárfogás, Taukinotoe, az óriás, A pua-fa segítsége*), de szerepelhetnek szellemek lakhelyeként vagy tulajdonaként (*Mateponga*), s ezért ugyancsak veszélyesek az ember számára. Emberi archoz hasonló kinézése miatt a kókuszdió is felkeltette a helyiek fantáziáját (*A kókuszdió*). Mind a növényeknek (*A pua-fa segítsége, A bűn, Az állatok vitája arról, hogy ki legyen a király*), mind az állatoknak hangot és személyiséget tulajdonítanak. A szárazföldi állatok közül a történetekben lepkékkel. (*Mese az emberevő szellemről*), patkányokkal (*Nareau kicseréli az ennivalót, A nap gyermeke, Az állatok vitája arról, hogy ki legyen a király*), gyíkokkal (*Nareau kicseréli az ennivalót, Az állatok vitája arról, hogy ki legyen a király*) és madarakkal {*A madárfogás, Taukinotoe, az óriás* stb.) találkozunk. Az égben a régi elképzelések szerint a földvel azonos módon folyik az élet. A táj a szigetvilágénak pontosan megfelel (pl. *A tolvaj lány, A rút lány menyegzője, A pua-fa segítsége*). A napot férfinak gondolják, aki forró sugarakat bocsát ki magából, és nagyon távol áll az embertől. A holdat (*A folyton síró Matanoko, A síró Matanoko*) sehol sem személyesítik meg, inkább hideg szigetként képzelik el. Egy régi gilbert-szigeteki mítoszban (*A világ teremtése*) azonban Nareau isten tengeri csigából és kagylóból teremti meg a napot és a holdat, amelyeknek az ő utasításait kell követniük.

A tengeren éppolyan sok történet játszódik le, mint a faluközösségben és az erdőben. Nincsen senki, aki a tengert megváltoztathatná vagy parancsolhatna neki. A mesében úgy jelenik meg, mint maguk a szigetek, vízzel és földdel, falvakkal (*Tdbákea és Bakoaríki, A tengeri lány, Az átváltozott főnökfeleség*) és nagyon széles utakkal (*Nareau és családja vándorúton*). A vízbefulladtak olyan településeken laknak (*Két veszedelmes út a tengeren*), amelyek azokhoz hasonlítanak, amelyekben valamikor éltek, ha ugyan nem változnak át hallá (*A szép delfinlány*). A halottak itt is az élőkre törnek, hogy megegyék őket (*Két veszedelmes út a tengeren*). Az atoll széles lagúnáin hajózva a tiszta, mély

tengerfenéken gyakran lehet látni jókora koralltömböket, amelyek nyílásaiban és tekervényeiben a halak védelmet lelnek a tűző napsugár, de ellenségeik elől is. Természetszerűleg adódik ebből a szigetlakok házához, különösen a nagy gyűlésházához való hasonlítás (*Tabakea és Bakoaríki, A tengeri lány, Két veszedelmes út a tengeren*), de a halnak és a sziklának a meglelkesítése is. A történetek nemcsak ember és hal természetből adódó ellenséges viszonyát tükrözik, hanem a különféle halak életmódjára is magyarázatot adnak (*A tengeri lány*). A kisebb halak alá vannak vetve az embernek és engedelmeskednek parancsainak (*A tengeri lány, A rút lány menyegzője, A megszelídített hal*). A nagyobb tengeri állatok iránt azonban az ember tiszteletet és félelmet érez, ami megmutatkozik az egyes nemzetségeknek a murénához, teknősbékához, kardhalhoz, cápához, delfinhez, rájához, tintahalhoz stb. fűződő rokonsági kapcsolataiban is. Ezeket a „rokonok”-at nem szabad büntetlenül megölni vagy megenni; alkalmanként azonban segítségüket lehet kérni (*A tengeri lány*). A gyűjteményben pl. három variánsát találjuk a murénáról szóló egyik alaptémának; ezek a halat az emberrel egyenlőnek tüntetik fel, de az emberrel mégis nem kívánatos, sőt meg nem engedett kapcsolatban állnak. A tengeri teknősnek, amely az emberrel szemben nem tudja megvédeni magát, mindig bölcsességet és segítőkészséget tulajdonítanak (*A tíz fivér. Szina menekülése*). A *Tabakea és Bakoaríki* és *A tengeri lány* című történetek a halaknak az ember iránti mélyen ellenséges érzését mutatják.

A történetekből világosan kirajzolódik a szigetlakók közösségi élete, pl. amikor a gyűlésházban nagy ünnepi lakomát tartanak, amelyen a falu minden lakója részt vesz (*Nareau fejet cserél, Nareau kicseréli az ennivalót, A szép delfinlány, A tengeri lány, Két veszedelmes út a tengeren*), saját, gondosan elkészített ételüket magukkal hozva. Ezek az óriási gyűlésházak elérhetik a tizenkét–tizennégy méter magasságot, és ennek megfelelő nagy alapterületük van (pl. 30x16 m). Építésükben a település közösségének minden lakója részt vesz (*Nareau kicseréli az ennivalót*). Még ma is a törvénykezés színhelyéül (*A szép delfinlány, A tengeri lány*), a vendégek szállásául (*Tabakea és Bakoaríki, Két veszedelmes út a tengeren*), átmeneti azilumként (*A tengeri lány, Mese az emberevő*

szellemről), ünnepek (pl. nagyszabású menyegzők) és táncok színhelyéül szolgál; ezenkívül az öreg férfiak gyakori tartózkodási helye is. Ki kell emelnünk az ellice-szigeteki elbeszélésekben mutatkozó erősebb közösségi szellemet, pl. a versengő játékokban (*A nap gyermeke*), a közösségi vállalkozásokban (*A nap gyermeke*, *Mese az emberevő szellemről*, *A kiteszított asszony megmenti a szigetet*) és a gyermekek csoportos játékaiban (*A nap gyermeke*, *A szellemfa virágjainak tolvajai*, *Taukinotoe*, *az óriás*), szemben a gilbert-szigeteki történetekkel, amelyek inkább egyéni sorsokkal foglalkoznak. Ez nem véletlen, hanem annak a ténylegesen meglévő különbségnek a kifejeződése, amely a szociálisabb ellice-szigetiek és az introvertáltabb gilbert-csoportiak között fennáll.

Az elbeszélésekben az idegent először mint valami ellenséget fogják fel, akivel szemben az ember bizalmatlan. Attól tartanak, hogy az idegenektől, akik közé számítják az egyedül lakókat és a szellemeket is, mindenféle baj származik, amelyet leküzdeni és megszüntetni kell. Különösen erőteljesen jut ez a gilbert-szigeteki mítoszokban kifejezésre. Még maga Nareau isten sem jelenhet meg életveszély nélkül egy településen (pl. *Nareau fejet cserél*, *Nareau kicseréli az ennivalót*). Először a Nei Mabinéval való, csellel és átváltozással titkos nász szünteti meg idegenségét, teszi lehetővé, hogy bevegyék a rokonságba. Az idegenektől való igen nagy félelemnek további jele az az érzés, hogy a kapcsolat felvételével, nevezetesen a válaszolással, az ember része lesz a másikban meglévő rossznak (*A folyton síró Matanoko*, *Kalandos utazások*), mint pl. az elefantiázis átvitelének az esetében. A gilbert-csoportbelieknél már pusztán az idegen nevének ismerete és kimondása is szoros kapcsolatot létesít vele, és ezzel hatalmat lehet fölötte nyerni (*A világ teremtése*, *Hogyan keletkezett az emberiségi*). A kimutatott barátságosság ugyancsak függőséget jelent. Emiatt korábban kerülték a segítségnyújtást a nem rokonoknak, nehogy ezért drága árat kelljen fizetniük.

Minden szigetcsoport lakóinak közös tulajdonsága a nagy gyermekszeretet (pl. *A folyton síró Matanoko*, *Tabakea* és *Bakoariki*, *A szellemgyerek*, *Szinaloi*). Egy apa leányának kívánságait mindenben teljesíti (*A folyton síró Matanoko*, *A síró Matanoko*). Kívánják a gyereket, s még szellemkézből is elfogadják (*A*

szellemgyerek, *A madárfogás*). Kivételes, hogy a legkisebb lányt és a szörnyfiút nem szeretik (*A tolvaj lány, A pua-fa segítsége, A tunahal, ami magával akarta vinni a húgát*).

A mesékből sok mindent megtudunk a nők életéről. A nőt megbecsülik, de nem egyenjogú. Messzemenően férje határozza meg társadalmi helyzetét. Férje alakítja sorsát, mert a nő az ő akaratától függ. Az egyedülálló nőnek nincsen tekintélye (*Az emberevő öregasszony, Tuliula, a boszorkány, A kitaszított asszony megmenti a szigetet*). Még ha meg is ment egy szigetet (*Menekülés csellel, A kitaszított asszony megmenti a szigetet*), ezt is egyedül kell tennie, és névtelen marad. A mesékben varázslathoz értő (*A nap gyermeke, A szellemfa virágjainak tolvajai*), okos, segítőkész (*Menekülés csellel, Két veszedelmes út a tengeren A kitaszított asszony megmenti a szigetet*), szeretik (*Nareau és családja vándorú fon, A kókuszdió, Az átváltozott főnökefeleség, Az okos Apiuta*), és a férfi fölött uralkodó nőkkel (*Két veszedelmes út a tengeren, A bűn*) találkozunk, de előfordulnak közöttük boszorkányok (*Tuliula, a boszorkány, A madárfogás*), ostobák (*Szellemek a ház előtt, A gonosz nővér*), eltaszított hitvesek (*Az átváltozott főnökefeleség, Szinaloi, Az okos Apiuta, A kitaszított asszony megmenti a szigetet*) és tolvajok is (*A tolvaj lány, A pua-fa segítsége*). Azt, hogy milyen fontos eseménynek fogják fel a fiatal lányok érettség-ünnepét, teljes világossággal kitűnik a *A tolvaj lány* és *A pua-fa segítsége* című történetekből. A fiúknak ennek megfelelő ünnepe nincsen. A leendő anya iránti készségesség még ma is gyakorolt szokását és a házastársak közös látogatását az asszony szüleinél az első gyermek születése alkalmából *A bűn* című történet ábrázolja.

A mesékből azt is megtudjuk, milyen súlyos véteknek tartották mindkét szigetcsoport lakói a lopást, amelyért mindig halállal kellett bünhődni (*A tolvaj lány, A szellemfa virágjainak tolvajai, A pua-fa segítsége*). Egy-egy ilyen vétek még generációkkal később is súlyos teherként nehezedik a családra (*A szellemgyerek*).

Az isteneknek az emberekhez való viszonya idegenszerű. Jóllehet a világ teremtőjeként Nareau segítőt vesz igénybe (*A világ teremtése, Hogyan keletkezett az emberiség?*), személyesen nem lép kapcsolatba velük. Mint idegen vándorol a szigeteken (pl. *Nareau fejet cserél, Narean kicseréli az ennivalót*), megkísérel

segíteni és csodát véghezvinni (*A világ teremtése, Nareau megmutatja, hogyan kell rekesztéket építeni*), de az emberek illő távolságból szemlélik, s nem akarják magukat neki alávetni vagy neki hálásnak lenni. Csak akkor kezdik jól érezni magukat, amikor Nareau ismét eltávozik (pl. *Nareau kicseréli az ennivalót, Nareau és Nei Mabine, Nareau és családja vándorúton*).

A történetek végét illetően egy olyan jellegzetesség tűnik fel, amelyben jól látható a gilbert- és az ellice-csoportbeliek között a különbség. Jóllehet gyűjteményünk mindkét részében gyakran előfordul a bosszú motívuma, az Ellice-meséket a békülékenység vonása jellemzi, ami viszont a Gilbert-meséknél teljesen hiányzik. Különösen ott szembetűnő ez, ahol ugyanazokat a meséket eltérő befejezéssel mondják el (*A folyton síró Matanoko – A síró Matanoko, és A tolvaj lány – A pua-fa segítsége*). Így pl. a Matanokóról szóló elbeszélésben az apa a végletekig enged gyermeke kívánságainak, a Gilbert-történetben azonban az utolsó kívánságot már nem teljesíti. Ugyanezt vehetjük észre a pálmalé-lopás leírásánál is, amelynek az Ellice-változatban békülékeny és baráti a kicsengése, míg a Gilbert-verzióban hazugsággal, majd halállal való bűnhődéssel találkozunk. Gyakran végződik a mese az igazságérzés kielégítésével (pl. *Szellemek a ház előtt, Az emberevő öregasszony, Mele, A tuna-hal, ami magával akarta vinni a húgát*), ez főleg az ellenfél halálában jut kifejezésre. A Gilbert-mesékben egyetlen esetben sem találkozunk a megbocsátással, vagy akár csak valamilyen kompromisszummal. Ide sorolhatjuk Tabakea következetes visszautasító magatartását fia iránt, aki nem követte utasításait (*Tabakea és Bakoariki*). Ugyanilyen keménység tűnik ki abból a történetből, amelyben a túl sokat kívánás halálos tanulságot von maga után (*Nareau megmutatja, hogyan kell rekesztéket építeni*), vagy amelyben Nareau győzedelmeskedik a kigúnyoltak fölött (*Nareau kicseréli az ennivalót, Nareau megmutatja, hogyan kell rekesztéket építeni*).

Hogyan megy végbe a mesék hagyományozódása? Egy alkalommal megfigyeltem, hogy egy nagymama unokájának a sötétben megnyugtatóan e gyűjtemény egyik meséjét elmondta. Általánosabb azonban, hogy valamely idősebb férfi vagy öregebb nő felnőttek körében adja elő a történeteket, amelyeket – jóllehet

ismerik őket vagy éppen ezért – érdeklődéssel hallgatnak. A szöveg különösen mondásoknál és felkiáltásoknál változatlan. Az egyes családok a mesei történetek különféle változatait ismerik, és rendszerint azt állítják, hogy az ő változatuk a helyes, míg a többieké téves. A misszió befolyása következtében azonban már bizonytalanokká váltak. Niutaón azok, akik történeteket tudtak, ismételen arról biztosítottak, hogy „azok nem igazak”. Olyan mesékről volt szó, amelyeknek nem keresztény eredetét szégyellték, és csak kevésbé dicsekedhettek velük. Ugyanis ezeknek az embereknek egyenes, gyermekien becsületes mentalitása szerint „történeteket elmondani” (mindegy, milyen fajtát), annyit jelent, hogy annak tartalma mellett kiállnak, tehát saját személyükre vonatkoztatják vissza. Az egyik Gilbert-szigeten aggodalomból és barátságból, a történetben említett veszélyek említésével komolyan óvtak a delfinhús fogyasztásától (*A szép delfinlány*). Egy elismert és modern polgármester meg van győződve egy tízfejű ember korábbi létéről (*A tízfejű ember*) és büszke őseinek vele folytatott harcára és győzelmére. Sok történet családi tulajdonban van, és másnak nem szabad elmondani őket. A szigetlakók nem tesznek különbséget a gyűjtemény meséi és a szigeten való megtelepedésről szóló tudósítások között, amelyek mindenekelőtt az először érkezettek neveiben, majd pedig a helynevekben maradtak fenn. Mindez egyaránt a „rég történet” fogalma alá esik. Nem egy európai eredetű tárgy vagy dolog, mint kés, rizs, csirke stb. észrevétlenül beszüremkedett ezekbe a történetekbe; aminthogy „nagy állatokról” is szó esik, amelyek külsejéről nincsenek megfelelő képzeitek. Ez a szigetek hosszú idő óta folyó akkultúrájának a következménye.

Az elbeszélések címeit csak az európai olvasó számára, a könnyebb megkülönböztetés végett írtuk a mesék elé. A mesemondók rendszerint nem adnak történeteiknek címet; csak elvétve fordul elő, hogy a történetekben szereplő személyek nevét mintegy címszóként megemlítik az elmondás előtt.

A saját múlt, valamint az ősök szellemi hagyatékára vonatkozó emlékek most már gyorsan eltűnnek; a fiatalság – nevelése és a fehérek életéből vett példaképek miatt – eltávolodott ettől a világtól. Azt a javaslatomat, hogy ők maguk is gyűjtsenek régi meséket és énekeket, a fiatal emberek mint fölöslegest elvetették. Ugyanúgy

megvetik ezt, mint ahogyan ősi anyagi kultúrájuk utolsó darabjait is áruba bocsátják, vagy mint szükségtelent, elhajítják.

Aki ezeket a meséket figyelmesen végigolvassa, az előtt kitárul a szigetek régi élete. Semmi olyan idegen nincsen az itt ábrázolt emberi örömben és tragédiában, amelyet ne tudnánk átérezni, megérteni és megbecsülni.

Sigrid Koch

JEGYZETEK

A Gilbert- (15 sziget) és az Ellice-szigetek (9 sziget) Mikronézia és Polinézia határán fekszenek. A lapos korallszigetek atollok, kiterjedt, a tengerrel többnyire kapcsolatban álló lagúnákkal. A lakosság lélekszáma mintegy negyvenötezer; közülük ötezren a kisebb népsűrűségű Ellice-szigeteken laknak. Bár a lakosság fizikai megjelenésében különbözik egymástól, kultúrájuk lényeges hasonlóságot mutat, és mikronéziai-polinéziai hatásokat ötvöz. Európaiak általi felfedezésük a 18. század második felében történt, a keresztény missziók munkájukat az 1880-as években kezdték meg. Az egyre erősödő érintkezés az európai kultúrával a hagyományos műveltséget sokban átalakította, de a közlekedési útvonalaktól távol eső szigeteken még kitapinthatók a régi vonások. A két szigetcsoport 1892-ben angol védnökség alá került; 1915-től „Gilbert and Ellice Islands Colony” néven angol gyarmat. Fővárosa Bairiki, a Gilbert-csoporthoz tartozó Tarawa szigetén.

A világ teremtése.

emelvény = a cölöpökre épített ház padlózata, a talajtól nem nagy magasságban.

muréna = angolnászerű tengeri hal.

Bem, Tarawa, Marakei = szigetek nevei a Gilbert-csoportban.

Nareau megmutatja, hogyan kell rekesztéket építeni.

A lagúna egyes részeit gátakkal zárják el, hogy a halak apálykor ne tudjanak a visszavonuló árral visszatérni a tengerbe.

földkemence = Polinéziában ünnepi alkalmakkor az ételeket földkemencében készítik el. Ez megfelelő nagyságú gödör, amelybe izzó köveket tesznek, erre helyezik a levélbe burkolt húst és a különböző gumókat, főzelékféléket, majd az egészet földdel befedik.

Nareau és családja vándor úton.

Ngkoangkoa – az első emberek egyike, akivel Nareau kapcsolatot teremtett.

A tízfejű ember.

földkemence = lásd a *Nareau megmutatja ...* című történetet.

Az emberevő öregasszony.

fejtámasz = fából faragott, nagyjából téglalakú tárgy, amelyet alváskor vagy pihenéskor a fej alátámasztására használnak. A fej a téglak keskenyebbik oldalán nyugszik.

A kókuszdió.

A kókuszdióról szóló történetekben szinte kivétel nélkül valamilyen formában az emberi fej szerepel az eredet magyarázataként (lásd még *A tuna-hal, aki...* című történetet).

Tabakea és Bakoariki.

táró = *colocasia antiquorum*, a trópusok fontos tápláléknövénye. Gumóit parázson, hamuban sütve vagy földkemencében (lásd a *Nareau megmutatja ...* című történetet) párolják.

A tengeri lány.

első szónok = a Gilbert-szigetek társadalmi rendszerében a főnök utáni második helyet a szónok (több volt) foglalta el, aki a gyűléseken a főnök véleményét, kívánságait adta elő az egybegyűlteknél; *muréna* – lásd *A világ teremtése* című történet jegyzetét.

a ház déli részében ült = a gyűlésházban rangja és nemzetsége pozíciója szerint helyezkedtek el a meghívottak.

A nap gyermeke.

horognyél = az óceániai horgok kétrészesek. A kisebb halak fogására szolgáló horgok hengeresre vagy laposra csiszolt kagylónyélből és erre erősített, szaka nélküli horogrészből állnak. A csillogó kagylónyél fényével csalogatja a halakat

fáklyás halászat = éjszaka a fáklya fényére a csónak köré gyűlnek a halak, amelyeket azután szigonnyal ejtenek zsákmányul.

földkemence = lásd a *Nareau megmutatja ...* című történetet.

bonito = a makrahalfélékhez tartozó tonhalfaj. Hossza legalább 80 cm.

Taukinotoe, az óriás.

a partra kell mennie, hogy elvégezze a dolgát = a kis szigetek lakói szükségletüket a tengerben végzik el.

A tuna-hal, ami magával akarta vinni a húgát.

tuna-hal = muréna.

A bűn.

családja a tuna-halához kötődött = totemisztikus kapcsolat: a leszármazást a család, ill. a nemzetség a tuna-halra vezeti vissza, ezért tiltott a tuna-hal megölése és megevése is.

TARTALOM

Gilbert-szigetek

A világ teremtése
Hogyan keletkezett az emberiség?
Nareau fejet cserél
Nareau kicseréli az ennivalót
Nareau megmutatja, hogyan kell rekesztéket építeni ...
Nareau és Nei Mabine
Nareau és családja vándorúton
A holdbéli asszonyok
Szelleme a ház előtt
A tízfejű ember
Az emberevő öregasszony
A kókuszdió
A tolvaj lány
A folyton síró Matanoko
Menekülés csellet
Kalandos utazások
A szép delfinlány
Tabakea és Bakoariki
A tengeri lány

Ellice-szigetek

A nap gyermeke
Mese az emberevő szellemről
Tuivaka
Mataponga
A szellemgyerek
A szellemfa virágjainak tolvajai
Toka
Tuliula, a boszorkány
A madárfogás
Taukinotoe, az óriás
Az átváltozott főnökefeleség
Szinaloi

Hogyan rabolta el Tuifiti Szinát
A rút lány menyegzője
Két veszedelmes út a tengeren
A halotti táncok
Kanamoto, a varázsló
Az okos Apiuta
A pua-fa segítsége
A síró Matanoko
A mostohagyerek
A tíz fivér
A gonosz nővér
Mele
Moloti és Molota
A veszélyes zátony
A kítaszított asszony megmenti a szigetet
A tuna-hal, aki magával akarta vinni a hűgát
A bűn
A megszelídített hal
Az állatok vitája arról, hogy ki legyen a király
Szina menekülése
Utószó (*Sigrid Koch*)
Jegyzetek

HUNGARIAN TRANSLATION © BODROGI TIBOR, 1976

A kiadásért felel az Európa Könyvkiadó igazgatója

Felelős szerkesztő: Karig Sára

Műszaki szerkesztő: Csorna Sándor

Műszaki vezető: Andrási Gyözőné

Készült 10400 példányban, 8 (A5) ív terjedelemben

EU-d-7677

ISBN 963 07 0834 s